

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

40. заседание

Понедѣлникъ, 16 януарий 1939 г.

(Открито въ 15 ч. и 40 м.)

Председателствувалъ подпредседателъ Димитъръ Пешевъ. Секретари: сенъ Готевъ и Петко Костовъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:

Отпуски 861

По дневния редъ:

Бюджетопроектъ за разходитъ презъ 1939 б. г.
по Министерството на народното просвѣщение
(Продължение разискванията и приемане).

Говорили: А. Кроснарски 861

Х. Кюкчюмъ 865

Н. Търкалановъ 869

Докл. М. Баръмовъ 876

М-ръ Б. Филвъ 878

И. Пастуховъ 888

Р. Маджаровъ 891, 893, 902

Д. Георгиевъ 900

Дневенъ редъ за следващото заседание 904

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) При-
сѣствуватъ пуждния брой народни представители. Обя-
вявамъ заседанието за открито.

(Отсѣствуватъ г. г. народнитъ представители: Алексан-
дъръ Симовъ Гиговъ, Ангелъ Димитровъ Станковъ, Ва-
силъ Илиевъ Мандаровъ, Вѣлю Боневъ Вѣлевъ, д-ръ Георги
Славчевъ Георгиевъ, Гето Кръстевъ Гетовъ, Дойко Пет-
ковъ Дойковъ, Жико Петковъ Струнджевъ, Иванъ Петровъ
Калъчевъ, Иванъ Христовъ Момчиловъ, Костадинъ Рай-
новъ Крачановъ, Косю Христовъ Аневъ, Минчо Петровъ
Драндаревски, д-ръ Найденовъ Ник. Найденовъ, д-ръ Ни-
кола Ивановъ Дуровъ, Никола Стояновъ Стамболиевъ,
Ради Найденовъ Драгневъ, Стефанъ Радионовъ Гюсифовъ,
Стефанъ Станевъ Димитровъ, Тодоръ Найденовъ Манол-
ловъ, Тодоръ Павловъ Кожухаровъ и Христо Василевъ
Вѣлевъ).

Имамъ да ви направя следнитъ съобщения

Председателството е разрешило отпускъ на следнитъ
народни представители:

на г-нъ Еню Поновъ — 1 день, за 14 т. м.;

на г-нъ Стефанъ Радионовъ — 1 день, за 16 т. м.;

на г-нъ Георги Говедаровъ — 1 день, за 16 т. м.;

на г-нъ Минчо Драндаревски — 1 день, за 16 т. м.;

на г-нъ Дойко Петковъ — 2 дена, за 16 и 17 т. м.;

на г-нъ Ангелъ Станковъ — 2 дена, за 16 и 17 т. м.;

на г-нъ Ради Найденовъ — 3 дни, отъ 16 до 18 януа-
рий т. г.;

на г-нъ Жико Струнджевъ — 3 дни, отъ 16 до 18 януа-
рий т. г.;

на г-нъ Тодоръ Кожухаровъ — 5 дни, по болестъ, и
на г-нъ Гето Кръстевъ — 10 дни, по болестъ, считано
отъ 14 т. м.

Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ:

ДОКЛАДЪ НА БЮДЖЕТАРНАТА КОМИСИЯ ПО БЮ- ДЖЕТОПРОЕКТА ЗА РАЗХОДИТЪ ЗА 1939 БЮДЖЕТНА ГОДИНА ПО МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРО- СВѢЩЕНИЕ — ПРОДЪЛЖЕНИЕ РАЗИСКВАНИЯТА.

Има думата народниятъ представитель г-нъ Ангелъ Кро-
снарски.

Ангелъ Кроснарски: (Отъ трибуната) Г-да народни пред-
ставители! Предъ насъ е сложенъ за разглеждане и узаконя-
ване бюджетопроектъ на Министерството на народ-
ното просвѣщение за 1939 финансова година. Бюджетътъ
на народната просвѣта, споредъ менъ, би следвало да
бѣде поставенъ, ако не на първо мѣсто, то поне на равно

съ бюджета на народната отбрана. Защо трѣбва да бѣде
така, азъ ще се помѣча да кажа.

Г-да народни представители! Каго прегледаме бюдже-
титъ на народната просвѣта за последнитъ 5 години, ви-
ждаме, че тѣ постепенно сѣ се увеличавали. Така напр.,
за 1935 г. бюджетътъ на просвѣщението е билъ крѣпко
792 милиона лева; за 1936 г. — 849 милиона лева, или съ
едно увеличение отъ около 56 милиона лева; за 1937 г. —
878 милиона лева, или съ едно увеличение отъ около 30
милиона лева; за 1938 г. — 917 милиона лева, или съ едно
увеличение отъ 38 милиона лева, а за настоящата 1939 г.
бюджетопроектъ е 1 милиардъ и 5 милиона лева.

Вѣрно е, че въ последнитъ години се е давало нѣко
повече по бюджета на Министерството на народното про-
свѣщение, съ целъ да се подпомогне образованието у насъ
и изобщи просвѣтата. Знаймо е, г-да народни представи-
тели, че ние сме ученолюбивъ и напредничавъ народъ. Ако
въ далечното минало ние можахме да дадемъ грамотностъ
на цѣлия славянски родъ; ако днесъ по грамотностъ, по
образование въ сравнение съ нашитъ съседи, заемаме едно
отъ първитъ мѣста; ако въ единъ късъ периодъ следъ
нашето освобождение ние сме изпреварили нашитъ съ-
седи, както и други нѣкои държави, които сѣ били сво-
бодни отъ дълги години, това показва, че за нашата про-
свѣта е правено нѣщо, но въ сравнение съ това, което е
трѣбвало да се направи, то е малко, недостатъчно.

Вамъ е известно, че, споредъ нашия основенъ законъ,
първоначалното образование, т. е. отъ първо до четвърто
отдѣление, е задължително и безплатно. Впоследствие за-
дължителността се разшири и обхвана и програмназна-
ното образование. Въпрѣки това, въ 60-тѣ години, изми-
нати следъ нашето освобождение, ние виждаме, че основ-
ното образование нито е задължително, нито е безплатно,
и именно това показва, че малко е правено въ това напра-
вление въ миналото. А основното образование е основата
на всички отрасли и поминати на нашия животъ; съ него
се отива въ казармата, въ запаята, въ индустрията, въ зе-
мелѣнието и т. п. Въпрѣки че презъ изминатия досега пе-
риодъ отъ 60 години у насъ е трѣбвало да бѣде приложенъ
напълно принципътъ на задължителното образование, това
не е станало до днесъ. Кои сѣ причинитъ? Именно на този
въпросъ искамъ да сира вашето внимание: защо и днесъ
нѣмаме задължително основно образование?

Г-да народни представители! Една отъ причинитъ, за
да не бѣде приведенъ въ изпълнение принципътъ за за-
дължителното и безплатно основно образование, както пово-
дѣва основниятъ законъ, е тази, че и до днесъ, въ повечето

отъ населенитѣ мѣста пѣма голѣи училищни сгради. Ние виждаме въ много отъ населенитѣ пунктове за училищни сгради да служатъ стари постройки, които сѣ правени още презъ времето на нашето робство или непосредствено следъ нашето освобождение. Чухъ тукъ да се твърди отъ единъ отъ ораторитѣ, че това било вѣрно само за балканскитѣ села. Азъ смѣя да кажа тукъ, че не сѣ само балканскитѣ села, беднитѣ села, които нѣматъ училища. Разходите се изъ ония села, които се смѣтатъ за най-богати, изъ селата въ Дунавската равнина, които иматъ по 4—5 хиляди жители, и вижте дали ще намѣрите училищни сгради, които да задоволѣватъ нуждитѣ на селата. Азъ мога да ви посоча случаи въ миналото, когато просто сѣ правени пѣчки да се построятъ училищни сгради въ нѣкои села. Лѣто сѣ стапа нужда, като народенъ представителъ, да направя справка въ Министерството на народното просвѣщение по одобряването на едно мѣсто за училищенъ дворъ въ едно село отъ нашата околина. Преписката по този въпросъ, г-да народни представители, е годена 31 години. Почната е отъ 1907 г. и до днесъ, 1938 г., още не е одобрено мѣстото за училищенъ дворъ! А кога ще се построи самото училище, азъ не мога да си обясня.

Какви сѣ училищата днесъ въ повечето отъ селата? Вие ще видѣте, че тѣ сѣ здания, които сѣ строени отъ преди много години, или частни здания, строени за хамбари, за жилища и за обори, и като се е почувствувало нужда отъ здание за училище въ селото, общината ги е наела презъ комисиия, която е ходила да търси здание. Стопанинътъ на такво здание набързо го ремонтира, приспособява и комисиията, като вижда, че нѣма друго по-добро здание, разбира се, спира се на него и го одобрява. Обикновено тѣзи училищни здания сѣ безъ дюшеме, или ако хазанитъ рече да постави дюшеме, често нѣти поставя или печени тухли, или циментъ. Въ много отъ тѣхъ ще видѣте малки прозорчета, които сѣ заковани и не могатъ да се отворятъ, стантѣ сѣ малки, по 3 м. широки, 4—5 м. дълги и 1.80 м. високи, защото такива сѣ обикновено постройкитѣ въ селата. Въ тѣзи училища учатъ децата. И искаме да бѣе ученето задължително!

Имаме другъ типъ училища, стари постройки, които сѣ строени нѣкога, безъ никакъвъ планъ, безъ да отговарятъ на педагогически и хигиенически условия, защото такива сѣ били разбиранията на тогавашнитѣ стари хора, които сѣ ги строили. Все пакъ, обаче, ние можемъ само да имъ благодаримъ, че сѣ били предвидливи, гдето сѣ имали грижата да построятъ здания за училища въ селата и сѣ ги построили. Обаче отъ тогава до днесъ виждаме малко да е направено. Въ повечето отъ тѣзи училища, за които говоря, нѣма достатъчно покѣщнина, нѣма най-напредъ хигиенични чинове, отговарящи напълно на условията, на които трѣбва да отговаря единъ чинъ — да може детето свободно и правилно да седне на чина и свободно да пише. Какъ ще може да седне правилно детето на единъ чинъ, когато чинътъ е направенъ отъ две дѣски, заковани върху набити колове и седището му е отдалечено отъ писането, та детето, за да го достигне, трѣбва да се изкривява? Въ селата пѣкъ, дето сѣ построени нови училищни сгради, липсва училищна покѣщнина, липсватъ училищни помагала и пособия.

Ето при тия условия сѣ принудени да се учатъ нашитѣ деца въ училището и искаме да правимъ основното образование задължително! А чести сѣ и случантѣ, г-да народни представители, желанитѣ деца да учатъ да бѣждатъ вѣнци. Като учителъ въ педагогическото минало на мене дори е било предписвано да отстранявамъ отъ училището послѣдитѣ ученици. Защо? Защото за всичкитѣ ученици нѣма мѣсто. И това е ставало! Ето защо, при всичкото желание на българскитѣ граждани да пращатъ децата си на училище да се учатъ — ние сме учеполобнитъ народъ, ние сме напредничавъ народъ — не сме могли да постигнемъ желанитѣ резултати. Вѣрно е, че презъ последнитѣ нѣколко години можаха да се направятъ въ нѣкои селища хигиенични основни училища, благодарение на това, че 25% отъ доходитѣ на училищнитѣ фондове се внасяха въ общия фондъ за постройка на училища при Българската земеделска банка, а и държавата отпусна на нѣколко нѣти доста голѣми заеми за постройка на училища. Но тия училища нѣматъ никаква покѣщнина и пособия. Малко сѣ онѣзи селски училища, които иматъ покѣщнина и пособия, задоволѣващи нуждитѣ имъ.

Г-да народни представители! Чухме тукъ речитѣ на нѣкои народни представители по бюджетопроекта на народното здраве и констатациитѣ, които тѣ направиха — че раждаемостта у насъ е намалѣла, че нацията се изражда. И азъ отъ тая трибуна искамъ да ви обърна вниманието, че много малки сѣ грижитѣ ни за запазване здравето на децата, подлежащи на задължително учение.

Казано е, че основното образование у насъ е безплатно. Какво направихме ние, обаче, за да бѣде то действително безплатно и да бѣждатъ всички деца прибрани въ училището? Нищо. Напоследѣкъ въ бюджетитѣ на общинитѣ сѣ предвиждатъ сѣдства за набавяне учебници и помагала на беднитѣ ученици. Това, обаче, е недостатъчно, защото често нѣти общинитѣ не могатъ да реализиратъ бюджетитѣ си и предвиденитѣ въ бюджета сѣдства за тая целъ не се отпускатъ.

Г-да народни представители! За да стане основното образование у насъ действително задължително и за да можемъ да приберемъ всички деца, подлежащи на учение, следъ като се построятъ въ всички села училища, отговарящи на всички хигиенични и педагогични условия, следъ като се снабдятъ тѣзи училища съ необходимата покѣщнина и помагала, ще трѣбва да се обърне сериозно внимание на първо мѣсто върху снабдяването на децата съ учебници, безъ разлика дали сѣ богати или бедни, и, на второ мѣсто, на трапезаритѣ въ училищата. Защо? Въ битността си дълги години първоначаленъ учителъ, азъ съмъ виждалъ много родители, които желаятъ децата имъ да завършатъ училището, но съмъ виждалъ и много заможни родители, които нехаятъ или нѣматъ съзнание, че трѣбва да дадатъ грамотностъ на своитѣ деца, или просто не искаха да пращатъ децата си въ училище. Когато заставахме тия родители да пращатъ децата си въ училище, тѣ не имъ купуваха пѣкъ учебници. Какво можехме да направимъ, за да заставимъ тия родители, които иматъ възможностъ, да купятъ учебници на децата си, а не искатъ? Нищо. Децата имъ отиватъ на училище, но нѣма на какво да пишатъ, нѣматъ и учебници и трѣбва да четатъ по книжкитѣ на другарчетата си. Какъ ще се подготвятъ? Азъ съмъ ималъ такива случаи. Никакви мѣрки не можешъ да вземешъ. Отпасахъ съмъ се и до училищната инспекция, но и тя нѣма начинъ да застави такива родители да купятъ учебници на децата си. Затова смѣтамъ, че училището трѣбва да дава безплатно учебници на всички деца, като заможнитѣ родители бѣждатъ задължавани да плащатъ учебничѣ на общината. Общината ще купува учебничѣ и ще ги дава на всички ученици, безъ разлика дали сѣ богати или бедни.

Г-да народни представители! Известно е, че напоследѣкъ при училищата се създадохъ трапезарии изключително за беднитѣ деца и то само за зимнитѣ месеци. Отъ опита, който имамъ, съмъ дошелъ до убеждение, че децата на беднитѣ родители не само презъ зимата, а презъ цѣлата година трѣбва да бѣждатъ хранени по единъ пѣкъ поне презъ деня, защото не сѣ само зимнатѣ месеци, презъ които тия деца сѣ недохранени. Каквото е положението на бедния презъ зимата, такова е то и презъ пролѣтѣта, и презъ есенѣта. Азъ, обаче, отивамъ и по-нататѣкъ. Смѣтамъ, че трапезаритѣ при селскитѣ училища трѣбва да бѣждатъ разширени за всички деца презъ работния сезонъ, презъ есенѣта и пролѣтѣта. Ще запитате: защо, когато родителитѣ на децата сѣ богати? На болшинството отъ всѣхъ е известно, че напоследѣкъ нашето селско семейство е станало малочленно. По редъ причини младитѣ селяни свикнаха да се дѣлятъ. Поради това, семействата сѣ малочлени. Пролѣтно време, когато бащата отива на нивата да оре, майката трѣбва да отиде на градината или на друго мѣсто да работи. Отъ вечерята още казва на детето къде да търси хлѣбъ; тури парче хлѣбъ въ една торбичка, закачи я на вѣсѣ на ярагата и рано сутринѣта отива на работа, оставяйки детето да спи подъ чергитѣ. Съ този хлѣбъ то минава презъ цѣлия денъ. Нѣма нищо друго. Това дете нахранено ли е? Не. Родителитѣ може да сѣ заможни, богати хора, но детето не е нахранено, то е гладно и оставено на произвола на смѣбата. Затова азъ апелирамъ къмъ г-нъ министра на народното просвѣщение и къмъ всѣхъ за въ бѣденце да се взематъ сериозни грижи и въ това направление. Може да се натоварятъ заможнитѣ родители да плащатъ въ трапезарията или да даватъ продукти, но да бѣждатъ и тѣхнитѣ деца прибрани въ трапезаритѣ, защото и тѣ не се хранятъ добре. Мнозина ще кажатъ: ние можемъ да желаемъ всичко, всичко това е хубаво, но отде ще се взематъ сѣдства? Смѣтамъ, г-да, че сѣдствата могатъ да се намѣрятъ, когато има желание. Както отбѣляме училищни фондове, които до известна степенъ можаха да ни дадатъ сѣдства за подпомагане строса на училища, така сѣщо смѣтамъ, че е време отъ общинскитѣ мѣри да се отдѣли специаленъ фондъ за ученически трапезарии, отъ приходитѣ на който фондъ да се издѣлжатъ тия трапезарии. Държавата, отъ друга страна, трѣбва да отпусна помощи отъ фонда „Социални грижи“, съ които да се увеличи този специаленъ фондъ. Въ такъвъ случай българското дете ще бѣде добре нахранено въ ученическитѣ трапезарии. Тогава, когато имаме това дете добре нахранено,

тогава, когато сме му дали учебникъ, тетрадка, моливъ, писалка, мастило и всичко, което му е необходимо, бждеме увърени, че нѣма да имаме такива грамотни, които само една се подписваатъ, но ще имаме напълно грамотни хора. На знаещъ да четешъ и пишешъ, или само да си подписвашъ името, това не значи още, че си грамотенъ човѣкъ. За да бъде единъ човѣкъ грамотенъ, трѣбва да има единъ по-широки познания, да бъде образованъ.

Извъншно това, което азъ казвамъ, принципътъ за задължителното и безплатно първоначално образование ще бъде напълно осъщественъ. Тогава коя майка, кон баща нѣма да прати детето си на училище, когато знае, че то ще бъде нахранено, ще получи учебници и т. н.?

Днесъ, когато се падава повикъ, че раждаемостта е намалѣла, можемъ ли да убедимъ беднитъ родители да иматъ повече деца, когато и за тѣзи деца, които тѣ си създали, държавата не полага достатъчни грижи да ги очува, да ги охраня и отгледа, правилно да се развѣятъ, да нѣматъ недостатъци и т. н.? Тѣзи училища, които днесъ имаме, често пѣти причисляватъ на децата голѣми пакости. Има деца, които си развѣятъ зрението, защото тѣ училището нѣма достатъчна свѣтлина; има деца, които заболѣватъ отъ туберкулоза, защото, макаръ Господъ да ни е далъ такъвъ хубавъ и чистъ въздухъ въ нашитъ села, въ нашитъ училища го нѣмаме, защото тѣ са малки, тѣсни и скучени здания. И затова, особено напоследъкъ, туберкулозата въ нашитъ села се шири въ доста голѣми размѣри. Има деца, които още отъ ранни години иматъ ревматизмъ въ рѣцетъ и въ краката. Всичко това се дължи на нехителниотъ и негоднитъ училищни сгради у насъ. Ето защо също като вземе държавата съответнитъ грижи, ще имаме напълно проведенъ принципътъ за задължителното основно учение.

Вѣрно е, че напоследъкъ се направи много нѣщо за строежъ на училищни сгради. Въ много села се построиха хубави училищни здания, които стоварятъ на всички хигиенични условия. Обаче, ако направимъ една смѣтка какъвъ е процентътъ на онѣзи населени пунктове, които нѣматъ спосни и достатъчни училищни сгради, ще видимъ, че този процентъ е доста голѣмъ и днесъ. Ако ние мислимъ, че общинитъ ще могатъ да построятъ училищни здания само съ свои собствени срѣдства, бждеме увърени, г-да народни представители, че ние за дълги години още нѣма да имаме училища въ нашитъ села. Това може да се каже даже и за голѣми градове, дори и за София. За сега не мога да твърдя, но преди 2—3 години азъ посетихъ единъ отъ крайнитъ квартали на София и намѣрихъ училища, които учатъ въ една частна къща за живѣне, която се състои отъ една малка кухнячка и две малки стаи, съ прозорци зацѣпени съ тухли и калъ. Ако такива училища се намиратъ въ София, г-да народни представители, може да си представите какви ще бждеатъ училищата въ селата. Има борден, които и днесъ служатъ за училища. Ще се каже, че срѣдства нѣмаме. Признавамъ това. Признавамъ, че не можемъ да хвърнимъ още данѣни върху нашето население, защото данѣнитъ станаха много, но азъ казвамъ, г-да народни представители, че срѣдства ще се намѣрятъ. Ако погледнемъ, напр., въ последнитъ години какви обществени сгради се строятъ въ София, ще видимъ, че не се строятъ, за да задоволятъ нуждитъ, а се строятъ за луксъ, и въ тѣхъ се хвърлятъ не милиони, а стогини милиони лева. И вчера прочетохъ въ единъ вестникъ, че се отпускатъ срѣдства за строежъ на 11 смѣбни палати. Азъ не съмъ противъ строежа на обществени, на държавни сгради, азъ съмъ привърженикъ държавата да си построи всички сгради, които ѝ са необходими, за да не плаща пасми, но държавата не бива да нѣлѣе нари да прави луксозни здания, а тамъ, където трѣбва най-много, да не дѣва нищо. Смѣбнитъ палати, г-да, са потребни — азъ бѣхъ желалъ хичъ да нѣмаме чужда отъ смѣбни палати — но фактътъ си е фактъ, че ние отпускамъ за строежъ на смѣбни палати голѣми кредити. Ще се каже, че тѣзи кредити не са държавни, че тѣ се събиратъ отъ цѣлокупния бѣлгарски народъ. Азъ твърдя, г-да, че тѣзи срѣдства са държавни, защото българскиятъ народъ ги плаща въ видъ на фондови марки за смѣбни сгради. Когато въ единъ малкъ провинциаленъ градецъ нѣмаме спосно училище, което да побере децата на гражданитъ, ние не можемъ да строимъ смѣбни палати за десетки милиони лева.

Съмъ за това — държавата да тури ръка върху онѣзи обществени срѣдства, които се събиратъ отъ разни дружества, въ форма на печалби, отъ българския народъ. Смѣтамъ, че е крайно време държавата да се намѣси и да вземе отъ печалбитъ на тия частни дружества единъ процентъ за строежъ на училищни сгради. Не може частни дружества, каквито са застрахователнитъ дружества, които взематъ всичкитъ си печалби отъ народа, да не отдѣлятъ нѣщо за

постройката на училищни здания. Смѣтамъ, че е крайно време да се посегне на много мѣста, за да може да се намѣрятъ срѣдства за постройка на училищни сгради.

За да може да се подпомогне строежътъ на училищни сгради, смѣтамъ, че държавата трѣбва да освободи общинитъ отъ вноскитъ за учителски заплати. Нека тия вноски да се даватъ изключително за строежъ на училища. Спасението ни е само въ просвѣтата. Най-напредъ просвѣта, и отъ тамъ патагъкъ, г-да, всичко друго. Когато ние убиваме младежъта въ училището, като я правимъ негодна, нездрава, болнава, какво можемъ да искаме по-патагъкъ отъ нея? Не е ли тази младежъ, г-да народни представители, бждещиятъ български народъ? Не са ли ученицитъ нашитъ бждещи воиници, които ще пратимъ утре въ казармитъ? А когато направимъ детето негодно въ училището, какъвъ воиникъ ще бжде то въ казармата? Напоследъкъ виждаме, че физически ние българитъ сме по-слаби, че отъ година на година ставаме по-дребни. Защо е това? Защото вече условията, при които живѣемъ, са много по-тежки. Не само въ училището, но и следъ като налѣзе отъ училището, детето е поставено при тежки условия на животъ. Даже ние виждаме деца, още незавършили учебната година, да бждеатъ ценявани въ нѣкои работилници или другаде, да работятъ презъ цѣлото лѣто, за да накаратъ нѣщо за презъ зимата. При тия условия ние не можемъ да имаме напълно една, напълно развита и подготвена за живота младежъ. Грижитъ ни, следователно, трѣбва да бждеатъ насочени въ това направление.

Ще се спра накратко и върху срѣдното образование. Смѣтамъ, че за него е направено нѣщо повече. Но за да се направи срѣдно образование по-достъпно за всички български деца и за да бжде то по-добре организирано, азъ смѣтамъ, че е крайно време всички учебни заведения у насъ да минатъ подъ ръководството на Министерството на просвѣтата, което да разпредѣли правилно всички учебни заведения изъ цѣлата страна. Така, както досега се групиратъ учебнитъ заведения — само въ голѣмитъ градове, смѣтамъ, че е много неправилно. Защо, г-да народни представители? Ето защо. Голѣми частъ отъ онѣзи родители, които искатъ децата имъ да иматъ по-голѣмо образование, пращатъ своитъ деца въ срѣдни учебни заведения, които често пѣти са въ градове, отстоящи доста далечъ отъ града или селото на родителитъ; родителитъ отиватъ въ града, дето е срѣдното учебно заведение, само веднажъ съ своитъ деца, за да имъ намѣрятъ квартира, следъ което децата оставатъ да се развѣятъ подъ влиянието на срѣдната, въ която са попаднали. По-беднитъ родители нѣкъ нѣматъ възможностъ да пращатъ децата си да следватъ гимназия въ голѣмитъ градове. Ето защо азъ смѣтамъ, че правилно би било да се разпредѣлятъ срѣднитъ учебни заведения така, че и въ най-малкитъ градове да има такива. Тогава родителитъ ще иматъ по-добъръ контролъ върху децата си, децата ще бждеатъ по-близо до тѣхъ, а пъкъ и животътъ въ по-малкитъ градове е по-свѣтъ, което също така има своето значение.

За срѣдното образование азъ мисля, че е необходимо да се направи и друго нѣщо. Въ срѣднитъ учебни заведения ученицитъ са много претрупани. Има предмети, по които, смѣтамъ, материалътъ може наполовина да бжде изосагненъ. Да бждеатъ претрупани ученицитъ, както са днесъ, съ извънредно много материалъ, смѣтамъ, че е неудобно. Още повече, че въ срѣднитъ учебни заведения нѣмаме напълно обзаведени кабинети. Ние нѣмаме напълно обзаведени кабинети, ботанически, химически, физически и др. кабинети. Често пѣти по нѣкои науки децата трѣбва да изучаватъ наизустъ материала, безъ да се правятъ необходимитъ опити, чрезъ които материалътъ се усвоява по-добре. Ако донѣкъде въ София е могло да се уредятъ кабинети, въ провинциалнитъ срѣдни учебни заведения това не е направено. Азъ ви увѣрявамъ, че много отъ провинциалнитъ срѣдни учебни заведения нѣматъ и най-елементарнитъ пособия за своитъ кабинети.

Ще спра вниманието на г-нъ министра и върху персонала, които се праща въ срѣднитъ учебни заведения. Има хъ случай презъ тази година да отида въ една-две гимназии въ провинцията и да констатирамъ, че персоналитъ се състои отъ 24 души учители, отъ които само 6 души мъже, а всичкитъ останали са жени, повечето отъ които са първа или втора година учители. Въ смѣсенъ гимназии, депо повечето отъ ученицитъ са възрастни момчета, не е удобно да се пращатъ млади момичета, които първа година са учители, или учителскитъ персоналъ да бжде повече отъ жени. Крайно време е персоналитъ да бжде повече отъ мъже. За въ бждеще ние азъ желая — и ас пращамъ къмъ г-нъ министра да възприеме това — процентътъ на женитъ да бжде по-малкъ отъ той на мъжетъ и никога въ едно срѣдно учебно заведение да не се събиратъ учители новани.

Разбирамъ, че трѣбва да се използватъ и новитѣ учители, които, следъ като свършатъ Университета и стажа си, трѣбва да отидатъ въ гимназиитѣ, обаче тѣ трѣбва да бъдатъ правилно разпредѣлени по всички гимназии, за да нѣма въ една гимназия само новаци, а въ друга — само опитни, стари учители. Каквото щете да казвате, но азъ твърдо вѣрвамъ, че учителъ, който е работилъ повече години, който има повече опитност и практика, има всички изгледи да подготви ученицитѣ по-добре, отколкото учителъ, който първа година е такъвъ. Наистина, той може да е идеалистъ и да има всичкото добро желание, обаче той нѣма опитност, не си е изработилъ нужните методи и неговитѣ ученици ще бъдатъ винаги по слаби, отколкото ученицитѣ на учителъ, който е работилъ повече години.

Ще спра вниманието ви г-да народни представители, върху въпроса за пансионитѣ при сръбнитѣ учебни заведения. Когато всички ние тукъ говоримъ и желаемъ да организираме младежта, да я направляваме правилно, защо да не направимъ така, че тази младежъ да се организира въ тия пансионитѣ? Тамъ тя ще бъде подъ контрола на своя учителъ, тамъ тя ще има добро ръководство, тамъ тя ще се ползува и отъ доброто влияние на околната сръда, а нѣма да бъде подъ влиянието на улицата или на разни други сръди. Въ тѣзи пансионитѣ ще бъде дадено на ученика всичко, отъ което той има нужда и то подъ ръководството на учителитѣ, които същевременно сѣ учители и въ гимназиите. Сръдства за това ще се намиратъ, г-да. Най-напредъ заможитѣ родители на друго сръдце ще си платятъ вноската за своитѣ деца, когато ще знаятъ, че възпитанието на децата имъ ще бъде гарантирано; когато ще знаятъ, че децата имъ, отивайки въ чуждия градъ, нѣма да попадатъ въ лоша сръда, че ще бъдатъ добре контролирани и добре възпитавани, а също така и подпомагани въ своето учение. Ако на заможитѣ родители се искатъ 1.000 л. месечно за тия пансионитѣ, тѣ ще платятъ и 1.100 и 1.200, и то на друго сръдце. Ако създадемъ тия пансионитѣ, въ тѣхъ ще могатъ и беднитѣ ученици — сѣ една съвсемъ малка помощъ отъ страна на държавата — да се хранятъ съ сръдствата, които ще се внасятъ отъ родителитѣ на заможитѣ ученици. Ако навѣкъже това не е възможно държавата да го направи, нека поощримъ и частната инициатива въ това направление. Нека чрезъ единъ правилникъ, изработенъ отъ държавата, да се поощри създаването на частни пансионитѣ, контролирани отъ държавата, където децата да бъдатъ правилно насочвани и развивани. За това ние не трѣбва да жалимъ сръдства, а трѣбва да ги намеримъ и да ги дадемъ. Младежта, която ще мине презъ пансионитѣ, ще се подготви така, както трѣбва да бъде подготвена.

Димитър Кушевъ: Това нѣщо предвижда ли го въ програмата си Министерството на просвѣтата?

Ангелъ Кроснарски: Доколко азъ зная, въ Министерството на просвѣтата има изработенъ такъвъ правилникъ, обаче досега той не е приложенъ.

За да може да се прибератъ въ тѣзи пансионитѣ и ония деца, които сега пѣтватъ чуждитѣ пансионитѣ, може да се въведе въ тѣхъ и изучаването на единъ чуждъ езикъ, за да се задоволи желанието на ония родители, които искатъ децата имъ да знаятъ чуждъ езикъ. Въ чуждитѣ пансионитѣ за сега отиватъ повече децата на заможитѣ родители, но азъ смѣтамъ, че когато нашитѣ пансионитѣ бъдатъ поуредени, тия деца ще преминатъ въ нашитѣ пансионитѣ. Ще има и достатъчно сръдства да се издържа въ тия пансионитѣ и бедни ученици.

Сирамъ се и на другъ единъ въпросъ — за заплатитѣ на учителитѣ. Дотогава, докогато нашиятъ учителъ въ първоначалното училище, въ прогимназията и въ гимназията не се третира наравно съ чиновника по другитѣ ведомства, който има същия образователенъ цензъ, докогато той ще бъде подценяванъ, бѣдете увѣрени, че каквото щемъ да правимъ, той ще бъде убитъ духомъ, обезкураженъ, и не ще може да постигне онии резултати, които би постигналъ, ако бъде оцененъ и добре възнаграденъ.

Г-да народни представители! Още отъ отдавнашното минало, отъ робскитѣ години вие знаете, че учителътъ е билъ идеалистъ, борецъ както за свободата на народа, така и за създаване грамотностъ, образование на българския народъ; той винаги е билъ готовъ да направи най-големия жертви за нацията, за държавата; правилъ ги е въ миналото, прави ги и сега. Учителътъ, когато е дохождалъ моментъ да даде голѣми жертви за отечеството, давалъ ги е. Ние знаемъ борбитѣ, които водѣ учителството въ време на възраждането; знаемъ борбитѣ и жертвитѣ, които даде учителството презъ време на въстанията. Знаемъ жертвитѣ, които даде то презъ освободителната война; знаемъ и жертвитѣ, които учителството даде въ последнитѣ две войни.

Не бѣше ли учителството, което въ мирно време даваше всички жертви, да се образова и издигне народътъ? Не бѣше ли то на фронта, не бѣше ли то командващъ персоналъ въ армията — защото действащитѣ офицери бѣха малко и не можеха да се попълнятъ кадритѣ? Ние виждахме голѣма частъ отъ учителството, минало презъ школата за запасни офицери, да поема командването на взводове, а често пѣти и на роти, а има случаи дето учители, запасни офицери, сѣ командували даже дружини. Това малка жертва ли е? Малко ли сѣ опѣзи учители, които принесоха себе си въ жертва, оставиха коститѣ си по бойнитѣ полета?

Защо тогава ще подценяваме учителя и не го приравнимъ съ всички държавни служители, които иматъ еднакъвъ образователенъ цензъ като него? Ще се каже и сега, както много пѣти се е казвало: сръдства нѣма. Винаги сѣ правени икономии отъ Министерството на народното просвѣщение. Намирамъ, че това е неоправдателно, и поне днесъ трѣбва да се поправи това нѣщо, и въ бъдеще да не се повтаря. Учителътъ трѣбва да бъде правилно оцененъ и поставенъ наравно съ другитѣ служители на държавата.

Малко ли сѣ днесъ почетнитѣ длѣжности, които се даватъ на учителя, г-да народни представители? На кой другъ държавенъ служителъ се даватъ толкова много длѣжности да изпълнява? — На никой. Азъ ще ви наброя случаи, въ които учителътъ безплатно изпълнява почетни длѣжности.

Димитър Кушевъ: Бѣше станалъ и агентъ на Обновата!

Ангелъ Кроснарски: Учителътъ по свой починъ бѣше преди войната заработилъ за основаване на читалища и кооперации въ селата. Почти въ всички села се основаха читалища и кооперации, въ които заработи учителътъ. Повечето отъ тѣхъ сѣ създадени по неговъ починъ. Вечеринки, угра, забави — това е дѣло на учителя, неговъ починъ. Освенъ това, той има много други почетни длѣжности.

Димитър Кушевъ: Въ разни земеделски дружества.

Ангелъ Кроснарски: Учителътъ е секретаръ на всички комисии, които може да има въ едно населено мѣсто, особено въ селата. Той е секретаръ на комисията по измѣрване на тютюнитѣ, на комисията по измѣрване на вината, на комисията по измѣрване на кашитѣ, на овоцията и пр. Учителътъ е секретаръ на всички комисии по закона за опазване на полскитѣ имоти, на комиситѣ по закона за ограничаване на кражбитѣ, пазежитѣ и грабежитѣ. Напоследъкъ той е длѣженъ да членува въ разни дружества, като „Червенъ кръстъ“ и др.

На учителя се даде и една друга почетна длѣжностъ — да замѣства кметския намѣстникъ въ селата, когато той е въ отпускъ. И понеже често пѣти общинитѣ иматъ интересъ кметския намѣстникъ да не бъде назначенъ, да бъде по-дълго време вакантно мѣстото му, за да остане кредитътъ неизразходванъ, виждаме учителътъ по десетина месеци да изпълнява длѣжността кметския намѣстникъ.

Кои други служители може да се застави да върши толкова извънслужебна работа, като учителътъ? Какво му се плаща като кметския намѣстникъ и като секретаръ на разни комисии? Навѣкъже му се казва, че той е платенъ като учителъ и нѣма право да получава извънредно възнаграждение. Всички други членове на разни комисии получаватъ извънредно възнаграждение — само учителътъ никога не получава възнаграждение.

Ами и въ благотворителнитѣ комисии, сега презъ зимата, които трѣбватъ да събиратъ помощи за бедни граждани, за трапезарии, за черкви, за училища и пр., на първо мѣсто се поставя пакъ учителътъ. Съ това ние му отнемеме времето да се отдаде изцяло на своята работа.

Освенъ това, ние го злоупоставяме предъ селянитѣ, които мислятъ, че това е негова целъ и желание, и казватъ: „Аманъ отъ учителитѣ!“ Тѣ мислятъ, че всичко огива за него.

Председателствуващъ Димитър Пешевъ: Г-нъ Кроснарски! Минаха определенитѣ Ви минути за говорене.

Ангелъ Кроснарски: Свършвамъ. — Ето защо, безъ да искамъ да се увеличаватъ кредититѣ за учителски заплати, апелирамъ да стане следното нѣщо. Предвиденитѣ кредити по всички министерства за заплати на чиновницитѣ да се събератъ въ единъ параграфъ; чиновницитѣ въ всички ведомства, включително и учителитѣ, да бъдатъ категоризирани въ една таблица по образователенъ цензъ и прослужени години. (Ржкоплѣскания отъ дѣво) Да има една разлика въ заплатитѣ между чиновницитѣ съ прогимна-

зиално образование и тия съ средно образование, между тия съ средно и полувисше, и между тия съ полувисше и висше образование; да има едно съотношение въ заплатитъ споредъ образованието. Повишенията да ставатъ — следъ като бждатъ така разпредѣлени заплатитъ — презъ 6 години, или както намѣрите за добре, но еднакво за всички. И чиновникътъ има еднакви нужди, както учителятъ, който е семеенъ, съ жена, деца и т. н., затова трѣбва да се приравнятъ по заплатата. Какъ учителятъ ще отглежда своитъ деца, когато на единъ чиновникъ, който има по-голъма заплата, даватъ и по-голъмо повишение, а на него даватъ съвсемъ малко?

Чиновникитъ, които до 30 години не сж встъпили въ бракъ, не сж станали семейни, да нѣматъ право на повишение. (Ржкоплѣскания) Такъвъ чиновникъ нѣма нужда отъ повишение, защото е самъ.

Г-да народни представители! Даже отивамъ и по-нататък: онѣзи държавни служители, които до 40-годишна възраст не сж встъпили въ бракъ, да бждатъ уволнени (Ржкоплѣскания), защото държавата нѣма никаква полза отъ тѣхъ. Ако ние всички почнемъ да се не женимъ, рискуваме да загубимъ държавата, да загубимъ нацията. Ергенитъ да му мислятъ, г-да! (Смѣхъ) Това е моето разбиране. И смѣтамъ, че съмъ правъ.

Може ли единъ чиновникъ да го подпомага държавата, да го издържа 20—25—30 години и той да не ѝ даде нищо, освенъ една работа? Тая работа може да ѝ даде и другъ, семеенъ човѣкъ, който ще издържа децата си, които утре ще крепятъ нацията. (Оживление)

Г-да народни представители! Извинявамъ се, че така набързо минахъ въпроситъ. Искамъ само на единъ въпросъ за малко да се спра — това е въпросътъ за Народния театръ. (Оживление)

Г-да народни представители! Ще моля за извинение, ще моля да ми простите, защото по тая материя малко сж ми познанията (Смѣхъ), но това, което зная, не мога да си го обясня. Говорихъ съ нѣкои отъ васъ, съ хора, които иматъ повече познания по тая материя. Просто не мога да си обясня: Народниятъ театръ държавенъ ли е, частенъ ли е? Бѣхъ учителъ, когато се строй Народниятъ театръ. Зная, че той се строй съ срѣдства на държавата. Помня и когато горѣ Народниятъ театръ. Следъ това се събраха срѣдства отъ държавата за възстановяването му. Но днесъ азъ не зная чий е Народниятъ театръ. Смѣтамъ, че е крайно време да се знае чий е: е ли той държавенъ, или не е?

Тукъ чухъ отъ г-да ораторитъ да казватъ много нѣща, които азъ не желая да чувамъ — неудобно ми е да ги чувамъ, защото съмъ българинъ, и когато се говори нѣщо лошо за българитъ, сърдцето ме боли. Билъ съмъ учителъ и ме боли сърдцето — не обичамъ да слушамъ да се говори лошо. И за да не се говори лошо и въ бъдеще, азъ апелирамъ да се дойде до следното: г-нъ министърътъ да узакони това положение — че Народниятъ театръ е държавенъ. Да се състави единъ бюджетъ на Народния театръ, който бюджетъ да мине презъ Парламента.

Никола Търкалановъ: Сега бюджетътъ на Народния театръ се утвърждава отъ г-нъ министъра на просвѣтата.

Ангелъ Кроснарски: Въ този бюджетъ да се предвидятъ приходи отъ Народния театръ; всичко, което редовно постѣпва отъ представления, отъ вечеринки и пр., да мине като редовенъ приходъ по държавния бюджетъ. Тогава, ако приходитъ на театъра не достигнатъ за посрѣщане на разходите, можемъ да му отпущнемъ субсидия.

Азъ не мога да си обясня какъ така Народниятъ театръ, държавниятъ театръ да бжде даденъ въ ръцетъ на едни хора, съ всичко онова, което е необходимо за него, и той да отива все къмъ загуби и къмъ загуби! Ами че частнитъ театри какво правятъ? Не направиха ли си тѣ свои солидни здания, не издържатъ ли тѣ персоналъ, не патрулаха ли богатства, не уредиха ли се тѣ?

Това дава поводъ да се говори лошо за насъ българитъ въ странство, да бждемъ злопоставяни, макаръ че досега се е говорило, че ние сме ученолюбивъ народъ. Ние дадохме доказателства въ странство, че сме почетенъ ѝ добъръ народъ, а сега тамъ ще почнатъ да разбиратъ, че ние сме лоши хора, че сме една лоша нация, която само лошо мисли и лошо прави. Нека поне за въ бъдеще така да се нареждатъ бюджетитъ на Народния театръ, че да минаватъ презъ Народното събрание, и тогава, ако не стигнатъ приходитъ, ще му дадемъ субсидия. Нека мине тукъ бюджетътъ на театъра, за да знаемъ какво постѣпва отъ него и какво се харчи за него.

Като дойдохъ въ София, чухъ да се говори постоянно, че се даватъ мѣста гратиси. На кого? — На заслужили хора, на голѣми хора. Кжде е границата между заслужили

и незаслужили? Азъ не мога да я определя; това е нѣщо относително. Азъ мога да кажа за Ивана, че е заслужилъ, а вие може да кажете, че не е заслужилъ. Споредъ менъ, въ Народния театръ не трѣбва да има мѣста гратиси! Всѣки, който отива въ театъра, да си плати. Често нѣти гратиснитъ мѣста се даватъ на онѣзи, които могатъ да си плащатъ, а последнитъ мѣста оставатъ за онѣзи, които мжно плащатъ. А тѣ не могатъ да отиватъ често на театръ, и затуй театрътъ нѣма приходи, нѣма срѣдства.

Съ тѣзи нѣколко мисли, които изказахъ, азъ смѣтамъ, че все съмъ могълъ да ви бжда полезенъ. Азъ мисля, че тия въпроси, които повдигнахъ, сж умѣстни и че ако не днесъ, то въ най-скоро време тѣ трѣбва да се разрешатъ, за да не се излагаме като нация, а да дадемъ доказателства, че сме една отъ най-добритъ нации. Да не се излагаме поне за въ бъдеще! (Ржкоплѣскания и гласове отъ разни страни „Браво!“)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Христо Каркъмовъ.

Христо Каркъмовъ: (Отъ трибуната, Чете) Г-да народни представители! На вашето внимание е сложенъ бюджетъ проектътъ на Министерството на народното просвѣщение. Винаги, когато е слаганъ на разискване този бюджетъ проектъ, сж изниквали редица въпроси, които сж спирали вниманието на народнитъ представители; винаги е изниквалъ въпросътъ, каква трѣбва да бжде насоката на нашето училище, каква трѣбва да бжде нашата образователна система; дали така, както тя е поставена сега, отговаря на поставенитъ ѝ задачи; дали образователната система, която се прилага у насъ отъ нѣколко години, нѣма нѣкои дефекти, които даватъ известни лоши резултати.

Г-да народни представители! Ако разгърнемъ стенографскитъ дневници на Народното събрание непосредствено следъ освободението, ще видимъ, че още тогава се е повдигалъ въпросътъ за насоката на нашето срѣдно образование, още тогава сж се чували гласове, че тѣй както върви развитието на срѣднитъ училища, създава се интелигентенъ умственъ пролетариатъ, който ще бжде опасностъ за българската държава. Слава Богу, предвижданията на нашигъ стари общественици не се сбдгнаха. Предвижданата катастрофа не дойде. Ето защо днесъ само безумци и врагове на българския народъ могатъ да се плашатъ отъ широката просвѣта на народа. Нѣма по-голъмъ врагъ за българската държава отъ невежеството! (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Основитъ на нашата образователна система сж поставени още преди освобождението. Почти всѣко българско село е имало свое училище. Училищата сж се издържали отъ доброволни данѣци, безъ каквато и да било поддръжка отъ турското правителство, даже при преследвания отъ негова страна. Обучението въ училището е било безплатно, образованието е било достъпно еднакво и за бедни, и за богати. И наистина, голѣмото просвѣтно движение всрѣдъ българския народъ не само разви у народа онази жажда за просвѣта, която и досега продължава да расте, но и положи основитъ на общообразователната система, която все още се развива и крепне при по-благоприятнитъ условия на свободния животъ. Връзката между образователната система преди освобождението и следъ него е осигурена отъ първия български министъръ на народното просвѣщение Маринъ Дриновъ, който, създавайки нова образователна система, запази старитъ традиции на предосвободителното образование. Той запази организацията, която училищата сж имали преди освобождението: начални училища съ тригодишенъ курсъ, срѣдни или двукласни, и главни или четрикласни училища. Въ училищната администрация се запазва принципътъ на децентрализацията, като главната грижа за училищата се възлага на общинитъ и на училищнитъ настоятелства. Централното управление си запазва само ржководната ролъ. Задачата на новото ни образование се видоизмѣня при новитъ условия на живота. Основната задача на училището преди освобождението — да дава просвѣта и да запазва националното самосъзнание на народа — сега се разширява отъ нуждата да се подготвятъ работници въ културния, стопанския и административенъ животъ на новата държава.

Вториятъ важенъ етапъ въ развитието на нашата образователна система се отбелязва отъ закона на министъръ Жиковъ презъ 1891 г. Постепенно децентрализмътъ на първитъ години се замѣства отъ по-значителна ролъ на Министерството на народното просвѣщение, което взема уредбата, управлението и контрола на всички училища въ своя ржце. Училищата, споредъ тоя законъ, сж: първоначални, срѣдни, специални и висши. Първоначалното образование за деца отъ 6 до 12 години е задължително.

Третият значителен етап в развитието на нашата образователна система се бележи от закона на министър Мушанов, приет през 1909 г. Този закон се явява като първо пълен кодекс на всички закони, засягащи народното просвещение, които до тогава са били прилагани. Той даде една форма на нашето образование, която остава и досега, независимо от някои промени в подробностите.

Съгласно този закон, първоначалните училища имат четири отделения, а след тях, като продължение на основното образование и като основа на гимназията, следва прогимназията с тригодишен курс. Задължителното образование се простира от 7 до 14-годишна възраст, обаче фактически се прилага само по отношение на децата в първоначалното училище. Средните училища имат само 3-годишен курс.

Четвъртият етап в развитието на нашата образователна система, който ще остане паметен в историята на нашето образование дото, е законът, който се създаде през управлението на Александър Стамболийски, автор на който закон е г-н Омарчевски. С този закон още повече се подчерта единството между първоначалното училище и прогимназията, като две степени на основното образование, и се прокара принципът на задължителността на цялото основно образование. С този закон всички професионални училища минаха под ведомството на Министерството на просвещението. Тогава се доразви системата на сегашните културни институти. По силата на този закон изникнаха прогимназии във всяко по-голямо село и устремът всрещ народа към повече просвета бѣ неопируем.

Но настъпнаха печалните събития след 9 юний 1923 г. и реформата на г-н Омарчевски се премахна с закона на проф. Цанков от 1924 г., в който се застъпиха повече от положениата на закона от 1909 г., като се запазиха няколко малки придобивки на закона от 1921 г.

Значителни промени, г-да народни представители, бѣха внесени въ действащия закон за народното просвещение през 1934/1935 г., когато бѣше министър г-н Янаки Молдов. С редица наредби-закони бѣха променени цѣли глави от закона. Училищните настоятелства се преустрои и по състав, и по функция. Тѣ не сѣ вече избирателни институти, не се занимават съ назначаването и уволнението на учители. Цѣлата материя по назначаването, уволняването и преместването на учителите се промени, като това се възложи на комисии, съ участие на представители на учителите.

Димитър Кушев: Въ курса на диктатурата.

Христо Каркѣмов: Г-да народни представители! Сегашният закон за народната просвета е остарѣл, въ нѣкои свои положения и многото промени, които станаха въ него след 19 май, въ нѣкои от основните му положения, го правят вече негоден да служи като ръководство на просветните служители. Нашата образователна система вече не отговаря на нуждите на българския народ, и трѣбва чак по-скоро да бѣде реформирана, за да се нагоди към стопанските, културните и административните нужди на съвременния ни живот.

Г-да народни представители! Една от основните тенденции на нашата образователна система от освобождението до днес е тази — да се прехвърли просветното дѣло от общините, въ които рѣше е било преди освобождението, към държавата, която все повече и повече поема грижата и контрола над всички видове и степени училища. Докато преди освобождението всички учители са получавали заплатите си от общините, а след освобождението само заплатите на основните учители и въ нѣкои случаи на гимназиалните се изплащаха от общините, сега вече всички учители, съ изключение на тѣзи въ детските градини, получават заплатите си от държавния бюджет.

Г-да народни представители! Въ тѣсна връзка съ това е друг също така основен стремеж — към централизация въ училищната администрация. Този стремеж се изразява още въ първите дни след освобождението, когато централната власт поема все повече и повече въ своите ръце управлението на училищата и разрешава всички въпроси, свързани съ правилния им ход. Като коректив на това въ нашата училищна администрация идва и обратният стремеж — към децентрализация. Училищните настоятелства до 1934 г. бѣха органи на тази децентрализация. Днес тѣ не сѣ избирателни институти и връзката между народа и училището е скъсана. Твърде характерно за нашата училищна система въ тази посока е и колебаещото въ просветните ръководители между принципите на изборност и назначаемост на главните учители

въ първоначалните училища и директорите въ прогимназиите. Днес главните учители и директорите не се избират от самите учители, а се назначават от областния инспектор. Г-да народни представители! Азъ сѣтамъ, че здравата традиция въ развой на училищната администрация ни подсказва, че изборността на нѣкои училищни органи трѣбва да се възстанови.

Г-да народни представители! Ще кажа нѣколко думи и за училищната ни организация, за нейното развитие и етапите, през които тя е минала. От началото и до сега нашата училищна система е отличавала съ единния си характер. Нашата образователна система представлява единствена стѣпа, на която всѣко отделение служи за изкачане към по-горното. Всѣки опит да се създаде училище, което не води към по-горно образование — каквото бѣше опитът след 19 май 1934 г., когато се създадоха тѣ наречените реалки — винаги е пропалъ, понеже не отговаря на духа на образователната ни система, на разбиранията и социалната структура на населението въ България. Докато въ България през 1877/1878 г. е имало 1,711 основни училища, през 1935/1936 г. има вече 6,477 основни училища.

Все пакъ, броят на училищата, които ние днес имаме, не е пълно достатъчен, за да може да се проведе напълно задължителността на основното образование. Днес въ много села още за училищни помещения служат обори и пѣри, а въ много градове липсват удобни училищни помещения. За основното ни образование ще трѣбва да се направи още доста много, за да могат всички селски деца да минат през него. Държавата трѣбва да поеме изцяло издръжката на бедните деца. Ще трѣбва да се създадат трапезарии, които да дават безплатна храна на бедните деца. Държавата ще трѣбва да ги снабдява и съ учебници и учебни пособия. Нека дадем възможност на всички деца да завършат курса на основното образование.

Един от преждеговорените каза, че макар въ България първоначалното образование да е задължително, все пакъ грамотността въ България е много малка, 40% от българските граждани все пакъ си остават неграмотни.

Нѣкой от дѣсно: Това не е вѣрно.

Христо Каркѣмов: 70,000 деца не могат да посещават българското училище, поради липса на училищни помещения.

Г-да народни представители! Ще ми позволите да ви занимам малко съ нашето сѣдно образование. Развитието на нашето сѣдно образование следва една много начупена линия, както по отношение очертаването на системата, така и по отношение задачите и характера си. Курсът на сѣдното образование още от 1904 г. е установен на 5 години. През 1921 г. той бѣше раздѣлен на два дѣла — долен и горен курс, но това раздѣление се премахна още през 1924 г. През 1934 г. се създадоха два типа образователни училища — сѣдно реално училище съ двегодишен курс и гимназия съ петгодишен курс. През 1936/1937 г. сѣдното реално училище се премахна, като се запази името му за непълните гимназии, които останаха да съществуват вмѣсто новите сѣдни реални училища, а от началото на 1937/1938 г. и името се унищожи. Сега ние имаме гимназии съ петгодишен курс, а бившите непълни гимназии се наричат клонове от гимназиите.

Г-да народни представители! Нашето сѣдно училище преди години бѣ общодостъпно, безплатно за всички малдежи, които желаеха да следват гимназия. Днес таксите са увеличени близо до 2,000 л. През 1934 г. достъпът до гимназиите бѣше значително ограничен и числото, както на гимназиите, така и на учениците, бѣше намалено. Обаче тѣзи ограничителни мѣрки, приемни изпити и пр., не можаха да устоятъ срещу напора на общественото мнение и желанието на родителите. Тѣхните деца да следват сѣдно училище. Затова голямото намаление на гимназиите, на училищата и на учениците след 19 май 1934 г. се премахна от началото на 1936/1937 г. и тѣхният брой се върна към този от преди 19 май.

Г-да народни представители! Тукъ му е мѣстото да отбележа, че приемните изпити днес са една връзка за селските деца. Тѣ трѣбва да бъдат премахнати, като се даде възможност на всички деца, които желаят да следват гимназия, да имат достъп въ нея. Нека въ гимназията тѣхните учители проверят, дали тѣ са годни да продължат своето образование. Но, г-да народни представители, представете си едно селско дете, когато отива да бѣде подложено на приемен изпит, какво е неговото психично състояние и дали то може да даде единъ задоволителен отговор, за да постъпи въ гимназия. Г-да

народни представители! Азъ съмтамъ, че пътят на българската младеж къмъ образование не трѣбва да се прегражда. Разпространената хиногеза за сурьхпроизводство на интелекциния не е доказана.

Но, г-да народни представители, независимо отъ нѣкои слаби страни на нашата гимназия, кой ще отрече огромната ѝ роля за издигане културното ниво на нашия народъ? Кой ще отрече, че тя не е изиграла своята благотворна роля за културното развитие на българския народъ?

Азъ нѣма да се спирамъ на развитието на нашето училище, затуй защото съ това ще ви отегча много, но ще ми позволите да застъпя и другъ единъ въпросъ, който отъ нѣкои отъ преговориващите се застъпва. Това е въпросътъ за професионалното ни образование. Нѣкои по-компетентни казаха отъ тази трибуна, че цѣлото ни образование трѣбва да бъде унифицирано, за да може общата професионална подготовка да се изправява отъ едно министерство, а не, както сега, почти при всички министерства да има отделни училища.

Г-да народни представители! Гимназията трѣбва да бѣде прѣустроена. Тѣхната програма е извънредно много прегрупана. Учението е повечето книжно и интими, които излизатъ отъ гимназията, често нати излизатъ неподготвени за практическия животъ. Тя трѣбва да бѣде реформирана въ духа на практическия животъ, който изисква да бѣдатъ дадени практически познания на нашата младежъ.

Г-да народни представители! Не мога да не се спра и на другъ единъ въпросъ, на който също така ще трѣбва да обърнемъ сериозно вниманието ви. Това е въпросътъ за чуждитѣ училища у насъ. Напоследъкъ въ страната ни чуждитѣ училища на чужди мисии взематъ застрашителенъ размѣръ. Забелязва се едно силно нарастване числото на тия чужди училища у насъ, и то не само на специалнитѣ и на сръдни такива, което пакъ би било обяснимо, но и на чуждитѣ първоначални училища. Г-да народни представители! Трѣбва да се прави разлика между училищата на малцинствата у насъ, които съществуватъ и трѣбва да съществуватъ, и училищата на тѣй нареченитѣ мисии. Азъ не отричамъ значението на една чужда култура, знанието на единъ чуждъ езикъ, но ако поставяването въ чуждитѣ сръдни училища донѣкъде е оправдано, азъ не мога да разбера какво е оправданието за съществуването на чужди първоначални училища, броятъ на които, както казахъ, напоследъкъ е силно нарастналъ. Преди войната въ цѣла България е имало 30 чужди частни училища отъ всички степени, а споредъ издадената училищна статистика презъ 1934/1935 г., чуждитѣ училища сж достигнали цифрата 101. Турция също така, като насъ, се пълнише съ чужди училища, обаче обновена Турция смѣхна отъ себе си този товаръ, като затвори чуждитѣ училища. Изпъденитѣ мисии и пропаганди останаха безсилни чрезъ чужди легации да се наложатъ на турското правителство и търпеливо понасекоа това пакърпение на интереситѣ си, като се поставиха въ други страни да наваксятъ загубата — и почнаха да никнатъ у насъ едно следъ друго чужди училища.

Нѣкои чужди държави сега иматъ склюпени конвенции съ насъ. Но като подписватъ конвенция съ насъ, тѣ не се задоволяватъ съ добитото право, а гледатъ да се одобряватъ и съ други привилегии. Азъ имамъ тукъ една таблица за чуждитѣ училища — която не съмтамъ да ви чета, защото ще ви отегча извънредно много — отъ която се вижда, че по брой първоначалнитѣ училища и прогимназитѣ сж повече отъ детскитѣ училища и гимназитѣ. Болшинството ученици въ чуждитѣ училища сж българи. Това е опасно и не трѣбва да продължава повече. Децата на българскитѣ поданици, но народностъ българи, задължително трѣбва да минатъ презъ българскитѣ първоначални училища, защото тамъ се формира душата, характерътъ на детето, тамъ за пръвъ пътъ то влиза въ контактъ съ културата. А то трѣбва да дойде въ контактъ съ своята, българска култура. Нека нѣкой български гражданинъ не забрави, че голѣма частъ отъ чуждитѣ училища иматъ определена политическа мисия. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои отъ тѣхъ)

Г-да народни представители! Време е вече да се взематъ сериозни мѣрки за спиране развой на чуждитѣ училища у насъ. Министерството на народното просвѣщение решително трѣбва да спре да дава разрешения за отваряне чужди учебни заведения у насъ, отъ каквато степенъ и видъ да сж тѣ.

Но, г-да народни представители, това, което е най-пачалното у насъ, то е, че тия чужди училища иматъ за свои поддръжници хора, които стоятъ по върховетѣ на нашата обществена иерархия. Това сж повечето бивши министри, генерали, висши чиновници, търговци и др. — елитътъ на България.

Г-да народни представители! Когато се отива упрѣкъ върху нѣкои бащи, че пращатъ своитѣ деца въ чужди училища у насъ, тѣ винаги възражаватъ, че тамъ тѣхнитѣ деца могатъ да добиятъ по-добра култура, че научавали чужди езици и пр. Тукъ му е мѣстото, когато говоря, че трѣбва да се направятъ реформи въ нашето сръдно образование, да кажа, че Министерството на просвѣтата може да открие при българскитѣ гимназии отделни пансиони, които да прибиратъ децата на тѣзи, които искатъ децата тѣхъ да получатъ по-добра култура. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои въ тѣло и дѣсно) Азъ съмтамъ, че нѣма прѣчки да се назначаватъ за учители по чужди езици, по-достойни българи, при които децата да могатъ да научатъ чуждъ езикъ и въ българско училище. Време е Министерството на просвѣтата да се замисли на тоя въпросъ и да не оставя работитѣ да се развиватъ така, за да не осъмне единъ денъ България покрита навсѣкъде съ чужди училища.

Г-да народни представители! Говорейки за нашата образователна система, азъ не мога да не засегна и другъ единъ въпросъ, който е свързанъ съ нея. Това е въпросътъ за материалното и служебното положение на българския учителъ. Почти всички отъ насъ, първамъ, сж получили различни изложения, въ които се излага какво е материалното положение на българския учителъ. И прави впечатление, че въ други държавни учреждения чиновницитѣ, които иматъ еднакъвъ служебенъ и образователенъ цензъ съ учителитѣ, получаватъ много по-високи заплати, отколкото получава българскиятъ учителъ. Азъ не зная кои сж причинитѣ да съществува това положение, но съмтамъ, че то трѣбва да се премахне. Зашто знайно е, че душата на българското училище, това е българскиятъ учителъ. Ако той живѣе подъ знака на мизерията, ако той постоянно живѣе въ недоимъкъ, ще има ли той духъ, ще има ли той желание да даде онова образование на българското дете, което трѣбва да му даде? Безспорно, че не. Материалното положение на българския учителъ трѣбва да се подобри, защото, когато ние искаме отъ него работа, когато искаме той да бѣде въ контактъ съ всички нови външни въ науката и културата, кажете ми: има ли той възможностъ да си набави нужнитѣ пособия, отъ които да се научи, преди всичко той, за да може да научи после и децата? Безспорно, че нѣма тази възможностъ.

Г-да народни представители! Ще ви прочета една таблица, отъ която ще видите, какво голѣмо несѣответствие съществува между заплатитѣ на учителитѣ и тѣзи на чиновницитѣ отъ другитѣ държавни учреждения.

Така, чиновникъ въ Българската народна банка съ сръдно образование, безъ класъ, заемащъ най-низшата служба, — тази, съ която започва новоназначениятъ — получава чиста месечна заплата 3.440 л., а учителска двойка, учителъ и учителка, които живѣятъ въ отделни селища, безъ класъ, получава чиста месечна заплата 3.257 л.

Другъ случай. Въ механотехническото училище подъ ведомството на Министерството на търговията учителъ-практикъ, съ сръдно образование, получава въ началото на своята служба основна месечна заплата 2.350 л., т. е. точно толкова, колкото получава единъ прогимназиаленъ учителъ съ по-висше образование. Следъ 5 години учителъ-практикъ при това училище полага изпитъ по материята, която преподава, и щомъ издържи изпита, заплатата му автоматически отскача на 2.860 л.; следъ още 5 години същиятъ учителъ полага наново изпитъ по същата материя и като го издържи, заплатата му отскача на 3.340 л., т. е. толкова, колкото получава единъ висшъ учителъ по литература, математика и пр. Това е вънъ отъ повишенията за всѣки 6 прослужени години. Така че единъ учителъ-практикъ съ сръдно образование при Механотехническото училище, следъ 12 години служба, получава чиста месечна заплата 3.650 л., а единъ първоначаленъ учителъ, следъ прослужване на 12 години, презъ което време единъ-два пъти може би се е явявалъ на конкурсенъ изпитъ, получава чиста месечна заплата 2.080 л. Коментаритѣ сж изпитани. Г-да народни представители!

Още маса примѣри мога да ви дамъ, но не желая да ви отегчавамъ. Важното е, че по отношение на българския учителъ има една неправда, която ще трѣбва да се премахне.

Често, когато се е заговаряло за заплатата на българския учителъ, се е възражавало, че той работи малко, че иматъ голѣми ваканции и пр. Да се твърди това, съмтамъ, че е погрѣшно и опасно, защото ние знаемъ, че освенъ въ училището, българскиятъ учителъ работи и извънъ училището. Той е инициаторъ на всички културни начинания въ селото; той е основателъ на кооперации, той е десенъ членъ на читалището, той е запалъ, така да се каже на всички ония културни начинания, които ставатъ въ българското село. Време е българскиятъ учителъ да

бже възнаграден по-добре и да му се дадат повече средства, за да може да води и едно по-добро съществуване.

Г-да народни представители! Когато говорим за материалното положение на българския учител, аз не мога да не засегна и въпроса за неговото служебно положение. Наистина, създадох се редица закони, които донякъде гарантират служебното положение на учителя, обаче трябва да признаем, че не винаги законите се спазват. Аз ще ви прочета тук за известни нарушения, извършени тук, в София. Софийският градски училищен инспектор премества, въпреки тяхното нежелание, четирима прогимназирани учители, между които Вартоломеев, и двама първоначални учители от XVIII софийско основно народно училище „Хаджи Димитър“ в основното училище „П. К. Яворов“. Това преместване е извършено в началото на учебната година, след 10 септември — което е забранено по чл. 38 на наредбата-закон за назначаване и преместване на учителите при основните училища в царството. Същият училищен инспектор държи за директор на V прогимназия „Антим I“ учител-гимназист, който няма право да бъде директор съгласно чл. 1, алинея трета, от споменатата наредба-закон, която гласи: „Учители, на които главният предмет е технически — плетене, рисуване, физическо възпитание — не могат да бъдат директори.“ Разместват е, за провинение, без доклад от съответния помощник-училищен инспектор, мнозина главни учители, между които Вучков, с служба 33 години, Асен Йотов и др.

Но, г-да народни представители, когато от тия факти, които изпяскам, се вижда, че по отношение на известни учители се вършат беззакония, спрямо други пък учители законите не се прилагат. Ще ви кажа друг случай.

Една учителка от с. Душани, Пирдопско, е била осъдена, има присъда и въпреки това и до днес е учителка в това село. Ето присъдата, с която е осъдена: „Софийският областен съд, IV наказателно отделение, в публичното си съдебно заседание на 14 и 15 ноември 1938 г. присъди:

Признана потеснителата Николина Захариева Иванова, от гр. Пирдоп, 33-годишна, българка, православна, неженена, грамотна, неосъждана, учителка, за виновна в това, че на 18 май 1937 г. през нощта в с. Горно-Камарини, Пирдопско, по немарливост е дала на хазайката си Йонка Иванова Мутафова да изне съест разтвор съблима, вместо лавици капки и съ това й причинила смъртта, която последвала на 29 май 1939 г. вследствие на което и по силата на чл. 297 от наказателния закон, в връзка с чл. 60 от същия закон, я осъжда да изтърпи 3 години тъмничен затвор“.

Г-да народни представители! Когато осъдени за престъпления учители се държат на служба, а други за съвършено невинни простъпки биват премествани, разкарвани, а някои и уволнявани, аз питам: не смът ли министърът на просвещението, че по този начин се убива моралът у много учители и справедливо се претривкава тяхното възмущение?

Стефан Цанов: Най-лошото е, гдето учителите се назначават за председатели на изборни бюра.

Димитър Кушев: Това още не можем да оправим — да не бъдат председатели на изборните бюра!

Христо Каркѝмов: Г-да народни представители! Ще ми позволите да спра вниманието ви и върху порядките в Народния театър. Да си призная, не съм компетент по театралното дѣло, обаче това, което се изнесе от някои народни представители тук, прави много тежко впечатление. Как може в един такъв институт, разсадник на култура и възпитание, да бъдат търпени такива порядки, които излагат доброто име на българския театър? (Ръкоплъскания от дѣво) Имам изложението за порядките в този наш висш институт, обаче срамувам се, г-да, от тая трибуна да ги чета. Вѣрвам, че г-нъ министърът ги има; а ако ги няма, ще му ги дам да ги прочете. В никой случай, обаче, той не трябва да остави начело на този институт да стои един човек, който е отречен от цѣла културна България, който е отречен в съзнанието на всички добри българи. Аз дѣх г-нъ министърът в бюджетарната комисия да казва, че сва ли има по-културен човек от директора на Народния театър г-нъ Василев.

Стефан Цанов: Свършиха се!

Христо Каркѝмов: Той е отречен от културна България, отречен е от редица писатели.

Иван Петров: Не е отречен от всички. Има хора, които не сподѣлят това мнение. Когато се касае за честта на един човек и за неговите способности, бже по-коректен!

Драган Кисѝв: Още повече, когато г-нъ министърът е решил да го махне!

Стефан Цанов: Всички сж против него — да си отиде! Той е бил и друг път нетърпим — и в 1931 и в 1932 г.

Председателстващ Димитър Пешев: (Звъни) Г-нъ Цанов! Права Ви бележка!

Иван Петров: (Към оратора) Когато г-нъ Василев се занимаваше с литература и изкуство, Вие не бѣхте още роден!

Христо Каркѝмов: Г-нъ Петров! Аз не му отричам културата, но ще се съгласите, че и тия хора, които сж против него, имат известно право.

(Пререкания между народните представители Иван Петров, от една страна, и Стефан Цанов, Драган Кисѝв, Стойко Топалѝв и др. — от друга).

Председателстващ Димитър Пешев: (Силно звѝни)

Драган Кисѝв: Г-нъ министре! Щом като Иван Петров го защитава, трябва да бже увѣнен веднага!

Христо Каркѝмов: Г-да народни представители! Ще ми позволите да спра вашето внимание и върху един друг институт в нашата учебна система — българския Университет. Българският Университет стои на една завидна висота,

Стефан Цанѝв: (Казва нѣщо)

Председателстващ Димитър Пешев: (Звъни) Г-нъ Цанов! Втори път Ви правя бележка.

Стойко Топалѝв: Направете бележка и на г-нъ Петров.

Председателстващ Димитър Пешев: Няма право да ми правите Вие на мене бележка, г-нъ Топалѝв! Аз няма да търпя Вие да ми правите бележки. Вие не можете да се мѣсите в правата ми.

Христо Каркѝмов: Българският Университет съперничи на много чуждестранни университети, но трябва да признаем: достѣпът в него на българската младеж е много ограничен. Г-да народни представители! Всѣка година голѣм брой български младежи, завършили сѣдното си образование, идват тук, в София, и хлопат на вратите на нашия Университет, за да бъдат приети за студенти. Голѣма част от тях, обаче, остават вън от Университета, благодарение на прѣчките, които им се правят. Мнозина от тия младежи, жадни за наука и просвѣта, сж принудени да напуснат прѣдѣлите на България и да отидат в чужди университети. А най-жалкото, г-да народни представители, е, че много младежи отиват в странство да учат по дисциплини, които сж застъпени в нашия Университет. Аз смѣтам, че това положение трябва да се премахне и ще трябва да се отвори по-широко вратата на нашия Университет, за да могат българските младежи да постѣпват в него. Не бива да ги пращаме да отиват в чужди страни и да изнасят валута от нашата страна, когато в нашия Университет сж застъпени тия дисциплини, които някои отиват да учат в чужбина. България има нужда от лѣкари, България има нужда от агрономи и тѣ трябва да ѝ бъдат дадени. Тѣ ще бъдат създадени в нашия Университет. И затова аз моля г-нъ министра на просвѣщенieto да внуши на академическите власти, че е време да дадат по-голѣма възможност на българските младежи да следват в нашия Университет, който, казах, стои вече наравно с чуждите университети.

Г-да народни представители! Ще спра вашето внимание и на друг един въпрос. Някои от преждоговорените изнесоха факти, които, бих казал, излагат нашето училище. Изнесе се, че известни сѣди, кичейки се с нѣкакъв фалшив патриотизъм, се стремят да проникнат в българското сѣдно училище. Това сж така наречените „ратници“. Министерството на просвѣщенieto,

смѣтамъ, трѣбва да си вземе бележка и да забрани вмѣшательството на каквито и да било организации, откъдето и да идватъ тѣ, въ българското училище. (Ръкоплѣскания отъ лѣво) Възпитанието на българската младежъ трѣбва да бѣде оставено само на училището.

Стойчо Топаловъ: Вънъ партизанщината отъ училището!

Христо Каркъмовъ: Другъ единъ въпросъ, г-да народни представители, който трѣбва да засегна и по който трѣбва да помоля г-нъ министъра на народното просвѣщение: той трѣбва да възобнови Неутралния въздържателенъ младежки ученически съюзъ. (Ръкоплѣскания отъ лѣво) Този съюзъ, който се бори противъ известни пороци; този съюзъ, който се бори противъ алкохолизма, противъ хазарта и пр., трѣбва чакъ по-скоро да бѣде възобновенъ; трѣбва чакъ по-скоро да бѣде възобновена тая организация, за да може да играе своята културна роля върѣдъ българската учаща се младежъ.

Димитъръ Търкалановъ: Искайте премахването на контрола върху дружествата и сдруженията — това е основниятъ въпросъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Не чу четете лекция какво да говори! Вие го обиждате съ това.

Христо Каркъмовъ: Г-да народни представители! Азъ не засегна и другъ единъ въпросъ. Когато преглеждахъ бюджета на Министерството на народното просвѣщение, видѣхъ, че срѣдствата, които се предвиждатъ за подпомагане постройката на читалища, сѣ извънредно, бихъ казалъ, малки. Предвиждатъ се нѣкакви 150,000 л. само за недовършени стросжи на читалища. Азъ смѣтамъ, че г-нъ министърътъ трѣбваше да предвиди по-голямъ кредитъ, за да насърчи нашето читалищно дѣло. Азъ смѣтамъ сѣщо така, че за да може правилно да се развива читалищното дѣло и за да може правилно да се развива българското кооперативно движение, ще трѣбва чакъ по-скоро да бѣде премахнатъ контролътъ върху сдруженията и върху печата. (Ръкоплѣскания отъ лѣво)

Стефанъ Цановъ: Само Министерството на народното просвѣщение да контролира, а не полицията.

Димитъръ Търкалановъ: Полицията упражнява вмѣшательство. Полицията уволюва настоятелствата на читалищата. Днесъ бѣха изпратени 15 човати книжа въ областния смѣдъ.

Христо Каркъмовъ: Г-да! Вие всички заете каква огромна роля играе училището въ живота на отѣлнитъ народи, особено въ живота на ония народи, които сѣ останали назадъ въ своето културно развитие. Тия народи трѣбва да обрнатъ по-сериозно внимание на ролята на училището, като единъ мощенъ образователенъ и възпитателенъ факторъ, който не може да бѣде замѣстенъ отъ каквито и да е други институти — нито отъ семейството, нито отъ други обществени организации и учреждения. Училището трѣбва да остане единственъ факторъ, който да ръководи всѣки народъ въ неговото бъдещо развитие, въ неговата бъдеща история и въ неговитъ съдбини.

Г-да народни представители! Вие знаете отъ историческото развитие на народитъ, че народитъ сѣ по-висока култура винаги сѣ побеждавали народитъ сѣ по-низка култура. Ние трѣбва да дадемъ всичко, но да тласнемъ нашата просвѣта напредъ, за да може да изиграе своята роля и своето назначение за културното и просвѣтно издигане на българския народъ. (Ръкоплѣскания отъ лѣво) Срѣдствата, които ще дадемъ за нея, не ще бждатъ дадени на вѣтъра, а ще бждатъ дадени за българския народъ и за мощта на българската държава. (Ръкоплѣскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Никола Търкалановъ.

Драганъ Кисловъ: Г-нъ министре! Кажете, че ще уволните директора на Народния театъръ, за да не говори г-нъ Търкалановъ.

Нѣкой отъ лѣво: Да се успокои Парламентътъ!

Димитъръ Търкалановъ: Вѣрно е, че съ една предварителна спогодба може да се уреди работата!

Никола Търкалановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение винаги е будилъ голѣмъ общественъ интересъ. Проблемътъ за нашата образователна система, за пѣтищата, които трѣбва да следва една здрава национална просвѣтна политика, е билъ предметъ на внимание — трѣбва да го отбележа и дебело да го подчертая — почти презъ всички политически режими у насъ. Още следъ нашето освобождение, когато за една земеделска, овчарска страна, каквато бѣхме ние, нуждата отъ интелигентни хора се чувствуваше силно, тогавашнитъ правителства направили всичко необходимо, за да могатъ да дадатъ колкото се може по-бързо културни хора, които да се заематъ съ управлението на токущо освободената българска държава. Тоя процесъ продължава доста години следъ нашето освобождение, защото съзнанието у всички, които боравѣха въ нашата общественостъ, бѣше, че само при наличността на културни хора, които да обхвалятъ всички командни постове въ нашата общественостъ и въ нашата администрация, работитъ могатъ да трѣгнатъ по единъ добъръ пътъ. Така дойдохме до последнитъ нѣколко години, когато се пададе единъ викъ, че нашата страна е претоварена, че има свръхпроизводство на интелигентни люде и че е крайно време да се промѣни нашата образователна система. И азъ си спомнямъ, че следъ 5 юний тогавашниятъ режимъ поиска да направи крутъ завой въ нашата образователна система, като, вмѣсто общообразователнитъ училища, засили професионалнитъ — земеделски, търговски и пр. — училища, за да можемъ по тоя начинъ, и чрезъ това срѣдство, да възпремъ постоянното излизане отъ гимназитъ на хора, които вѣчно претендираха и се насочваха къмъ държавната софра, чакаха служби. Опитътъ, обаче, въ това отношение, трѣбва да признаемъ, не даде резултати. Той не даде резултати по две причини. Първо, защото, за да се мине къмъ едно такова професионално образование, необходимо сѣ много повече срѣдства, отколкото при тая система, която имаме сега. Тамъ трѣбватъ преди всичко лаборатории, кабинети, опитни полета и съответенъ инвентаръ, за да може оня, когото ти ще подготвишъ за една професия, при една съвременностъ като днешната, да бѣде действително подготвенъ, готовъ да се бори въ живота. Второ, защото по единъ здравъ инстинктъ у нашия народъ, каточели не се намѣри надлежното желание — нито у родителите, нито въ общество — да се подкрепятъ тая инициатива. И следъ нѣколко смита, които се направиха, само преди две и половина години единъ министъръ на просвѣщенiето, който едно време, като народенъ представителъ, упорито защищаваше тая система, разтвори наово дверитъ на всички училища у насъ, и ние се върнахме къмъ просвѣтната политика, която имаме днесъ.

Често тукъ, въ последнитъ 10 години, тукъ и сега, въ дебатитъ, които ставаха, се повдига единъ въпросъ: нѣмаме ли една свръхинтелигентния у насъ; не е ли крайно време да възпремъ този процесъ и да насочимъ вниманието на българската младежъ къмъ единъ по-реални, по-положителни задачи, за да бѣде тя подготвена за живота?

Г-да народни представители! Може би да се види чудно на мнозина отъ васъ, може би нѣкому това да се види доста парадоксално, но азъ смятамъ, че ние сме твърде надире и е много рано да се поставя този въпросъ за възпиране на общообразователнитъ училища въ нашата страна. Единъ народъ, който дава 25-30 на хиляда болни отъ туберкулоза — такова число, каквото нѣма въ никоя европейска държава; единъ народъ, който има едно най-назадничаво земедѣлие, каквото е българското; единъ народъ, който тепърва трѣбва да разгъне силитъ си, за да обхване толкова много стопански инициативи, отъ които може да види благополучие и възходъ — такъвъ народъ може да дочака благополучие само тогава, когато пропентътъ на тия, които иматъ срѣдно образование, бѣше много по-голямъ, отъ колкото е сегашниятъ, а не да има 40% неграмотни, както вчера се изнесе това тукъ.

Нѣкой отъ лѣво: Сравнявагъ го съ гущитъ по грамотностъ.

Никола Търкалановъ: Ето защо азъ смѣтамъ, че ние ще трѣбва да продължимъ съ днешната система. Тукъ е въпросътъ, който смущава мнозина общественици у насъ — че наистина този, който свършва, вѣщата се отпраща съ диплома си къмъ министерствата; че цѣли неции отъ глутувачи хора чакатъ да имъ се намѣри мѣсто на държавната трапеза. Проблемътъ, следователно не е до възпитание и образование; проблемътъ е какъ да се тури край на това насочване къмъ мѣста, за които често пѣти липсва елементарна подготовка. Защото — азъ ще се върна на този въпросъ по-късно — дипломътъ не значи, че сме подготвени за живота, макаръ че у насъ свидетелството, съ

косто се получава завършено сръбно образование, е кръстено зрълостно и се счита, че зрълостта въ всичките й проявления я има напълно оня, който е завършил сръбно учебно заведение. И повтарям: докогато толкова много задачи чакат разрешението си; докогато вне констатираме тук от тая трибуна, че ние стоим на едно от нелепите мѣста по грамотност — разбира се, има и обективни причини въ нашата общественост за това, ние ги знаеме какви сѫ — твърде рано е да говорим за сръбнителността у нас. Това се налага, по моя преценка, особено поради обстоятелството, че нашата държава се намира на единъ страниен кръстопътъ, където историята много пъти е гурляла прѣста си, заличавала е държавата ни отъ картата на Европа, лишавала е народа ни отъ неговата самостоятелност. Но единъ културенъ народъ, единъ образованъ народъ, въ който всѣки знае, що значи родина, що значи българска култура, такъвъ народъ не се подлага на асимилация. Той, даже и когато презъ своята смѣла изпадне въ години на тежки изпитания, нѣма да загуби свободата си. И само това единствено да бѣде рѣководното начало за насъ, азъ смѣтамъ, че то е достатъчно, за да ни подсказже, каква трѣбва да бѣде нашата образователна система. Ето съображенията, които считамъ, че дискутира да се продължи досегашната наша образователна система.

Г-да народни представители! Миналата вечеръ нашиятъ уважаемъ другаръ г-нъ Омарчевски каза: „Единъ народъ, който дава надъ милиарди за просвѣта, и стотици милиони за земедѣлие, търговия и благоустройство; единъ народъ отъ 6 милиона, една пета отъ които е въ българските училища — имаме милионъ и сто хиляди ученици — ние не можемъ да го върнемъ, защото въ съзнанието на тоя народъ е да върви напредъ къмъ културенъ прогресъ и възходъ. И затова нашата задача е да погледнемъ на проблемата по-другояче. Като даваме образование, като даваме възможностъ на всѣки да знае повече отъ това, което знаемъ ние, нашата задача е да сирѣмъ тоя приговоръ къмъ държавни служби и да направимъ всичко възможно, за да може съ честни и благородни усилия всѣки, който ще се отдаде на земедѣлие, на търговия, на занаятъ и пр., да изкара своята прехрана и да не вижда, че има нѣщо порочно, нѣщо недостойно, ако той има сръбно образование и е хваналъ радото да бразди българската черна земя. Това е една проблема, на която трѣбва да се обърне внимание и да я разрешимъ съ най-голяма сериозностъ.“

Като констатирамъ и като имамъ такива разбирания по въпроса за нашата просвѣтна политика, азъ съмъ предъ всеобщото изкушение въ тоя Парламентъ да се казватъ добри думи за българския народенъ учителъ, за българския учителъ въобще.

Г-да народни представители! Искамъ, обаче, когато ще кажа нѣколко добри думи за учителя — имамъ съзнанието за отговорностъ — едновременно да кажа и лоната страна, защото това надпреварване отъ народното представителство да се харесаме тукъ и тамъ не всѣки пътъ е обществено оправдано и не всѣки пътъ, по моя преценка, трѣбва да се сѣдва.

Димитър Василевъ: Това не е вѣрно.

Никола Търкалановъ: Българскиятъ учителъ е далъ доказателства за мъдростъ и за пълно съзнание за отговорностъ въ изпълнение на тоя деликатенъ дългъ, който обществото, държавата му е възложила. И ако ние преровете близката и далечна българска история, ще видимъ наистина какъвъ идеализъмъ, каква честота, каква преданостъ, какво народничество имаше нѣкога въ сръднѣта на българския учителъ.

Нѣкой отъ центъра: Нѣма го сега.

Никола Търкалановъ: Днесъ това не е така. Днесъ голяма частъ отъ учителитѣ — знаа, че нѣма да се харесамъ — работятъ не така, както презъ осемдесетѣ, презъ деветдесетѣ години на миналото столѣние, бихъ казалъ, до 1900 г. И ако има въ туй отношение нѣкой да се корѣ, азъ считамъ, че отговорността е на всички офици, които сѫ се редили на министерската маса като министри на народното просвѣщение у насъ. Защото подъ напора на една професионална организация, която уважаемиятъ г-нъ Пасгуховъ така хубаво брани — то му прави честь, защото той е цененъ съратникъ — ние създадохме законъ за stabilitетъ на учителитѣ. Ние забравихме, че давайки stabilitетъ, не позволимъ контролиране на офици, които сѫ назначени, дали въ всѣки моментъ отговарятъ на своето велико призвание на учители и дали трѣбва да останатъ тамъ. Единъ пътъ назначенъ, единъ пътъ получилъ поставлението на училищното настоятелство, учителътъ е не-

смѣлямъ. Г-нъ министърътъ на народното просвѣщение е най-обезвластениятъ министъръ на страната. Вие по-лесно можете да уволните единъ генералъ отъ армията или единъ касационенъ съдия; вие можете по-лесно да уволните всѣки техникъ, всѣко друго служебно лице, да го махнете, но вие не можете да уволните единъ учителъ, защото има законъ. Вие, г-нъ министре, сте напълно обезвластени министъръ, защото учителътъ, следъ като турѣ въ дѣбеа си постановлението на училищното настоятелство, той става несмѣлямъ.

Еню Поповъ: Това не е вѣрно.

Никола Търкалановъ: Моля, чакайте! Злоупотребление може да има — азъ ще дойда на този въпросъ. Но вие не можете да махнете никой учителъ. Е добре, азъ оставамъ това, което е наша политическа неспособностъ въ вчерашния денъ, когато се злоупотребяваше съ чл. 72 и пр. Азъ оставамъ него настрана, азъ не го отбръсвамъ. Всѣки човѣкъ грѣши. Ние сме съвременници на тѣзи грѣха, г-да, и ги знаемъ. Това е човѣшко, това е неизбежно. Но ние не отречете ли факта, че има много народни учители, които, следъ като вземагъ таяната си, смѣтатъ, че сѫ завършили своята образователна мисия и оставатъ тамъ, гдето сѫ били въ гимназията — нищо ново не научаватъ?

Стефанъ Цановъ: Даже отиватъ назадъ.

Никола Търкалановъ: Това е вѣрно. — Ами азъ ще ви процитирамъ единъ случай. Преди години пътувахъ съ бившия главенъ секретаръ на Министерството на народното просвѣщение Александъръ Радославовъ, всеобщо почитанъ човѣкъ. При Панагюрските колонии сръбнаме единъ стражаръ и наблизо единъ човѣкъ особено обѣщанъ, който ни направи впечатление. Питаме стражаря: кой е тоя човѣкъ? — „Той е даскалътъ“, казва. — Кой си ти и къде си учителъ? — питаме. — Трифонъ Георгиевъ. — Ами знаешъ ли кой е министъръ на просвѣщението въ тоя моментъ? — „А, каза, не зная“. — Главниятъ секретаръ го пита: „Ами гражданскъ учение учите, Трифоне — не знаешъ ли кой е министъръ? Ами главенъ секретаръ знаешъ ли кой е?“ — „Не зная“, казва, а той стои до мене!

Димитър Кушевъ: Той въ гората е искалъ да ги забрави!

Никола Търкалановъ: Азъ ви казвамъ тоя фактъ. Той не е изключение, защото и азъ кръстосвамъ пѣтата страна като васъ. Има много нѣща да се коригиратъ въ това отношение. И тукъ, когато сме извикани да изпълнимъ дълга си на контрола на управлението, ние имаме правото да кажемъ на министра на народното просвѣщение, че въ туй отношение трѣбва да се направи нѣщо. Защото, г-да народни представители, може единъ гражданинъ да е билъ въ момента на назначаването му най-добъръ човѣкъ, съ всички данни за учителъ — душата му просто да го влѣче къмъ дѣлата, предразположение да има въ тая насока, но следъ две години да се пропие тоя човѣкъ, да се зарѣже просто, самъ да се отрече отъ службата си. Вие, обаче, не можете да го уволните. Вие трѣбва следъ две ревизии на инспектора, който ще го посети въ течение на една или две години, да констатираме, че е въ пълно неведение по всичко и чакъ тогава да искате той да бѣде отстраненъ. Ето една отъ причинитѣ, за да бѣдемъ малко надире. Но поеме тоя го считамъ, че е дефектъ на организацията, на администрирането на народната просвѣта у насъ, азъ правя апелъ къмъ новия министъръ, който е единъ безспорно най-културенъ човѣкъ въ нашата страна, да прочуи и тоя въпросъ и да направи, въ кръга на възможното, онова, което е необходимо.

Всѣ пакъ, обаче, г-да народни представители, въпросътъ за една качествена, както се изрази г-нъ Омарчевски, просвѣта у насъ — защото по количество, да въ Богъ, вървимъ добре — ще го имате разрешенъ тогава, когато приобщите къмъ българското училище, основно, програмно или сръбно, най-достойнитѣ между до-стойнитѣ. Е добре, за да бѣде това, вие трѣбва да възнаградите учителя.

Г-да народни представители! Не могатъ да продължаватъ нѣщата, както сѫ продължавали до тоя моментъ. Ние сме 20 дни отъ сутринъ до вечеръ въ бюджетарната комисиѣ, участвуваме тамъ и виждаме какъ вървятъ бюджетитѣ. Ние бързаме, защото трѣбва да дадемъ храна на Парламента, и въ бързината си често можемъ да направимъ грѣшка. Но ние всички сме съ една обща констатация: че мизерната заплата на учителитѣ не може повече да остане на това ниво. Ние стигнахме до тоя парадоксъ, че единъ, който е командувалъ полкъ, полковникъ или подполков-

никът, когато го уволните днесъ получава по-голяма пенсия, отколкото единъ редовенъ гимназиаленъ учителъ, следъ 30-годишна практика. Е добре, ама нѣщата ще трѣбва да бъдатъ сложени открито. Всички въ тая страна, които смъ се наели да бъдатъ служители на обществото — нѣма значение кой къде е заетъ — трѣбва да иматъ съзнанието, че иматъ права като другитѣ. Не може единъ да получава повече, другъ по-малко. (Ражкоплѣскания отъ лѣво) Затова Парламентътъ трѣбва да изиска една нова щатна таблица.

Йосифъ Разсукановъ: За всички чиновници.

Никола Търкалановъ: Не трѣбва да има привилегировани чиновници въ тая страна. Всѣки въ своя крѣстъ на действие е необходимъ, еднакво полезенъ, еднакво цененъ за държавата и затова ще получава онова, което му се следва. Напр., въ Министерството на търговията, на чийто бюджетъ съмъ докладчикъ, констатирахъ, че въ едно и също училище учителитѣ-инженери получаватъ 4.540 л. ли бѣше — не помня точно цифрата —...

Министъръ Илия Кожухаровъ: Толкова

Никола Търкалановъ: ... а всички други учители, които не смъ инженери, получаватъ 3.600 л. Такова несъответствие не може да има. Една и съща длъжностъ извършватъ, едно и също по степенъ внешне образование иматъ, следователно едно и също възнаграждение трѣбва да получаватъ.

Азъ искамъ да обърна вниманието на г-нъ Филова и върху другъ единъ въпросъ.

Г-да народни представители! По силата на една по-свѣта забележка отъ бюджета на просвѣщенieto — не помня за коя година бѣше, мисля, че и сега остана — на учителскитѣ двойки се правятъ 10% удържки, както на ергенитѣ. Е добре, онзи денъ този въпросъ бѣше повдигнатъ въ пресата. Па нали ние искаме да съберемъ най-добритѣ учители? Сега удържатъ на единъ пароденъ учителъ и учителка — съпружескитѣ двойки смъ най-много въ учителството. Удържатъ до 20% отъ заплатитѣ на двамата! — Цявали смъ, та затова имъ правятъ удържки! Подобно посегателство не е оправдано въ единъ моментъ, когато мнзина се изредиха на тая трибуна и говориха, че има много болести, народътъ ни се изражда, че някой не иска да има повече деца, че прирастъ нѣма и пр. Какъ може да се държи подобно, наистина, съ нищо неоправдано, постановление на бюджета? Защото хрумна въ нѣкой моментъ на нѣкого да го има. Разбирамъ на ергенитѣ да удържате — въпросътъ е на принуда отъ страна на държавата. Но на едно учителско семейство, мъжъ и жена, които получаватъ по 1.800 — 2.000 л., които иматъ 3, 4, 5 деца, защо имъ удържате? Това е едно недоглеждано постановление на бюджета и наша задача е да го коригираме. И азъ се надявамъ, че това ще стане.

Както казахъ, ние трѣбва да възнаградимъ, ние трѣбва да потърсимъ съдействието, за да платимъ на тия, които работятъ въ училището. Зная, че за честъ на Парламента почти нѣма депутати, които да не е минали презъ народното учительство. Знаете колко е деликатенъ процесътъ на възпитание и образование на тия крѣпки деца, най-свиданиятъ капиталъ на народа. Подрастванитѣ поколения, вѣщата чедъра въ работѣ на учителитѣ. Ние трѣбва да искаме всеналъ заплата да докарваме въ учителството най-достойното, най-много; онова, което ще бъде стимулирано отъ дългъ къмъ народа, отъ дългъ къмъ държавата, което ще иска да остави една здрава стада следъ себе си, когато ще си отиде отъ това скромно обществено положение. Съ 2.000 л. заплатата нѣма да го задържи тамъ. Съ тая мизерна заплата ние нѣма да имаме никога добри български учители. Тукъ е и отговорътъ на она въпросъ, който смущава всички ви — че се феминизира българското учительство. Разбира се, единъ голецъ мъжъ, който чувствувача въ себе си сила, който чувствувача добра подготовка, ние отиде другатъ; другатъ ще го потърсимъ, ще го откъснемъ отъ училището. Тамъ остава по-стабилното, или онова, което е безвѣстно, забутано. Голитѣ човѣкъ навѣкъ, че навѣри своята прехрана. Затова ние виждате, че въ цѣлото наше учительство, отъ основното до гимназиалното 70% смъ жени. Е добре, жената е предразположена да бъде майка и, следователно, въ първоначалнитѣ училища и въ прогимназиитѣ азъ намирамъ, че тя може и трѣбва да играе роля. Но що се касае до сръбнитѣ училища, азъ считамъ, че тамъ жената не може да остане и че е по-добре въсѣ тамъ да привлечемъ мъже.

И г-да народни представители, свързвамъ тоя проблемъ, всеналъ съ другъ единъ проблемъ, който тукъ се изнесе съ

загриженостъ отъ всички — въпросътъ за чуждитѣ училища. Азъ чухъ всички ви съ особено внимание. Азъ събтамъ, че нито единъ отъ васъ не постави правилно въпроса. Въпросътъ е най-напредъ политически, много деликатенъ въпросъ. Има признати права на чужди училища. Ние знаете — голѣмитѣ народи винаги ще могатъ да се наложатъ. Единъ малъкъ народъ, какъвто е нашиятъ, ще трѣбва да прави често пъти компромиси, които смъ неизбѣжни въ неговото съществуване. Ние не можемъ днесъ да кажемъ, че ще закроемъ всички чужди училища. И който иска това, той не седи на земята, а е нѣкъде въ стратосферата. Но за да отстранимъ тоя цѣлъкъ на чуждитѣ училища, трѣбва да промѣнимъ програмата, по моя преценка, на българскитѣ сръдни учебни заведения.

Г-не министре на народното просвѣщение! Парадоксенъ: какъ може да икате всички деца да отиватъ въ български гимназии при тая наша действителност, когато, за да бъдете културенъ човѣкъ, всѣки ви пита: какъвъ езикъ знаете? Ами че кой българинъ не иска днесъ да види прогледало своето дете? Той иска детето му да бъде въ контактъ съ голѣмата съкровищница на науката на други културни народи. Той иска детето му да знае чуждъ езикъ, да бъде въ контактъ съ всички ония постоянни на културата и науката, които другитѣ народи, при тѣхнитѣ възможности, му даватъ. А това ще стане, когато знае единъ модеренъ езикъ.

Какво става въ насъ? Въ българската гимназия сега се предава 5 часа седмично латински езикъ. Азъ не отричамъ неговото значение за общата култура и образование, но той е единъ умрѣлъ езикъ, заробенъ нѣкъде въ вѣковствѣ. Въ българската гимназия се предаватъ само 3 часа седмично френски или нѣмски езикъ. И като плащате на учителя по нѣмски или френски езикъ въ българскитѣ гимназии 2.680 л. месечно по бюджета, къде ще намерите добри учители, кой достоенъ човѣкъ ще дойде да си дере гърдитѣ съ 52 деца въ паралелка? Този въпросъ е поставянъ съ всичката сериозностъ. Всички г-да, фактори въ Министерството на просвѣщенieto, признаватъ, че не е разрешенъ. Отъ 5 години азъ все разпирямъ и искамъ да имъ го вгледя. Слава Богу, 5-тъ години минаха и някой нико не прави. И азъ се питамъ: коя е наистина причината? Ако ние имаме въ нашитѣ гимназии достойни учители, на мѣстото си — впрочемъ, не искамъ да кажа, че всички сегашни не смъ достойни, искамъ да се коригираме; ако ние имаме напълно подготвени и добре платени учители въ гимназиитѣ — нашиятъ филологически факултетъ, колкото и да искамъ, не може да даде учители, добри преподаватели по новитѣ езици; ако всѣки денъ се предава въ българската гимназия единъ живъ, модеренъ езикъ — нашитѣ деца ще го знаятъ и нѣма да имаме случаи съ единъ министъръ на просвѣщенieto отъ преди 2 години, чийто министерски автомобилъ сутринъ най-напредъ закарваше децата му въ нѣмското училище, а следъ това закарваше министъра на просвѣщенieto въ българското Министерство на просвѣщенieto. Тогава нѣма да има тоя напливъ въ чуждитѣ училища, какъвто сега има. Тогава българскитѣ граждани ще иматъ самосъзнанието, че децата имъ трѣбва да учатъ въ българско училище, защото ще смъ доволни отъ това, което имъ се дава тамъ. Тѣ ще виждатъ успѣха и нѣма да плащатъ по 10.000-15.000 л. за такси въ чуждитѣ училища, а ще мислятъ само съ 1.000-1.500 л., колкото е сега таксата въ българскитѣ сръдни училища.

Его какъ е сложенъ въпросътъ по моя оценка. Когато коричъ чуждитѣ училища, трѣбва да знаемъ на какво се дължи тѣхниятъ успѣхъ. Трѣбва да знаемъ, че тѣ успѣватъ мимо имѣ, защото всѣко културно семейство иска детето, момиче или момче, да знае чуждъ езикъ. Затова ги пращатъ тѣ тамъ. По другъ пътъ ние нѣма да ги отдѣлимъ отъ тамъ. И така азъ свързвамъ въпроса за програмата съ оная действителностъ, въ която смъ поставени нашитѣ сръдни учебни заведения.

По въпроса за основното образование азъ не чухъ препорѣки нито тукъ, нито въ бюджетарната комисиия. А слава Богу, много компетентни хора се изказаха. Азъ искамъ една корекция България е земеделска страна. Какъвто и нѣма да станатъ въ нея, все ще си остане, при тоя благосъстояние киматъ, земеделска страна. Азъ събтамъ, че е крайно време да видимъ, дали въ прогимназиитѣ, наредъ съ другитѣ предмети, не може да има единъ новъ задължителенъ предметъ въ връзка съ нашата действителностъ — земедѣлие, скотовѣдство или друго. Вѣдъ, отъ това, което се харчи за нашето сръдно образование, близо 30 милиона тева се даватъ за допълнителни земеделски училища. Тѣ смъ извънъ III-класното образование, за мѣсяца на 16, 17, 18 години. Тия училища се искатъ отъ селата, и селата ги позятъ като зеницата на очитѣ си. Тоя фактъ иде да подчертае едно здраво зделнато убеждение въ нашия селянинъ: че неговитѣ деца които свѣтчатъ

III класъ на прогимназията — а тамъ спиратъ 3/4 отъ селянчетата, които завършватъ прогимназия — сж свършили училище, чуждо на нашата действителност, на нашия животъ и иска неговитъ деца да отидатъ по-нататък. Бащата праща децата си две години на 20 км. въ допълнителното 6-месечно училище, за да се закръгли тяхната обща култура и да се приспособятъ къмъ нашата действителност. Е добре, дайте да направимъ единъ опитъ. Защо въ прогимназията да не въведемъ единъ предметъ, който да дава елементарни познания на тия деца, защото, както казахъ, 3/4 отъ децата, които свършватъ прогимназия, оставатъ съ III-класното си образование? Нека не стоимъ на едно мѣсто, а да се нагодимъ къмъ нашата действителност.

Димитър Кушевъ: Това бѣше въведено отъ министъръ Муравиевъ.

Никола Търкалановъ: Още единъ въпросъ, който бѣше засегнатъ отъ много страни. Намъ липсватъ най-напредъ училищни здания, отговарящи на най-елементарнитъ изисквания. Г-да народни представители! По-голямата частъ отъ васъ въ тоя моментъ сж гости на столицата, но знаете ли, че въ този моментъ въ столицата има седемъ мъжки гимназии, които се помѣщаватъ въ три здания, като едни учатъ до обѣдъ, а други следъ обѣдъ? Зданията не могатъ да се провѣтрятъ, не сж приспособени за вечерно обучение, нѣматъ добра електрическа инсталация и зрението на децата се изхабява. Но не само здания липсватъ. Да не говоримъ за изнесеното отъ нашия другаръ Разсукановъ въ вестникъ „Слово“, за онова, което става по границата, където учителътъ всѣки день, като придуха вѣтрътъ, сж чердаке покрива прозорцитъ или всички деца се обличатъ и бѣгатъ навнѣнъ, защото очакватъ зданието да падне и да ги затрупа! Когато сжществуватъ такива здания, какво образование ще се дава? Тамъ нѣма необходимитъ елементарни условия за работа. Даже и въ столицата ги нѣма. Г-нъ министърътъ на финанситъ снѣ день съ всичката си добра и широка душа каза: „Ние забравихме болницитъ, а направихме ветеринарни лѣчебници и пр. и пр.“ Азъ бихъ си позволилъ да извикамъ отъ тая трибуна: какъ искате да вървимъ ние като народъ? Ще ви припомнимъ една речъ, която Идънъ произнесе въ английския парламентъ преди единъ месецъ по поводъ на една реплика съ английския министъръ-председателъ: „Вие давате сега сръдства за въоръжение“ — каза той; „Вие, обаче, едновременно съ това говорите само за миръ, за пасифизмъ. Вие не подготвяте народа ни, не създавате у него онова състояние на духа, което е необходимо за успешния денъ“. Какво бихъ могълъ да кажа азъ тукъ сега? Ние искаме утре да хвърлимъ 6 милиарди лева за нашата национална отбрана. Нѣма никой смѣлостъ тукъ да дръзне и да каже, че този кредитъ не е необходимъ. Но, г-да народни представители, тая национална отбрана е повѣрена, всичкото въоръжение ще бѣде предадено въ рѣцетъ на тѣзи, които днесъ сж въ V, VI, VII и VIII класъ, или въ III класъ. Тѣ трѣбва да бждатъ хранени, здрави; тѣ трѣбва да бждатъ културни. Това сж двѣтѣ предусловия, за да може държавата да използва тая младежъ. Ето го тукъ доклада въ 1937 г. на главния инспекторъ-лѣкаръ при Министерството на народното просвѣщение г-нъ д-ръ Матеевъ, съ едни страшни цифри, които ще накаратъ да затреперятъ коситъ на всѣки отъ васъ, когато прочетете какво е истинското здравно състояние на децата въ българскитъ гимназии.

Г-да народни представители! Констатирано е научно отъ наблюденията на незаинтересовани хора, чиято задача и назначение е тъкмо тая, че всички деца въ гимназията презъ време на своето развитие отъ класъ въ класъ растатъ нормално, но 60% отъ тѣхъ губятъ отъ своето тегло, защото живѣятъ при условия, които сж подъ всѣка критика. 60% не придаватъ нито единъ грамъ къмъ своето тегло. Вие го виждате изхулилъ се дълтъ, слабъ, хилавъ, съ гърди прилепени навнѣнъ, защото условията, при които живѣе и работи, сж невъзможни. Имамъ още факти, но да не ви цитирамъ тукъ всичко, защото обърнахме нашия Парламентъ малко на семинаръ за научни упражнения. Азъ цитирахъ тоя фактъ, за да обърна внимание на г-нъ министра на народното просвѣщение, защото съмъ дълбоко убеденъ, че въ тая посока трѣбва да се работи, и успоредно съ това да кажа: какво образование искате да дадете на българското дете и какъ ще задържите бѣгството на българското дете отъ българското училище къмъ чуждото, когато вие виждате, че 50 деца учатъ въ една паралелка, да кажемъ въ единъ VII класъ на I-ва мъжка гимназия? Каквито и свърхсили да има учителътъ, да е здравъ като планина, и той се изморява като предава 5 часа до обѣдъ и не може да прерови всичко, да изпита ученицитъ и да

види какво знаятъ. А въ чуждитъ училища паралелкитъ сж малки.

Тукъ се явява въпросътъ за увеличаване броя на учителитъ. Нѣма защо да ни е страхъ да го кажемъ. Въ миналото се спекулираше съ тоя въпросъ, като се казваше: учителитъ сж много, 30.000 души! Да бѣха по-малко, да бѣха 5-6.000 души — да имъ увеличимъ заплатитъ. Тѣжко и горко, ако имаме такива разбирания! Това показва колко лошо гледаме на тоя голѣмъ проблемъ. Ще увеличимъ броя на учителитъ, ще построимъ здания за училища — това сж първитъ условия. И когато направимъ това, ще видите, че българскитъ деца нѣма да ходятъ въ чужди училища.

Но, говорейки по тоя въпросъ, азъ спирамъ вниманието на Парламента върху въпроса за частнитъ чужди училища. Г-да народни представители! Единъ 3 и половина милионенъ народъ преди 60 години поиска отъ свѣта да говори своя матеренъ езикъ, да живѣе подъ своето небо и да се управлява, както той желае. Тоя народъ сега е вече близо 6 и половина милиони. Неговитъ граници, обаче, въ всѣки моментъ сж подъ единъ активенъ пристѣпъ на други, които искатъ да не бждатъ постоянно на това мѣсто, на което сж, а да се видоизмѣняватъ. Една страшна чужда пропаганда разнища нѣкои краища на българщината и поставя подъ съмнение всички усилия, които ние правимъ, за да закрепимъ нашия националенъ духъ не въ чуждитъ народности, а въ българитъ само, да ги направимъ по-добри граждани, по-добри българи. Азъ считамъ, че сегашната администрация на Министерството на народното просвѣщение — единъ инспекторъ и единъ завеждащъ службата по чуждитъ училища — е много недостатъчна. Та тия хора, каквито и да сж, не сж въ състояние да се справятъ съ този въпросъ, при голѣмата свобода на пилѣне много сръдства отъ по-големъ народи. Наша задача е да видимъ и тамъ какво ще правимъ. Направи се опитъ съ създаването на гранични инспекции. Не зная доколко тѣ оправдаха своето предназначение, но ние искаме едно нѣщо въ предѣлитъ на нашата свидна земя българитъ да говорятъ български. Фактътъ, който г-нъ Омарчевски изнесе вчера за други наши съседи, трѣбва да бѣде поведя въ всѣки моментъ и за насъ, това трѣбва да стане и въ нашата собствена страна.

Когато говоря за свѣтнитъ учебни заведения у насъ, не мога да изпусна изъ предвидъ и другъ единъ фактъ. Напосетѣлъкъ доста шумъ се вдигна около въпроса за учебницитъ. Учебникарството у насъ създаде цѣлъ занаятъ на много хора, които поискана по тоя начинъ да вършатъ често и нѣща, които не бива да се вършатъ. Вие си спомняте случаетъ, които преди нѣколко години се изнесоха въ пресата отъ една фирма. Вие знаете, че и началата година, когато бившиятъ министъръ на просвѣщението поиска по единъ особенъ начинъ да се одобри единъ учебникъ, бѣхме дошли до едно твърде деликатно, неприятно положение — да се намѣси Административниятъ съдъ, да отмени една незаконна заповѣдъ и да коригира нѣщо, което не биваше тогава да бѣде допустнато. Ако вземете учебницитъ отъ първо отдѣление, въ което децата иматъ само букваръ-читанка, единъ учебникъ, и стигнете до осми класъ, където иматъ сръдно 16 учебници съ цена отъ 7 до 42 л., или съ обща цена 16—18 л., при 1.100.000 деца, вие ще разберете, колко милиона лева харчатъ родителитъ за учебници на децата си. Е добре, добри и ценни сътрудници въ просвѣтното поле, когато видѣха, че тѣхниятъ трудъ не е оцененъ по достоинство, прибѣгнаха да търсятъ сръдства отвнѣнъ, почнаха да пипатъ учебници и сксеха съ българското училище, понеже намѣриха другото за по-доходно. Това се отрази и върху качествността на нашето образование.

Вънъ отъ това, усвоена бѣ една система за рецензиране на учебницитъ, при която ставаше даже наддаване и която деморализира много хора. Ето затова азъ издигамъ тукъ искането — и моля г-нъ министра на просвѣщението да го проучи — държавата да вземе вече въ свои рѣше издаването на учебници въ нашата страна. (Ръкоплѣскавия)

Йосифъ Разсукановъ: Съгласни сме.

Никола Търкалановъ: Г-да народни представители! Минавамъ бързо въпроситъ и издвамъ до нашия Университетъ. Съ нашата Alma mater ние се гордѣемъ предъ свѣта. Тя даде известни имена. И всичко онова, което е наша национална гордостъ въ областта на науката и на културата, ние го дължимъ на тия жреци на науката, които сж се отдали на творчество и на културна работа въ Университета.

Азъ не мога да отмина, безъ да обърна вниманието ви върху единъ фактъ, че на нашия медицински факул-

теть не даваме възможност да използва усилията на своите ценни сътрудници. Ако отидете и погледнете в Александровската болница, която е наша клиническа болница, вие, като българи и като културни хора, бихте се засрамили от това, което става там. Върно е, че в този бюджет ние дадохме малко повече, но и то е недостатъчно. Дай Бог догодина Парламентът да има възможност, при едно по-добро стопанско положение, да даде повече. Но вие сте длъжни да надникнете в тая болница и да дадете повече сръдства, за да се издигне още повече престижът на този институт.

Успоредно с това, ние ще трябва решително да се противопоставим на тая ересь, която се разпръва тук или там, че е време да се затвори медицинският факултет, защото сме имали свръхпроизводство на лекари. Няма да позволим да надделее агоизмът на този или на онзи.

Драганъ Кисовъ: Въ сетата се търсят лекари.

Никола Търкалановъ: Освенъ това, г-нъ министърът на просвѣщенieto трябва чакъ по-скоро да ни занимае съ въпроса за прибирането въ България на всички български младежи, които търсят висше учебно заведение. Ние имаме право да пълнимъ университетитъ на близки и далечни намъ страни. Ние трябва да направимъ всичко, каквото е по силитъ ни, но да могатъ всички българи, които искрено искатъ да работятъ за науката и за себе си, да бъдатъ тукъ, не само затова, че ще се спестятъ сръдства, но защото така ще запазимъ българския духъ у тяхъ. (Ръкоплъскания) А това е една повеля въ този моментъ. Никакви съображения, административни или бюджетни, не могатъ да ни спратъ. Разбирате какво искамъ да кажа по този въпросъ.

Г-да народни представители! Трябва веднага да отбележа, че днешниятъ бюджетъ на Министерството на просвѣщенieto се коренно различава отъ всички досегашни. Вие ще видите въ всички почти културни начинания една стъпка напредъ. И по отношение на заплатитъ на учителитъ се направи онова, което бѣше възможно. Азъ зная, че отговорниятъ министъръ нѣма да бѣде доволенъ отъ това, но ние искаме да бѣдемъ реалисти и даваме онова, което е по силитъ ни. Ние поставяме проблемитъ, ще ги проучимъ съ всичката сериозностъ и загриженостъ и ще дойдемъ утре да ги доразрешимъ, когато условията позволятъ.

Днесъ въ този бюджетъ се даватъ досга сръдства за българската култура. За пръвъ пътъ тукъ има едно подчертано внимание къмъ всички труженици на българската култура: къмъ българските писатели, къмъ българските скулптори, къмъ художниците, къмъ всички ония, имената на които могатъ да бъдатъ сочени и въ другитъ културни народи. Въ скромния бюджетъ отъ единъ милиардъ лева г-нъ министърътъ на просвѣщенieto поиска да подчертае, колко много Парламентътъ и правителството ценятъ тия труженици, и имъ се даде онова, което е по силитъ и възможноститъ ни.

Отварямъ една скоба, за да не говоря повторно по единъ въпросъ, по който съмъ записанъ и който ще дойде да бѣде разискванъ утре или вдругиденъ. Г-да народни представители! Ние обичаме нашитъ заслужили хора, пишемъ имъ най-хубави некролози и ги възвеличаваме съ речи тогава, когато тѣ вече отиватъ тамъ, отъ където нѣма да се върнатъ. Приживе въ тая земя ние малко ги ценимъ. Ние сме малък и беденъ народъ, съ неразростнали още духовни потребности и не можахме да оценимъ, какво огромно е значението на тия труженици. Азъ и мнозина отъ васъ, третъ четвъртъ отъ тукъ, ще минемъ и отминемъ безъ следа въ историята, но тѣ ще оставятъ една голѣма следа, по която народитъ ще сѣдятъ за това, кой е живѣлъ тукъ, какво е ималъ този народъ и какво е далъ въ съкровинициата на човѣшката култура. Спомнямъ си въпроса за пенсията на Йорданъ Йовковъ, единъ отъ най-милитъ и най-тихитъ работници въ тая бедна страна, който не бѣше напълно оцененъ тогава, когато творѣше съ шепи въ последнитъ нѣколко години, за да благославя българската земя, българския селякъ, българския трудъ. А когато той си отиде, тогава се надпреварваме да подчертаваме вниманието си къмъ него и да казваме, че тази страна е загубила единъ отъ най-вдъхновенитъ си пѣвци. Да ви говоря ли за Никола Ракитицъ, който, когато се посегна на хлѣба му, като протестъ, като бунтъ срещу тая странна действителностъ въ нашата страна се хвърли отъ влака, защото нѣмаше кому да се оплаче? Да ви говоря ли за Антонъ Страшимировъ, комуто дадохме 10-12.000 л., когато бѣше пътникъ къмъ гроба? Тогава намѣрихме сръдства да му

ги дадемъ, за да отиде да се погребѣ. Да ви говоря ли за мнозина други, които всѣки денъ вкладаме? Творятъ, горди съ хората, съ духъ на добри българи! Оставете най-после личнитъ убеждения на хората. Не можемъ всички да бѣдемъ на едно мнение. Тия хора ние не ги зачитаме, ние ги отминаваме, като казваме: е, написатъ нѣщо! У насъ работитъ леко се мѣратъ, съ много лекъ аршинъ. Това не бива.

И тукъ настѣпвамъ по единъ въпросъ, който азъ стожижъ и съмъ длъженъ да се изкажа по него. Въпросътъ е за българския Народенъ театъръ. (Общо оживление и веселостъ)

Г-да народни представители! Азъ разбирамъ интереса, който народното представителство проявя къмъ въпроса за Народния театъръ, защото се изнесоха за него доста работи и всѣки би си казалъ: наистина, ако нѣма нѣщо, какъ така нѣкъ всички ще приказватъ? Съ много голѣмо огорчение азъ трябва да подчертая, че нѣкои културни хора отричатъ правото на Парламента да се занимава съ Народния театъръ. Тѣ казватъ: „Кои сѣ тѣзи компетентни люде, които ще приказватъ за Народния театъръ? Той е наше дѣло, той е terra incognita, тамъ никой, освенъ насъ, не може да знае повече; само ние, които сме тамъ, околото жрециитъ въ този държавенъ институтъ; ние, които се ползуваме отъ облагитъ на известенъ постъ, можемъ да приказваме за театъръ!“ Да ме простятъ боговетъ отъ Олимпъ! Азъ никому не съмъ оставалъ длъженъ. Озидень г-нъ Петко Стайновъ ви каза, че споредъ практиката на Френския парламентъ, народниятъ представителъ има право всѣкога да знае дали онѣзи сръдства, които се искатъ, отиватъ за установени нужди. Нима вие, когато искате отъ насъ да ви дадемъ 14 милиона лева, които, мѣжъ би, за културнитъ институти въ други държави сѣ нищо, но за една бедна и малка страна като нашата не сѣ безъ значение, искате да минемъ това така и да кажемъ: заповѣдайте сумитъ, пѣкъ насъ, недостойнитъ люде, които сме простички и неуми, освободете ни отъ грижитъ да се интересуваме що става тамъ? И азъ не бихъ изпътилъ своя дългъ най-напредъ като народенъ представителъ, ако за всѣка стотинка, която гласувамъ тукъ, не знамъ къде отива. Че какво ще остане тогава отъ нашия контролъ, за какво сме ние тукъ? Наши контролираме изпитателната властъ? Какво е Народниятъ театъръ? Народниятъ театъръ е една служба къмъ Министерството на народното просвѣщение, за която вие искате отъ насъ да ви гласуваме сръдства.

Е добре, г-да народни представители, щомъ като е така, нека ни позволятъ тия господа, които искатъ да ни отрекатъ правото да се интересуваме за Народния театъръ и да запазятъ само за себе си правото да приказватъ по културни въпроси въ тая страна, защото сѣ малко по-държжи по нѣкой пътъ — тѣ всичко знаятъ и всичко могатъ — нека позволятъ и на насъ, поне който тѣхъ, да обичаме българското изкуство, и ние, като тѣхъ, да четемъ, и ние да искаме да промишляваме и да ни боли тогава, когато виждаме, че тамъ всичко не е така, както трябва да бѣде. И азъ се ползувамъ отъ думитъ на мой другаръ г-нъ Омарчевски: не се бора противъ личности, не ме интересуватъ личноститъ, не ме интересува този или онзи; мене ме интересува какъ се управлява Народниятъ театъръ, кой администрира този театъръ. И азъ говоря това, защото считамъ, че администраторътъ на Народния театъръ не е на мѣстото си. Това е, което ме боли. Азъ чухъ онзи денъ г-нъ министърътъ на народното просвѣщение да казва: „Азъ ще защита искания кредитъ, и азъ ще говоря по тая въпросъ. Нека се чуятъ и дветъ страни“. Азъ съжалявамъ, че сме две страни. Но щомъ сме две страни, тогава и на второ четене, при приемането на отдѣлнитъ параграфи по този бюджетъ, ще приказваме, ще дойде и гласуване, и тогава ще видимъ. Азъ считамъ, че нѣма страни, а има Парламентъ, който иска да знае какво става тамъ, като дава пари. Има и чиновници, които трябва да знаятъ своето мѣсто. И ако по-рано нѣкой е смѣталъ, че е богопомазанъ и че му е позволено да външи всичко, днесъ, когато тукъ има обществена съвестъ, той ще трябва да знае своето мѣсто и че носи отговорностъ. (Ръкоплъскания)

Е добре, искате 14 милиона лева за Народния театъръ. Съ допълнителния бюджетъ за 1933 г. се поиска да се отпуснатъ 4 милиона лева за театъръ. Азъ се борихъ противъ тоя кредитъ, подкрепиха ме много народни представители и следъ като стана министерската промѣна и се внесе другъ допълнителенъ бюджетъ, този кредитъ вече не фигурираше и ни се каза: нѣма пужда отъ него засега. Г-да народни представители! Азъ ви спомнямъ думитъ на бившия министъръ на финанситъ. „Ако не дадемъ тия 4 милиона лева, ще затворимъ театъръ. Искате ли да го

заговоримъ?“ Е добре, отъ тогава минаха 3 месеци. Заговорихте ли театъра? Не го заговорихте. Следователно, оная, който ви е казалъ, че ако не дадете 4 милиона лева, ще заговорите театъра, ви е излъгалъ. А който джже и заблуждава...

Председателствуващъ Димитъръ Пеневъ: (Звъни) Г-нъ Търкалановъ! Такъвъ езикъ спрямо единъ отсъстващъ отъ тукъ бившъ министъръ не е приличенъ.

Димитъръ Кушевъ: Има преса, въ която този бившъ министъръ може да се обясни.

Никола Търкалановъ: Сега съ новия бюджетъ се искатъ не 4 милиона лева, а само 2 милиона лева увеличение. Г-на народни представители! Азъ съмъ казвалъ другъ път, повторимъ и сега: даватъ се субвенции въ цѣтия сѣтъ тамъ, където се твори истинско изкуство. Това е така. И никой отъ васъ да не си прави изъзвнъ, че българската драма и българската опера могатъ да бъдатъ такива, каквито законътъ за народната просвѣта иска да бъдатъ — едно чисто изкуство, а не търговско предприятие безъ да даватъ сѣдства. Вие ще даате сѣдства, ако искате да покажемъ предъ свѣта и нашия кутурни възможности.

Но за мене не е тамъ въпросътъ. Азъ искамъ да зная тези сѣдства, като ги даваме, къде отиватъ. Ще ви прочета само чѣколко цифри, за да освободи г-нъ министъра на просвѣщенieto отъ грижата да ни даде данни въ туй отношение. Презъ 1928 г. на Народния театъръ е дадена субвенция 18.000.000 л. — когато той, следъ като бѣше изгорѣлъ, се превърналъ въ Свободния театъръ — отъ които 10.000.000 л. бѣха за покѣнина, за мебели, за обзавеждане. Следъ туй субсидията вървѣла така: въ 1929 г. — 17.000.000 л.; въ 1930 г. — 15.000.000 л.; въ 1931 г. — 12.000.000 л.; въ 1932 г. — 12.500.000 л.; въ 1933 г. — 11.000.000 л.; въ 1934 г. — 9.500.000 л.; въ 1935 г. — 10.500.000 л.; въ 1936 г. — 12.000.000 л.; въ 1937 г. — 11.000.000 л.; въ 1938 г. — 12.000.000 л., а за 1939 г. се искатъ 14.000.000 л. Защо сега увеличаване субсидията? Казва се: увеличаване я заради това, защото тая година така се случило, че не били платени удържките за пенсия, които съ 3.200.000 л. и отъ това се обръкатъ бюджетътъ. Азъ бързамъ веднага да кажа, че това абсолютно не може да бѣде никакъвъ мотивъ да се иска увеличение на субсидията. Г-на народни представители! По силата на закона за пенсията отъ 1935 г. на Петъръ Тодоровъ, вие знаете, че на чиновниците се платятъ чисти заплати, като пенсионниятъ удържки отъ 12½% се правятъ предварително и се внасятъ направо въ фонда. На служителитъ при Народния театъръ също съ правени удържки и съ внасяни ежегодно. Заплатитъ въ театъра съ къмъ 12 милиона лева — драма, опера, технически и административенъ персоналъ. Какъ миналата година съ 12 милиона лева субсидия посрещнахте и пенсионниятъ удържки? Какъ по-миналата година, когато директорътъ на театъра бѣше г-нъ Йосифъ, съ 11 милиона лева субсидия посрещнахте и пенсионниятъ удържки, а презъ 1938 г. не можяхте да ги посрещнете? Нѣма да ги посрещнете, защото не си знаете сѣтката! Защото вие г-нъ директоре, се сѣтихте да правите вашия бюджетъ на 4 октомврий, преди 4 месеци. Тогава видѣхте, че сѣтките не ви излизатъ и казахте: държавата ще даде още 4 милиона лева и ще се оправя работата. Вие казвате, че работитъ въ театъра вървятъ, че всѣчко не е така, както се изнася. Е добре, върнемъ ли е той фактъ, нитамъ азъ, че на 4 октомврий се свиква комисия, за да реди бюджета на Народния театъръ за 1938 г. и ако е върнемъ — а не можете да ме опровергавате — нитамъ тогава: по силата на кой законъ, вървѣхте вие, г-нъ директоре? Вие разгледавате сега Вашия бюджетъ, г-нъ министре, и докато не го гласуваме, вие не сѣбете да назначите единъ разсѣлян, единъ пидаринъ, една чистачка, а ето този директоръ на Народния театъръ, въ продължение на 8—10 месеци, не знае какъвъ бюджетъ има. На октомврий когато му поискватъ да представи бюджетопроекта на театъра за 1939 г., тогава вижда, че по бюджета за 1938 г. той нѣма сѣдства.

Втора причина, за да не ви сѣгнатъ сѣдствата на театъра, съ тия гастролитъ — и азъ ви обвинявамъ за това, г-нъ директоре — като вие не въ книгъ ви въ ръкавъ, когато трѣбва и когато не трѣбва, уреждате

Г-на народни представители! Гастролитъ съ едно сѣдство за театритъ, кога приключватъ сезона, когато вече артистите съ омръзани на публиката, когато публиката рѣдѣе по сѣтовитъ, да се повлече обществениятъ интересъ и да се докара публика. Тогава се казватъ именити хора — чужденци, за да може да се привлече публика. На-

шиятъ Народенъ театъръ, обаче си има своя система: кой откъдето се отзове, кой когато се отзове — заповѣдай. Въ момента, когато говорихъ тукъ по-рано за Народния театъръ, въ нашия Народенъ театъръ гастролираше, и то въ продължение на 5 дни, Франкфуртската опера. Вие знаете, че публиката, която посѣщава Народния театъръ, операта и драмата, е една и съща. Колкото пъти отидете, ще видите все едни и същи хора. Тая публика носети 5-тъ представлени на Франкфуртската опера, консумира своя бюджетъ, и когато почнаха следъ това представлени на нашата опера, театърътъ бѣше празенъ — нѣмаше никой. Казахъ: единъ е духовниятъ елитъ въ София, който поддържа и операта, и драмата, и щомъ се изтощи цеговиятъ бюджетъ, нѣма да има посещени театърътъ, нѣма да има и посѣпленитъ въ касата. А вие, г-да, презъ това време плащате. Ето втората причина, една отъ най-страшнитъ, която донесе дефицититъ на Народния театъръ.

Трета причина. Вие, г-нъ Василевъ викахте на гастролитъ артисти, диригенти и др., а не извозвахте силитъ на нашитъ актьори и режисьори. Щомъ нѣкому ржкопѣската повече, вие му заивжате, вие казвате: „Е, голѣмо нѣщо е направилъ!“ Вие нѣмате едно отношение къмъ артиститъ, вие не изпитвате радостъ, когато има успѣхъ единъ актьоръ, който, когато играе, изпълнява образи и гори на сцената. Та вие очевидно не чувствувате гордостъ и тогава, какъ искате да има успѣхъ театърътъ? Вие похарчихте стотици хиляди лева, за да се платятъ гастролитъ, като този на Куперъ и др. Очевидно, нѣма да имате, г-нъ директоре, сѣдства.

Но, г-на народни представители, има и друго нѣщо. Въ театъра не се дава възможностъ на всички онѣзи, които могатъ да привлѣкатъ публика, да се приобщатъ къмъ театъра. Отъ управлението на театъра хората се дѣлятъ на приятели и неприятели. На единъ се казва: „Докогато азъ съмъ тукъ директоръ на театъра, ти ще фигурирашъ само въ списѣнитъ, че си получавалъ заплага, но на сцената нѣма да излъзешъ“. На друга се казва: „Докогато ти си свърху на този, азъ нѣма да ти дамъ роля, ти нѣма да авансирашъ“.

Нѣкой отъ лѣво: Позоръ!

Никола Търкалановъ: На трети се казва друго. Върватъ напредъ само оная, които нищо не струватъ, но които иматъ едно единствено качество: „Директоръ ефенди, заповѣдай, ти си най-големиятъ, най-великиятъ, разсѣпнилиятъ“.

Косю Аневъ: Какъвъ е този паша тамъ?

Никола Търкалановъ: Азъ мога да ви съобща и факти, но сега не искамъ дотамъ да издребнявамъ. Ако стане нужда, когато дойде да се гласува параграфътъ за субсидията на театъра, може и тѣхъ да ви съобща, за да видите истината.

Друго. Ангажирана се артистъ и му се казва: „Ангажираме Ви съ такава заплатата; ще режисирате и три опери, за което ще получите толкозъ“. Впоследствие, обаче, се казва на артиста: „На ти заплатата, не ти позволяваме никаква режисура“. Артистътъ отнася въпроса предъ специалния сѣдъ и сѣдътъ отсѣжда, че театърътъ трѣбва да плати на артиста 35.000 л. — и театърътъ плаща. Защо не се позволява на този артистъ да режисира, споредъ договора, три опери? Защото директорътъ на театъра заидѣлъ на артиста, намразилъ го затова, защото може да даде една добра постановка. Какъ искате тогава да вървите работитъ на Народния театъръ? И дойдохме до положението, кѣто изнесе колегата Йорданъ Тодоровъ, да се казва, че нѣмало българска драма. Крайно време е да се опровергае и тая легенда, че нѣмало българска драма. Миналата година се представиха въ театъра близо 60 драми отъ български писатели. Не казвамъ, че всѣчки съ добри — не искамъ да ставамъ критикъ — но има представени драми, играни съ успѣхъ и съ сборове по 600-700 хиляди лева на сезонъ. Но тѣхъ не взематъ, а порячватъ га двама приятели отъ крѣга около управлението на театъра да напишатъ една драма. Написватъ тѣ драмата „Госпожата“ и цѣлата работа излъзе като „Госпожата“. Г-на народни представители! Откри се сезонътъ на театъра съ тая драма, само защото е на приетелъ — не искамъ да навлизамъ въ отношенията на хората — и дойдохме до положението на Стефановденъ, на третия денъ на Колела, когато се дава тази драма, да се затворятъ вратитъ на Народния театъръ, защото имало постижения само 310 л.

Е добре, вие ми казвате тукъ: „Той е добъръ, той има качества“. Азъ нѣмамъ нищо — пакъ го повтарямъ — срещу личността Василевъ. Тя мене не ме интересува. Но

азъ питамъ: когато вне заваряте Народния театър, когато вне всеки ден искате тукъ срѣдства, не чувствувате ли нужда да потърсите единъ голѣмъ вентилаторъ, за да провѣтрите атмосферата въ това здание, защото, напегина, така не може да вървятъ нѣщата? Дѣлата сѫ, които ще покажатъ способноститъ на единъ човѣкъ. Може, г-нъ Василевъ, да ете великокопеевъ критикъ, може да ете културенъ човѣкъ, може да имате много други дарби, но да ете лошъ администраторъ. И азъ казвамъ: вне ете лошъ администраторъ. Когато вне чувствувате, че цѣла културна България е срещу васъ, неуже ли не памфилите морални сили въ себе си и куражъ да освободите лошия директоръ на Народния театър? И така бихъ поставилъ въпроса, и този анекдотъ бихъ отпразилъ.

Но, г-да народни представители, има и друго. Всеки, който дръзне да внише срещу управата на Народния театър, получава наказание — на всеки редакторъ на вестникъ, който пише противъ личността на директора и неговитъ качества на администраторъ, се отнема картата още на другия денъ. Не искамъ да ви приказвамъ за трайситѣ, за които говори г-нъ Разекуновъ: оми денъ, не искамъ да ви приказвамъ за това, че половината отъ театъра всеки денъ се пълни съ трайситѣ. Азъ ще дойда и до бѣлтъ и до жѣлтъ билети — ще ви кажа и това да го знаете.

Председателстващъ Димитър Пешевъ: Г-нъ Търкалановъ! Времето Ви изтече. Не мога да Ви дамъ повече отъ 5 минути още.

Никола Търкалановъ: Свършвамъ. — Журналистътъ пише и корп известни действия въ театъра, но цензура не му позволява да напечата това си обвинение срещу г-нъ Владимиръ Василевъ. И какво става? На другия денъ, когато журналистътъ отива да си вземе картата — картата му се унищожаватъ.

Г-да народни представители! Да се разберемъ! Ако Народниятъ театър е мушия на този господинъ и той може да се разпорече вътре, както си желае, то е другъ въпросъ — какете ни го, да го знаемъ. Но ако Народниятъ театър, като всеки държавно учреждение, е подъ обществена преценка, азъ питамъ: кой ни позволява възе, г-нъ директоре, да вземете картата на този журналистъ?

За да видите, какъ самъ г-нъ Владимиръ Василевъ разбира ролята на артиста и ролята на обществената критика, ще ви прочета няколко реда отъ единъ неговъ официаленъ разговоръ. (Чете)

„Театърътъ е единъ особенъ свѣтъ по характера на работата, която е лична и творческа — неподчинена на строго установени норми и изисквания. Всѣкаде другата е определена въ закони и въ правилници голямо кои какво трѣбва да върши, кога и какъ. За актьора и пѣвца това е възможно само въ пан-обща рамка: да научи ролята или партията си, да я разработи споредъ указанията на режисьора и диригента, да се свърже съ ансамбъла и пр. Но това зависи отъ личната му изобретателностъ, отъ перната му организация, отъ интелигентността, отъ намѣтата му и пр. — изобщо отъ чиего субективни качества. Затова работата у всекиго не се развива еднакво, минава презъ различни процеси на творчество и не могатъ да се обиксиратъ общи изисквания — за времето, напина и формата и Изискванията трѣбва да бъдатъ съобразени съ индивидуалнитѣ възможности на актьора или пѣвца.

Познатето на актьора и пѣвца отъ жизненого му самочувствие и поставянето му въ ролята е свързано съ психическо пречупване, съ перна напрежатостъ, за което трѣбва да се държи смѣтка. Въ такъвъ моментъ, нѣкой артистъ може да проявява известни запризи, свосервизъ, необходимостъ и пр.“ И като призовава велико този, г-нъ директорътъ на театъра да вършива — слушайте заключението му. „Затова, който го ръководи, не трѣбва да мисли равнодействуващата на токова професионални сили, които го диктатъ, защото ще обезличатъ и себе си и театъра въ комирисен, а трѣбва да овладѣе и насочва самъ тия сили. Нека единъ директоръ не бѣе толкова добъръ за артистѣтъ — тъй нѣкой никога и никде не може и нѣма да имъ угоди — а да бѣе добъръ за театъра.

При тая неохика на театралнитѣ хора, дисциплината трѣбва да бѣе абсолюта — еднакво и въ организационната и въ художествената работа. Това сѫ 400 коле, всеки отъ които тегли на своя страна“.

Драганъ Кисъвъ: А той кагаръ!

Никола Търкалановъ: „Ако се оставятъ на инстинктитѣ имъ, може да се предполага какъ ще стане. Както е и ставало... Трѣбва едначтъ да е изучилъ отлично аюрлгъ на всеки, да знае на кого да стегне юздитѣ, кога да

поласкае, кога да мундифува, и кой изобщо не може да се викара въ строя. Въ тази работа директорътъ трѣбва да бѣде оставенъ свободенъ. Следъ войската въ никое друго мѣсто авторитарниятъ принципъ не е тъй необходимъ както въ театъра“.

Нѣкой отъ лѣво: Хайте де!

Никола Търкалановъ: Азъ оставямъ културния свѣтъ, който е тукъ и вънъ, да прецени, кои е правиятъ да ни артистѣтъ, които изживява единъ психиченъ процесъ, когато превъзгласа обранитъ на сцената, когато твори, или този, който иска тия коне да ги мундифува, който иска съ тая левинка да упражнява въ единъ културенъ институтъ! За Бога, това само въ България може да стане, защото диктатъ въ свѣта нѣма по добро нѣщо. Единъ човѣкъ, който иска да постави всичко подъ своята лична преценка, който има едно подобно отношение къмъ тѣзи творци на изкуството, които смѣта, че тѣ трѣбва да бъдатъ мундифувани и пр. — вне можете да разберете каква е цѣлата атмосфера, при които се работи въ Народния театър, за да можете да предвидите по-нататѣкъ какво ще става.

Г-да народни представители! Когато единъ артистъ въ конгреса на артистѣтъ говори противъ своя директоръ, той веднага го вика предъ дисциплинарния свѣтъ, за да го критикува директора си...

Драганъ Кисъвъ: Началството си.

Никола Търкалановъ: Той е актьоръ и е на конгреса на актьорѣтъ. И отъ тогава до сега нему не се дава никаква роля.

Драганъ Кисъвъ: Той нарушава декларацията.

Никола Търкалановъ: Азъ трѣбва да завърша съ единъ последенъ въпросъ. Когато говорихъ миналия пътъ, изнесохъ много данни. Сега нѣма да ги цитирамъ, защото ми се правятъ много покани да свърша.

Г-да народни представители! Който иска да види нечто на единъ културенъ институтъ, който иска да твори култура, неговата дейтелностъ трѣбва да бѣде подъ стѣхитъ личнакъ и той трѣбва да бѣде готовъ, всеки моментъ, да отговаря. Нека минаатъ всички списания за ролята на този културенъ институтъ, нека се даде възможностъ да бѣде той критикуванъ. Но ще дойнитѣме до това положение: да видимъ, при правителствената промѣна, да бѣде извиканъ председателътъ на Дружеството на българскитѣ журналисти, г-нъ професоръ Петко Станковъ — не народнитѣ представители, а музикантътъ — единъ човѣкъ, който горн за изкуството и творчеството, който е една отъ културнитѣ съфѣсти въ нашата страна, въ Министерството на вътрешнитѣ работи, заедно съ секретаря на дружеството, кждето моятъ личенъ приятелъ г-нъ Александъръ Януковъ, началникъ на отделение за социални грижи, му казва: „Вне сте призивали противъ чиего личността на г-нъ Владимиръ Василевъ и сте писали противъ него. Напаварелъ стѣтъ отъ г-на министъра да ви кажа, че отъ днесъ насатѣкъ нищо нѣма да приказвате противъ Владимиръ Василевъ, защото, ако приказвате, ще бѣде разтурено нашето дружество“.

Нѣкой отъ лѣво: Погъръ!

Никола Търкалановъ: Е добре, азъ ви съобщавамъ този фактъ. Азъ знамъ и други факти, които моятъ г-нъ кажа, за да видите какво става. Следъ всичко това, което става, какъ може още този господинъ да седи директоръ на Народния театър? Ние сме новъ режимъ — обрѣнати, се къмъ васъ, другари отъ боливистаго — вне и дѣтъ въ името на свѣта нѣща. Нека тѣзи (Сочи въ Цѣло) да ни критикуватъ, защото нѣтъ, ние не първимъ напредъ, и не дадемъ събѣдина въ вътрешенъ денъ. Ние некаме манитѣ дѣла да бѣдѣтъ на нѣщо. Ние некаме въ нѣщата страна да не бѣде обезкопана со нѣта и да имъ нѣтъ културна България приобщена къмъ този новъ пътъ и къмъ този новъ редъ, къмъ който ние сме насочили личнитѣ усилия. (Разклонѣскания) Е добре, културна България не може да бѣде поставена подъ тая морална преценка. Азъ съ стѣкатение и съ бока въ дѣлата трѣбва да отбележа предъ весь, че цѣхъ оми денъ какъ г-нъ министъръ Филковъ каза въ бюджектурната комисия: „А нѣ се касе до решението на тѣй наречената анкетна комисия отъ Добри Нешеровъ, Людмилъ Вълчановъ и д-ръ Брановановъ — тѣ сѫ некомпетентни“.

Драганъ Кисъвъ: Не разбиратъ нищо!

Никола Търкалановъ: Е, дотамъ като я докараме, въ тая страна компетентенъ остава единъ: г-нъ Владимиръ Василевъ! Пазете го, той ще ви дотръбва, по той ще отнесе Народния театъръ въ безлюдността и ще го остави тамъ на пъховетъ. Пазете се да не отнесе и нѣкоя отъ васъ.

Азъ съмъ дошелъ тая вечеръ тукъ на тая трибуна не да протестирамъ — азъ не протестирамъ — а да изпълня своя дългъ и да кажа: въ българската земя, която е родила и ражда толкова ценни люде, нѣма незамѣними хора. Вие казвате: „Четири пъти е назначаванъ, нима това не е достатъчно доказателство, че е цененъ човекъ?“ Ами колко пъти е уволняванъ, защо не го кажете? Когато тамъ той нѣма нито единъ приятелъ, нито въ драмата, нито въ операта, тѣзи, които и вчера и днесъ викатъ, че ще си го пазятъ — нека си го пазятъ!

Ние ще гласуваме този кредитъ, защото ще го дадемъ на българската култура, на българския театъръ, на българската драма и опера. Но ще искаме отъ васъ да разберете този бунтъ въ Парламента и да вземете актъ отъ него, защото другото е борба, а борбата води неминуемо къмъ катастрофа. (Ржкопѣскания отъ лѣво и отъ нѣкоя отъ центъра и дѣсно)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Давамъ 10 минути отиди.

(Следъ отиди)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Задаването продължава. Нѣма други записани оратори. Обявявамъ разискванията за приключени.

Има думата докладчикътъ г-нъ Баръмовъ.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: Нека ми бѣде позволено, като докладчикъ на комисията, да направя нѣколко констатации по отношение на бюджета и по отношение на политиката, която се провежда въ него.

Откакто се почна разглеждането на бюджета на държавата, нѣколко пъти се поддържа, че той е силно политизиранъ. Едва ли има обществено явление, където и да било по свѣта, когато то засѣга интереситъ на обществитето, да не е прокарана въ него политика, да нѣма политически елементъ. Само че политическиятъ елементъ може да бѣде гледанъ отъ нѣколко страни. И азъ тъкмо на този пунктъ трѣбва се сира.

Г-да народни представители! Просвѣтниятъ бюджетъ въ миналото на нашата държава е провежданъ по единъ начинъ, на който трѣбва да се спремъ, за да можемъ да обяснимъ, какъ той се провежда отъ настоящето правителство. И азъ не мога да се стѣпя да не кажа, че прави честъ на министъра на просвѣтата г-нъ проф. Богданъ Филевъ и на нашия финансовъ министъръ, които не пожелавали нищо, за да прокарватъ като начало единъ новъ път, откакто има вече Парламентъ, за да може на учебното дѣло да се гледа не съ око на небрежността и да бѣде оставено подъ знамената на безпечността.

Г-да народни представители! За да имаме точна представа за учебното дѣло въ миналото, не трѣбва да забравяме, че нашата обществено, откакто България се освободи, минаваше подъ знака на парламентарно-буржоазния режимъ — говоря съ понятие ясно, открито, за да бъдемъ наистина. Въ България, обаче, буржоазна класа не съществуваше и, следователно, ефектъ отъ туй, което се казваше учебно дѣло за нашата икономическа и политическа обществено бѣше безинтересенъ, не интересуваше нашето общество толкова, колкото интересуваше едно строго буржоазно общество, каквото бѣше западноевропейското, където ефектъ отъ учебното дѣло бѣше мѣродавенъ за качеството на продукта въ материалното производство.

Учителската дейностъ има това качество, че нейниятъ ефектъ нѣма непосредственъ материаленъ еквивалентъ. Нейниятъ ефектъ не е непосредственъ. Той не може да даде въ никой случай осезаема непосредствена полза и затова е потребенъ само тогава, когато имаме диференцирано общество, въ което този ефектъ непосредствено може да се употреби. И вѣрно е, че у насъ следъ освобождението се почна тѣй нареченото първоначално натрупване на капитала по чисто лихварски — бихъ казатъ по-силна дума — разбойнически път. У насъ производство нѣмаше, индустрията бѣше извънредно слабо развита и, следователно, общественото значение на нуждата отъ поинтелигентни работници, както въ областта на земеделието, така и въ областта на индустрията бѣше почти минимално.

Г-да народни представители! Българскиятъ учителъ въ онуй време бѣше относително потребенъ. Вѣрно е, че по върховетъ на нашето общество бѣха потребни подчертано интелигентни люде. Трѣбѣха г-н. дачаха имъ стипендии да отиватъ на западъ, следнаха. Тѣ бѣха потребни за висши

училища, бѣха потребни за гимназиитъ, по долу въ низинитъ на българския народъ, специално за селото и за нашето еснафство, образованието каточели бѣ непотребно. И онѣзи, които управляваха тогава нашата държава, не чувствуваха голѣма нужда отъ българския учителскъ трудъ, отъ българско училище. Макаръ че много е направено, но то не бѣше достатъчно отъ гледище на интереситъ на ново формиращата се българска управляваща социална сръда, ще я кажа буржоазна класа, за да може да ѝ бѣде потребно като на осъзната обществена класа. И азъ не забравямъ като бившъ нѣкога основенъ учителъ една много проста формула за преценка на учителския авторитетъ и трудъ: „Изтокъ, западъ, северъ, югъ — селски даскалъ яде лукъ!“ Това е смѣшно, но то бѣше трагедията въ положението на българския учител.

Българскиятъ учителъ бѣ злоупоставенъ. Неговиятъ трудъ не се ценѣше. Имаше едно желание да бѣде поставенъ подъ знака на небрежността, да бѣде оценяванъ като *quantité negligible* и да бѣде третиранъ като нѣщо, което трѣбва да го има, по колко струва — по туй не се говори.

Г-да народни представители! Тогава имаше още единъ недѣлтъ, който азъ ще изкажа съ френската пословица: *c'est un crime d'une toute classe entière* — това е една небрежност, едно престѣпно отношение на цѣла една обществена класа.

Българското село, българскиятъ занаятчия, онуй, което бѣше грѣбнакътъ на българската общественостъ бѣше незащитано. Отношението къмъ него отъ онѣзи, които управляваха, въ лицето на нашитъ партийни режими, бѣ отношението на пълна небрежност. Тѣ го гледаха като цифрова данна, отъ гледище на онуй, което то дава, отъ гледище на количеството на гласове, които можеше да даде.

Г-да народни представители! Тукъ известни наши колеги много се бѣха уплашили, когато ставаше дума за дирекция на пропагандата. Каточески става нѣщо много страшно. Обаче дирекциитъ на всички партийни шабове въ миналото имаша този недѣлтъ, че гледаха на българския учител именно като на цифрова данна, отъ гледището на туй, което могатъ да взематъ отъ него, но за неговото бъдеще тѣ бѣха съвършено безпечни и съвършено небрежни.

Нѣкоя отъ лѣво: Това не е вѣрно.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: Това е съвършено вѣрно. Азъ ще ви спомя само едно, г-да народни представители. Не е ли вѣрно, че презъ 1913 г., когато освободихме Родопския край, ние пратихме тамъ всички катили отъ България, за да обиратъ лиригъ на населението? Какъ да не е вѣрно, че нѣколко души депутати гюмюрджински турци решиха съдбата на България? Какъ да не е вѣрно, че не се полагаха достатъчни грижи за училищата въ Видинския край? Какъ да не е вѣрно, че ние не правимъ нищо за училищата въ пограничнитъ краища? Това е съвършено вѣрно. Нѣкога министъръ-председателъ на България псуваше преставитъ и имъ казваше: „Идеге тамъ, за да печелите“. И ако тѣ се върнѣха гладни, той имъ казваше дума, която азъ не мога да кажа тукъ. Това е вѣрно. Това е исторически фактъ. Това е изъ историята на българския парламентаренъ и партизански режимъ. Това е минало. Може би на мизиния не се харесва това, че ние вземаме една друга система, за която говориха и г-нъ министъръ Божилковъ, и г-нъ министъръ Филевъ. Не ме интересуватъ личноститъ, интересуватъ ме генералнитъ линии. Ние искаме да приобнимъ българското село къмъ българската държава. Ние желаемъ българскиятъ работникъ вмѣсто да бѣде врагъ на българската държава, да го приобнимъ къмъ нея.

Г-да народни представители! Българската държава не е на онѣзи, които сѣ интернационалисти по своитъ идеи или капиталъ. Българската държава е на дребнитъ съществування. И ако има една нова генерална линия, която може тукъ смѣло да ни се посочи, азъ я посочвамъ: тя е линията, по която всички ония съществування, които бѣха на фронта противъ държавата, отгати барикадитъ, да дойдатъ на фронта на държавата. Тази нова линия ние я провеждаме днесъ.

Вѣрно е, че бюджетътъ на Министерството на просвѣтата е силно политизиранъ. Никой бюджетъ не е билъ непотитизиранъ. Когато азъ отивамъ въ софийската първостепенна болница, виждамъ, че тамъ има още бараки, останали отъ последната война. Виждамъ, че тамъ майки-родилки стоятъ при най-голѣмъ студъ, безъ да има кой да ги погледне. Въ миналото, когато е билъ политизиранъ бюджетътъ, направено ли е отъ нѣкого нѣщо въ това направление? Не. Презъ режимитъ въ миналото командуваша отдѣлни партизански шабове, които бѣха 34 дирекции за политическа пропаганда и за насаждане вражди и самоуни-

шожение между народа. Днес тѣхъ ги нѣма. Ние днесъ желаемъ да приобщимъ населението къмъ държавата. Това не е монополъ на никого. Мене ми е чудно, даже ми е срамно, когато чувамъ една категория хора да казватъ: „Ние сме отъ народа избрани, ние го зацѣпваме, ние мислимъ за неговитѣ интереси“. А ние каточели сме отъ Китай, каточели ние не мислимъ за неговитѣ интереси! Нищо подобно, г-да народни представители! Ние сме еднакви. Ние сме отъ една срѣда. Ние въ много отношения можемъ да се разберемъ, щомъ като желаемъ. Може би ние не мислимъ еднакво. Може би нѣкои не желаятъ да трѣбватъ напредъ, може би други желаятъ да ни върнатъ назадъ, но ние желаемъ да отиваме напредъ. Може би ще строимъ по самобитни български пѣтища, но ние ще вървимъ напредъ, защото връщането назадъ е страшно. То ще донесе голѣми поражения върху морала на българина. Тежко и горко на българското население, ако го върнемъ тамъ, където то е било въ миналото и го оставимъ на пропагандата, както казахъ, на старитѣ 34 отдѣлни дирекции на партизанската пропаганда.

Въ бюджета на Министерството на народното просвѣщение сѫ подчертани нѣколко тенденции. Ние сме политизирали тоя бюджетъ и смѣтамъ, че въ него е проявена частъ отъ политиката на правителственото болшинство, на което и азъ съмъ членъ.

Да се правятъ външехваления на българския учител следъ като той е руганъ, може би повече отъ 50 години, смѣтамъ, е изнищо. Българскиятъ учителски трудъ не е трудътъ на занаятчията. Българскиятъ учител може да изпълнява своята функция само тогава, когато бѣде художникъ. Вѣрно е, че въ една професия художникътъ не бѣдѣтъ рѣдкостъ, но тѣ могатъ да бѣдатъ идеалъ за постижение и примѣръ за подражание. Дадохте ли ние въ миналото условия на българския учител да бѣде художникъ или да чувствува стремежъ да стане такъвъ? Нищо подобно. „Изтокъ, западъ, северъ, югъ — сѣлки дѣскалъ яде лукъ“ — това бѣше отношението къмъ учителя (Омѣтъ смѣтъ).

Нѣкой отъ лѣво: И раба мѣши.

Василь Чобановъ: Художникъ съ намордникъ.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: Когато оня, който бораи съ душата на децата, бѣде поставенъ въ униженно положение, нѣма защо да се чудимъ, почитаемо Събрание, че той, като романтикъ, защото е още младъ, може да се отладе на идеитъ на отрицанието. Нѣма защо да се чудимъ на това, щомъ като въ миналото официналната властъ имаше таква отношение и къмъ масата отъ населението. Учителътъ разбира страданията на това население като свои, той се срѣснѣ съ тѣхъ въ лицето на Българския учителски съюзъ, на Учителския съюзъ при комунистическата партия и на другитѣ съюзи и допринесе маса добри работи, но допринесе и лоши работи.

Защо искате отъ хората това, което не могатъ да дадатъ? Учителътъ бѣше ли зачитанъ, бѣше ли поставенъ обществено добре? Каза ли се за него нѣщо добро като държавенъ функционеръ, за да даде всички приноси, който може да даде? Който познава славянския елементъ добре, който жетѣе българския народъ да не бѣде толкова като Хамлетъ на Шекспира, а позачето като Манфредъ на Байрона, съ вѣра въ бѣжешето си, той ще разбере защо българскиятъ учител е билъ романтикъ, той ще знае, че онѣзи, които творятъ дѣлото на неговото бѣдеше, онѣзи, които бораваатъ съ душата на българскитѣ поколения, трѣбва да бѣдатъ повече зачитани. И ако до сега не имъ е дадено това зачитане прѣмъ се опитъ днесъ да имъ се даде.

Г-да народни представители! Никога, досега поне, не е имало тукъ общъ, маговъ повикъ, и отъ лѣво и отъ дѣсно, нашето народно учителство да бѣде поставено тамъ, където трѣбва да бѣде и да бѣде подравнено съ всички които иматъ еднакъвъ цензъ съ него, както днесъ.

Йосифъ Разсуковъ: И да не партизанствува.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: Азъ не съмъ партизанинъ. Ако смѣтате, че да бѣдешъ държавенъ органъ и да зацѣпавашъ българския национализъмъ е партизанство, съгласенъ съмъ, че съмъ партизанинъ, но да приобщимъ учителя къмъ националната идея, да го направимъ функционеръ на тази идея, не е партизанство. Да играемъ на спортъ, на топка и да приказваме за лѣвитарство, смѣтамъ, че това е по-голѣмо партизанство.

Новото въ сегашния бюджетъ е: въ границитѣ на това, което е възможно, да се даде на българския учител въ-

рата, че българската държава не е чужда за него, че тя е неговѣ, че спорътъ пролетарий ли е или не е пролетарий учителътъ е безпредметенъ. Тоя споръ е достойнство на първото десетилѣтие на XX вѣкъ. Сега въпросътъ е другъ: българинътъ ще бѣде ли или не чрезъ българската държава, учителътъ ще бѣде ли функционеръ на тази държава?

Второ. За да може българскиятъ учител да проведе правилно своята задача, за да се постигне желаниятъ ефектъ отъ неговата деятельность, необходими сѫ му условия въ българското училище.

Г-да народни представители! Въ 1913 г. ние захвемъ нови земи. Въ Родопитѣ, които сѫ, може би, най-чистиятъ български край, ние не окрадохме ли — ще повтора — лиричѣ на помацитѣ? Да не говоря, че ние се захвемъ отчаяно съ тѣхното покрѣстване. Направихме ли тамъ едно училище? Пратихме ли имъ добри учители? Има ли тамъ най-елементарни условия, за да живѣятъ учителитѣ като културтрегери? Нищо подобно. Тамъ се прашаха учителитѣ като на заточение. Тамъ се прашаха онѣзи, които бѣха отречени и като морални хора, и като вещи хора, бѣха прашани тамъ единъ видъ за наказание, защото нѣмаше обстановка за живѣне. Днесъ ние засилваме, колкото можемъ, фонда и параграфа за строежъ на училища въ тѣзи чисто български кѣтши.

Освенъ това, учителътъ бѣше на времето изоставенъ на произвола: можеше да бѣде уволенъ, можеше да бѣде зле, обаче за него грижи не се полагаша. Ние скоро гласувахме единъ законъ за лѣкуване въ санаториума въ Лѣжене нашитѣ учители, които сѫ зле пострадали въ своята деятельность.

Въ бюджетопроекта на Министерството на просвѣта има още единъ параграфъ, който е характеренъ. У насъ много патриоти говорятъ противъ чуждитѣ училища. Чуждитѣ училища у насъ ги има не отъ сега. Ние се намираме при едно особено положение и по никой начинъ съ единъ отказъ да съществуватъ тѣ въ България не можемъ да успѣемъ. Възражението на всички онѣзи, които прашатъ въ чужди училища своитѣ деца, е, че чужденцитѣ организиратъ училищата си по-добре отъ насъ, че даватъ познания по езикъ, че даватъ и по-друго възпитание. Това е много основателно. И ние можемъ да направимъ, нѣщо съ пансионатитѣ, които уреждаме при гимназитѣ. Въ бюджетопроекта на Министерството на просвѣтата се предвижда единъ параграфъ, съ който се засилва възможността да импортираме на чуждитѣ гимназии и пансионати съ подобни пансионати при нашитѣ гимназии.

Има още нѣщо, което е характерно. Както казахъ и порано, досега никой не се е замислилъ да направимъ нѣщо при тази явна пропаганда, която се води отъ нѣкои мѣста, отъ лѣво и дѣсно, отъ югъ и западъ, противъ нашето отечество и нашата народностна кауза. Г-да народни представители! Когато оставимъ джандарина да командва и да провежда моралния принципъ, когато оставимъ администрацията да насажда националното чувство, ние трѣбва да сме сигурни, че каузата ни е загубена. Единственитѣ, който може да насажда културата, да насажда националното чувство, това е българскиятъ учител. Необходимо е крампата, която нашето отечество притежава въ своитѣ географски граници, да иматъ такива културтрегери, за да може ония населения, които се намиратъ подъ чуждо влияние, да ги приобщимъ въ бѣдеше къмъ българския народъ и да имъ върнемъ вѣрата, която тѣхнитѣ дѣди сѫ имали. Въ бюджетопроекта на просвѣтата има единъ параграфъ, споредъ който тамъ ще можемъ да пратимъ елита на българскитѣ учители, ще пратимъ тамъ най-добритѣ учители и ще ги пратимъ съ по-голѣми привилегии, ще дадемъ на ония краища добри училища и ще ги обзаведемъ. Питамъ, това въ миналото имало ли го е? Безспорно не. Това е нѣщо ново, нова политика. И вѣрно е, че нашиятъ бюджетъ е политизиранъ силно. Ние желаемъ въ лицето на нашето основно учителство, което създаде и Одринъ и Доиринъ, което създаде и всичко онова, което, както е казалъ Фихте едно време, създаде победата въ 1871 г. на Прусия, да подчертаемъ великото дѣло на българския учител и да го засилимъ, за да вършимъ неслѣдственъ работа. Ще пратимъ тия културтрегери, за да можемъ да сапираме, да въздигамъ българщината тамъ, където по една или друга причина тя е пригнетата или унижована.

По отношение нашето читалище. То е единъ самобитенъ институтъ въ България, какъвто на друго мѣсто няма. Той има своя произходъ още преди нашето освобождение и играе своята роля. Отъ известно време нѣкои смѣтатъ, че читалището е изиграло своята роля. Напротивъ, азъ смѣтамъ, че то играе грамадна роля като срѣдница, като центъръ на онова, което е културна и кул-

директорска дейност в всички населени пунктове в България. В бюджетопрокта е направено всичко в границите на възможността, за да бъде то подпомогнато. Гови, който иска да види външния цифри на бюджетопрокта, че има политика, ще намери такава тъкмо там, където по-рано не е имало. От нея ние не се срамуваме, ние я подкрепяме на одобрение. Ние знаем, че не горим юргана заради българите, ние не се боим, ние провеждаме една генерална линия, която смятаме, че ще преуспява, правим нито не защото нямъ се харесва, не защото имаме *parti pris*, не защото е потребно на този или онзи министър, но защото обективният интерес на българското население го диктуват, който досега въобще, биваха незначителни. За защитата на българското село, което не е монопол на известни хора, за защитата на българския работник, който трябва да се издигне, за българското занаятчиство ние ще правим всичко онова, което е възможно и за просвѣтата му и за стопанството му, за да го издигнем да бъде активен фактор въ дѣлото на строежа на българската държава.

Това е, г-да народни представители, бюджетопрокта на Министерството на просвѣтата. Това сме могли да направим, отъ почти нищо, което бѣше досега. А който сѣмта, че може въ една година да се направят много, грѣши. Ние сега почваме, начатото го слагаме, въртѣки великия вой, който има отгукъ и оттамъ, и ще го следваме съобразно това, което ни диктува съвѣстѣта. Българската общественост нѣма да излезе отъ забатаченого положение на миналото, освенъ съ сѣмѣли акции и съ сѣмѣли стѣпки напредъ. Въ името на интереситъ на българския народъ грѣбна да вървимъ напредъ, защото бѣдѣнето на народа не се намира въ партийното раздѣление, а въ онова, което обективно историята ни налага. Вървѣмъ съ неизбѣжния ходъ на историята, правѣйки онова, което ни се налага, ние вършимъ велико дѣло, защото българитъ сѣ били, сѣ и ще останатъ великъ народъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Има думата г-нъ министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ Богданъ Филвъ: (Отъ трибуната. Посрещнатъ съ ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! Както всѣки пътъ, така и сега, бюджетопрокта на Министерството на народното просвѣщение привлича твърде много вниманието на народното представителство. Азъ имамъ вече случаи по-рано, при разглеждането тукъ на нѣкои малки законопроекти по Министерството на народното просвѣщение, да констатирамъ този обществен интересъ, който народното представителство проявява къмъ въпроситъ на нашата народна просвѣта. Както и тогава забелязахъ, това не може да не ме радва твърде много.

Азъ изслушахъ съ внимание всичко това, което се каза тукъ въ връзка съ народното просвѣщение, всички критики, които се направиха, всички изложения, които се направиха отъ хора компетентни по просвѣтителъ въпроси, и въ които се засегнаха въпроси извънредно интересни. Обаче грѣбна и отъ моя страна да дамъ нѣкои допълнителни обяснения, защото известни въпроси не бѣха достатъчно осветлени, други въпроси бѣха засегнати много набързо, а по нѣкои и съвсемъ не се изказаха тѣзи, които горѣхъ преди менъ.

Преди всичко, трѣбва да подчертая, че бюджетопрокта на Министерството на народната просвѣта, така както ни е представенъ, не отговаря напълно на монѣти разбирания. Обаче, както знаете, азъ поехъ Министерството на народното просвѣщение твърде наскоро, въ единъ моментъ, когато бюджетопрокта на министерството бѣше вече изработенъ и пристѣ отъ Министерския съветъ. Отъ друга страна, този бюджетопрокта трѣбваше да мене по възможностъ по-скоро въ Камарата, и азъ нѣмахъ време да го подложя на едно кореново преработване, за да отговаря на монѣти схващания. По тая причина азъ бѣхъ принуденъ да се задозоря само съ малки поправки и измѣнения, безъ да правя нѣкои по-сѣществени промѣни въ него.

Впрочемъ, имаме и друга причина, която ме накарва да посѣгна по този начинъ. Азъ сѣмтамъ, че когато ще се правятъ по-сѣществени промѣни по което и да било ведомство, не бива тѣ да ставатъ само съ бюджета, а трѣбва предварително да бѣдатъ изяснени съ известни законоположения и тогава да намѣрятъ своето отражение въ съответния бюджетъ. Доколкото ми бѣше възможно, азъ сезирахъ Камарата съ нѣкои малки законопроекти, каквито бѣха напиръ, законопроектитъ за увеличѣние броя на прогимназиалнитъ учители и законопроектитъ за сла-

битѣ ученици, и тия законопроекти намѣриха, както сте видѣли, своето отражение и въ представения ви бюджетопрокта. Увеличѣно е значително числото на прогимназиалнитъ учители, което бѣше свързано съ увеличѣнето на бюджетопрокта съ 7 и половина милиона лева. Увеличѣнъ е сѣмщо така и броятъ на гимназиалнитъ учители за временанитъ паралелки, които се откриватъ за слабѣти ученици. И това сѣмщо така даде едно увеличѣние въ бюджета отъ около 2 милиона лева. Обаче, трѣбваше въ общи черти да остана бюджетопрокта така, както бѣхъ го заварилъ отъ моя предшественникъ. По тая причина въ него има известни работи, които посѣятъ повечето характеръ на нѣщо случайно, на нѣщо импровизирано. Тия недостатѣци азъ самиятъ ги съзнавахъ, но, както казахъ, намирамъ, че въ тѣзи моменти не можеха да бѣдатъ отстранени.

Г-да народни представители! Бюджетопрокта на Министерството на народното просвѣщение, така както бѣше внесенъ първоначално, възлизаше, както знаете на 1.095.180.000 л. Въ бюджетарната комисия се направиха въ него известни увеличѣния и сега той възлиза на 1.013.800.000 л. Миналата година бюджетътъ възлизаше на 917.800.000 л. Следователно, сега е увеличѣнъ съ крайно 95 милиона лева. Отъ това увеличѣние, което, както виждате, е значително — то съставлява повече отъ 10% отъ бюджета на министерството — по-големата частъ, а именно 81 милиона лева отиватъ за увеличѣние заплатитъ на персонала, докато за увеличѣние на кредититъ за въществени разходи имаме само 15 милиона лева. Увеличѣнието на персонала въ министерството бѣше само съ 24 души, споредъ бюджетопрокта, който ви се представи първоначално, при единъ персоналъ отъ 27.873 души презъ миналата година. Въ бюджетарната комисия се направиха нѣкои допълнения и персоналитъ се увеличи още съ 29 души. Тѣй че имаме всичко увеличѣние на личния съставъ при министерството съ 53 души. Значи следъ промѣнитъ, които се направиха въ бюдже а отъ бюджетарната комисия, имаме 27.926 души персоналъ срещу 27.873 души презъ миналата година.

Следователно, както виждаме, увеличѣнието на разходитъ за личния съставъ не отговаря на увеличѣнието на персонала. Това увеличѣние на разходитъ е предизвикано на първо мѣсто отъ сумата 40 милиона лева, която се дава за подобрене на учителскитъ заплати. Тукъ се направиха известни критики, изтъкна се, че това, което се дава, е недостатъчно. Г-да народни представители! Всички знаемъ, че това, което даваме, е недостатъчно. Правителството не си прави илюзии, че съ тѣзи 40 милиона лева ще задоволи законнитъ искания на българскитъ учители. Въ всѣки случай, обаче, трѣбва да подчертая, че се прави единъ сериозенъ опитъ за подобрене на учителскитъ заплати. Следъ овѣзи 100 л. върху основната заплата на основния учителъ, които се дадоха презъ 1935 г., сега следъ 3—4 години отъ тогава, това е първиятъ сериозенъ опитъ да се подобрятъ изобщо заплатитъ на всички учители, което отъ години се искаше и се настояваше върху него. По този начинъ отъ думи минаваме къмъ дѣла.

Както казахъ, действително увеличѣнието не е значително, обаче трѣбва да се има предвидъ и въ какво време се дава това увеличѣние. Г-нъ министърътъ на финанситъ ви изложи какво е финансовото положение на държавата, а и вие сами го знаете много добре. Следъ една година на лоша реколта, ние се намираме предъ нужда да се гласуватъ голѣми кредити за въоръжение на армията. Отъ това гледище, ако се разглежда въпросътъ въ какъвъ моментъ и при какви условия се даватъ тия 40 милиона лева, ще трѣбва да се признае, че тази сума не е много малка. По-големия сума въ този моментъ не можеше да се даде, защото бѣха останали незадоволени други нужди на държавата, които са не по-малко наложителни отъ нуждата да се подобрятъ учителскитъ заплати. Азъ мисля, че българското учителство ще разбере много добре това положение на нѣщата и именно отъ това гледище ще прѣцени и подобренето на заплатитъ, което му се дава — не че съ него се разрешава въпросътъ за подобренето на учителскитъ заплати, но че съ него се прави сериозна стѣпка къмъ тѣхното подобрене.

За да имаме по-ясна представа за сѣмѣността на това увеличѣние, трѣбва да дамъ още нѣкои пояснения, които не се изнесоха тукъ, въ Народното събрание, и по тази причина, може би, не е съвсемъ ясно на всички въ какво се състои подобренето на учителскитъ заплати. Основната заплата на учителитъ и отъ трѣти категории: първоначални, прогимназиални и гимназиални, не се измѣня. Увеличават се, обаче, сумата, която се дава за повишение за всѣки прослужени 6 години. Увеличѣнието на заплатата на първоначалнитъ и прогимназиалнитъ учители следъ

първият 6 прослужени години, вместо 140 л. става 200 л. — разлика 60 л. След втори 6 прослужени години — 120 л. повече, след 18-годишна служба — 180 л. повече, след 24-годишна служба — 240 л., а тѣзи, които сѫ изкарвали повече отъ 24-годишна служба, ще стигнатъ до 300 л. повече, отколкото получаватъ сега. Сѣмѣтамъ, че по този начинъ се постига едно по-правилно разрешение на въпроса за подобрене на учителскитѣ заплати, защото се дава по-чувствително увеличение на заплатитѣ на тѣзи учители, които иматъ по-продължителна служба.

За гимназиалнитѣ учители увеличението е малко по-чувствително. За първата шесторка — както обикновено сега се изразяватъ за краткостъ — увеличението е 120 л., защото досега получаватъ 230 л., а запаредъ ще получаватъ 350 л. За следващитѣ шесторки увеличението е 100 л. Тѣй че, следъ 4 повишени гимназиалнитѣ учители ще получатъ едно повишение на заплатата си отъ 420 л. повече, отколкото получаватъ сега. Като имаме предъ видъ какви сѫ сега основнитѣ заплати както на първоначалнитѣ и прогимназиалнитѣ, така и на гимназиалнитѣ учители ако изразимъ въ процентъ увеличението, което се дава на заплатитѣ имъ, ще видимъ, че това увеличение за тритѣ категории учители се движи приблизително — не ви казвамъ съвсемъ точни цифри — отъ 4% до 14%. Ако къмъ него прибавимъ и увеличението, което ще получатъ учителитѣ отъ премаханото на удържкитѣ върху заплатитѣ отъ 4%, които се правѣха досега, действителното увеличение върху основнитѣ заплати, които получаватъ сега учителитѣ, се движи между 8 и 18%. Както ви казахъ, това не е достатъчно, обаче намѣри се, че въ този моментъ повече нѣщо повече не може да се отидѣ, защото имаше да се задоволяватъ и други нужди.

Това по отношение на първата сума, 40-тѣ милиона лева, която се дава за увеличение на заплатитѣ. Обаче къмъ тѣхъ трѣбва да прибавимъ още 23 милиона лева, пакъ за увеличение на заплатитѣ, поради премаханото на тѣхъ процентни удържки, които се правѣха до сега върху заплатитѣ. Тѣй че действителното увеличение на учителскитѣ заплати е не съ 40 милиона, а съ 63 милиона лева. Това е действителната сума, която се дава по бюджета на Министерството на народното просвѣщение за подобрене на заплатитѣ.

Трѣбва да ви кажа още, пакъ за пояснение, за да имате по-ясна представа за мястотѣ, които представлява за държавното съкровище увеличението на заплатитѣ, следнитѣ фактъ. Едно увеличение отъ 10 л. месечно върху учителскитѣ заплати хвърля въ бюджета една сума отъ 5½ милиона лева, следователно едно увеличение отъ 100 л. дава веднага въ бюджета една сума отъ 55 милиона лева, а едно увеличение отъ 200 л. дава 110 милиона лева. Както виждате, увеличението е малко, но сумата за която трѣбва да държи сѣтка финансовиятъ министерствъ, е твърде голяма.

Увеличението съ други 18 милиона лева по бюджета на Министерството на народното просвѣщение произлиза отъ обоготелството, че макаръ, както казахъ, да не е увеличено числото на учителитѣ, става превъзвѣше на учителитѣ отъ една категория въ друга. Намалено е числото на основнитѣ учители, за сѣмѣтка на което пакъ е увеличено числото на прогимназиалнитѣ и гимназиалнитѣ учители. Отъ това раздѣляне въ категориитѣ, при издѣлване на общото число учители, се явява още едно увеличение на кредитъ за заплати отъ 18 милиона лева.

Спомена се тукъ презъ време на дебатитѣ за значителното намаление на учителитѣ въ основнитѣ училища. Въидно, то се е така значително, както тукъ нѣкои искаха да го представятъ. Азъ направихъ справка какъ е билъ броятъ на основнитѣ учители презъ по-раншитѣ години. Въ сравнение съ по-раншитѣ години има една по-чувствителна разлика, която произлиза не отъ това, че действително толкова много е намалено числото на основнитѣ учители, а отъ това, че въ бюджета е внасяно едно по-голямо число основни учители, отколкото действително сѫ назначавани на служба. Това е правено, за да има единъ извѣстенъ запасъ за презъ годината. Тая практика презъ последнитѣ години е премаханата, и сега се внася точното число на нуждитѣ учители, споредъ шата на Министерството на народната просвѣща. На това именно се дължи намалението брой на основнитѣ учители спрямо по-раншитѣ години. Обаче, ако прозѣригте по единствителитѣ, които сѫ на разположение въ Министерството на народното просвѣщение, ще видите, че това намаление на основнитѣ учители, което става вследствие намалението преди всичко на децата въ училищата, не е толкова голямо, както искаха нѣкои да го представятъ. Така миналата година сме имали 16,404 основни учители, сега въ бюджета за 1939 г. сѫ предвидени 16,054, следо-

вателно съ едно намаление отъ 350 души. Обаче веднага трѣбва да прибавя, че по-голямата частъ отъ това намаление произлиза отъ намалението на основнитѣ учители въ частнитѣ турски училища. За тѣхъ бѣха предвидени въ бюджета за 1938 г. 386 мѣста, които сега сѫ намалени на 212, следъ увеличенията, които се направиха въ бюджетарната комисия. Следователно, из тая категория основни учители, които се изричатъ въ частнитѣ турски училища, имаме намаление отъ 174 души. Тѣй че действителното намаление на основнитѣ учители въ българскитѣ основни училища за тази година е само 176 души.

Колкото се отнася до прогимназиалнитѣ учители, тамъ има вече едно увеличение, което, както ви казахъ, се дължи на обоготелството, че съ закона, който приехте наскоро, числото на прогимназиалнитѣ се увеличи. Има едно увеличение отъ 114 прогимназиални учители, тѣй че тѣхното число въ бюджета за 1939 г. е 7,278, срещу 7,164 за миналата година.

Също и броятъ на гимназиалнитѣ учители и дѣцата е увеличенъ съ 244 души, отъ които 40 сѫ предвидени за допълнителнитѣ паралелки, открити за слабитѣ ученици.

Общо по бюджета за 1939 г., следъ поправкитѣ, направени въ бюджетарната комисия, имаме 25,742 учители, срещу 25,734 миналата година, или учителскитѣ персоналъ е увеличенъ само съ 8 души.

Следъ тѣзи така да се каже предварителни бележки по бюджетпроекта на Министерството на народното просвѣщение, ще трѣбва да се спира върху нѣкои по-общи въпроси въ връзка съ това, което се каза вече отъ тази трибуна. Напоследѣтъ се изтъква твърде често отъ различни страни, че въ Министерството на народното просвѣщение днесъва приемливостъ въ просвѣдителна политика. И действително, всички знаятъ, че често съ идването на новъ министъръ на народната просвѣща се произвѣжда и нова училищна система, почватъ се реформи, прѣти още прокарванитѣ по-рано да сѫ били приложени и да сѫ дали сиотѣ резултати. Следва се една политика на чести промѣни, които не може да бѣде полезни за никое ведомство, което особено се оказва вредна за ведомството на просвѣщата, където, за да се видятъ резултатитѣ отъ една промѣна, трѣбва да се чака дълго време. Отъ 1934 г. пасамъ се направиха нѣколко голѣми, прѣобразитѣ реформи въ областта на нашето сѣбно образование, които отчасти дезорганизираха съществуващитѣ гимназии и тѣхното положение днесъ, ми се струва, е много по-лошо, отколкото бѣше по-рано. Трѣбва да призная, съ рискъ да мина за по-малко компетентенъ министъръ на народното просвѣщение, че азъ нѣмамъ свои училищна система и не мисля, че трѣбва въ областта на просвѣщата да се излиза съ бѣвсемъ новъ идеи, да се обещава тѣлѣтъ реформи, които ще промѣнятъ изцѣло мнѣштѣта на българската младежъ, както това е било произвѣдвано досега. Азъ мисля, че за да имаме една здрава просвѣтна политика, прѣди всичко трѣбва да се придѣржаме въ опѣти просвѣтни традиции, които сѫ се наработили у насъ отъ освобождението досега и въ които народътъ съ своя издрѣкъ инстинктъ е научилъ много работи, които се оказваха по-правилни, отколкото тѣхъ реформи, които често се опитваха или или други да прокаратъ въ областта на народната просвѣща. (Ръкописѣтѣтѣ отъ тѣсно и централно) Азъ мисля, че прѣди да въведемъ голѣми реформи въ нашето просвѣтно дѣло, би трѣбвало да се потримъ да издѣржимъ и използваме всички ония просвѣтни традиции, просвѣтни форми, които сѫ създадени у насъ отъ освобождението досега. Често чѣмъ тукъ, отъ трибуната на Народното събрание, ни се сочатъ примѣри отъ чужбинѣ, каже ни се, че основното или сѣбно образование е наредено еи-какъ си въ Германия, еи-какъ си въ Англия, еи-какъ си въ Америка и т. д.

Безспорно, добре е да знаемъ какъ сѫ уредени тѣзи въпроси въ другитѣ държави. Обаче азъ мисля, че хората, които ни даватъ подобни примѣри, какъ именно сѫ уредени тѣхъ въпроси въ чужбина, засравятъ обикновено, че условията въ държавитѣ, които тѣхъ посочаватъ за примѣри, сѫ съвършено други; че прѣди всичко тамъ стопанскитѣ и социалнитѣ условия сѫ съвършено различни отъ тѣзи, които ние имаме въ България и че, следователно, това, което може да бѣде добро за Германия, Англия или Америка, съвсемъ не е добро за България.

Обаче има нѣщо, което е много по-важно, именно: забравя се, при тѣзи сравнения, че великитѣ народи, които сѫ се издигнали така високо въ областта на цивилизацията, сѫ достигнали този резултатъ не чрезъ полнѣраване на чуждото, но затова, защото тѣ сѫ изрени въ своята собствена сѣща да намѣрятъ оназа, което е здраво, което е способно на развитие, което ги отличава отъ другитѣ народи, и чрезъ култивирание на своето родно

съм споделил да създадат тѣзи голѣми цивилизации, на които ние се учудваме днес и на които искаме да подражаваме.

Следователно, ако искаме и у нас да създадем една здрава национална българска култура — за която толкова много се говори, без у нас да се прави нѣщо за нея — за да може да се постигне тя, ние трѣбва да вземемъ примѣръ отъ голѣмитѣ народи: да потърсимъ това, което е нѣщо собствено, което отговаря на бита и заложбите на българския народъ, и него да култивираме, него да издигнемъ, върху него да градимъ националната култура и върху него, преди всичко, да изградимъ нашето народно образование. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Г-да народни представители! Ще се спра съ нѣколко думи поотдѣлно върху развитіе клонове на нашето учебно дѣло, и то съвсемъ накратко, тъй като вече се казаха доста много работи тукъ, изнесоха се и цифри. Азъ нѣма да ви отекчавамъ съ статистики, ще се задоволя само да изтъкна нѣкои работи, които мисля, че недостатъчно се подчертаха досега.

Преди всичко, трѣбва да констатирамъ — това, което казаха и други оратори преди мене — че нашето учебно дѣло безспорно е добило досега едно твърде широко развитіе, и че въ това отношение ние можемъ да бъдемъ доволни, че надминаваме може би нѣкои отъ нашитѣ съседни. Обаче въ сѣщото време, когато ние говоримъ за това широко развитіе на нашитѣ училища отъ всички категории — както ще видите, азъ искамъ да прокарамъ тази мисль дори до Университета — ние обикновено забравяме, че това развитіе въ количествено отношение е било винаги въ ущърбъ на качеството и че, следователно, една отъ основнитѣ проблеми на просвѣтната политика въ България трѣбва да бъде, преди всичко, подобрене въ качествено отношение на нашитѣ училища. И азъ съмъ много доволенъ, че единъ такъвъ авторитетенъ и компетентенъ по просвѣтитѣ въпроси народенъ представител, какъвто е уважаемиятъ г-нъ Омарчевски, подчерта въ своята речъ изрично, че ние имаме нужда да обвърнемъ по-голѣмо внимание тѣкмо на качеството на нашето образование.

Безспорно, презъ последнитѣ години се направиха извесни промѣни, известни подобрения, които засѣгатъ може би не толкова основнитѣ, така да се каже, положени на нашето образование, колкото нѣкои свързани съ него прояви, каквито сѣмъ: транезариитѣ, ученическитѣ кооперации, лѣтовнищата за деца и т. н. Обаче все пакъ — това се подчерта и отъ другитѣ оратори, и затова нѣма нужда да се спирамъ тукъ по-подробно върху този въпросъ — остана да се направи още твърде много, за да можемъ действително да подобримъ нашето основно образование.

Изтъкна се каго единъ основенъ недѣлгъ въ това отношение липсата на помѣщения. Каза се доста много по този въпросъ, нѣма защо и азъ да се спирамъ върху него. Безспорно, това е една отъ най-важнитѣ проблеми въ обществото на основното образование. Туреко с известна начално, което ще трѣбва да се развие по-натѣтъкъ, за да може да даде своитѣ резултати въ по-голѣмъ обемъ, отколкото това е било досега: това е именно фондътъ за кооперативенъ строежъ на основни училища. Отъ този фондъ сж извършени досега доста много строежи, обаче фондътъ е дошълъ до известенъ застои и, струва ми се, че би било пакъ една отъ важнитѣ задачи на Министерството на народната просвѣта да съживи този фондъ, за да може той да бъде използванъ въ по-широки размѣри, отколкото това е станало досега.

Но наредъ съ това има, разбира се, още и други недѣли, които би трѣбвало да се отстранятъ, за да може да се издигне въ качествено отношение основното образование. Единъ отъ тѣхъ, който сжщо така се спомена, е голѣмото претрупване на паралелкитѣ въ основнитѣ училища. Казаха се и съответни цифри. Ние имаме днесъ паралелки съ по 60 ученика. Вие всички разбирате, че въ паралелки, които съ тѣй много претрупани, не може да става правилно съответното обучение.

Обаче не се касае за подобрене само на материалното състояние на основнитѣ училища, но сжщо така и за подобрене въ подготовката на персонала, който обучава ученицитѣ въ тия училища. И уважаемиятъ г-нъ Търкалановъ наблегна твърде силно на този въпросъ, че трѣбва да се направи и въ това отношение нѣщо, за да се издигне преди всичко народниятъ учителъ, да му се даде възможностъ той да стои на висотата на днешнитѣ изисквания — не да остане само съ това, което е научилъ едно време въ педагогическото училище и да продължава механически да го прилага. Както виждате, има редица подобрения, които трѣбва да се направятъ.

Обаче нека кажа веднага, че такава една политика за подобрене въ качествено отношение на основното образование срѣща противодействие отъ другъ единъ принципъ, който е прокаранъ у насъ за основното образование, който е изтъкнатъ именно каго единъ отъ основнитѣ принципи въ нашата конституция — това е принципътъ за задължителността на основното образование. Ние имаме, следователно, две проблеми, които не се изключватъ, но които отчасти се намиратъ въ известно противоречие, защото очевидно е, че ако ние правимъ усилия да въкараме въ училищата онѣзи 70.000 деца, за които се изтъкна сега, че стоятъ вънъ отъ училищата, следователно, ако ние искаме да осъществимъ по-скоро принципа на задължителното образование, ние ще влѣземъ въ конфликтъ съ другия принципъ — за качественото подобрене на основното образование. Защото тия два принципа даже и да разполагаме съ достатъчно сръдства, мѣстни отиватъ единъ съ другъ. Когато това разширение на основното образование става именно въ единъ твърде бързъ темпъ, тогава, естествено, по необходимостъ ще страда неговото качество. Следователно, на една разумна просвѣтна политика се налага въ случая да избере единъ срѣденъ пътъ и да не пренебрегва нито единия, нито другия отъ тѣзи два принципа, които трѣбва да легнатъ въ основата на нашето основно образование.

За срѣдното образование сжщо така се говори вече доста много. Изтъкна се, че това е една проблема, която занимава днесъ не само насъ, но която занимава всички държави. Тя се сложи съ особена настойчивостъ следъ войната навсѣкжде и по нея навсѣкжде днесъ ставатъ оживени разисквания. У насъ, обаче, въпросътъ стои малко по-другояче, отколкото въ другитѣ европейски страни. У насъ въпросътъ за срѣдното образование не е само една просвѣтна проблема — той е въ сѣщото време една стопанска и една социална проблема. И когато се разглежда въпросътъ за срѣдното образование, не трѣбва да се изпуска изпредвидъ неговата сложностъ, неговата комплицираностъ съ проблеми, които лежатъ вънъ отъ обсега на Министерството на народната просвѣта и които, следователно, правятъ разрешението на този въпросъ извънредно трудно. Той е сложенъ, разбира се, и у насъ, особено въ връзка съ изработването на новия законъ за народната просвѣта и ние ще трѣбва да го разгледаме съ тѣлно съзнание за неговата сложностъ, за неговата прѣплетеностъ съ други интереси и съ огледъ на тѣхъ да му дадемъ оноа разрешение, което изискватъ специалнитѣ условия у насъ.

Когато говоримъ, обаче, за гимназитѣ, трѣбва да изтъкнемъ, че въпросътъ за качественото подобрене на гимназиалното образование се налага съ още по-голѣма настойчивостъ, отколкото при основното образование, защото, преди всичко, тукъ не се касае за задължително образование, което трѣбва непременно да се разшири навсѣкжде — така както стои въпросътъ за основното образование — и, отъ друга страна, защото срѣдното образование има да преследва друга една много по-висока и много по-сложна целъ, отколкото основното образование, особено съ огледъ на висшето образование. Срѣдното образование е извънредно важно изобичо за издигане духовната култура на страната, и по тази именно причина при него трѣбва да се обърне на качеството много по-голѣмо внимание, отколкото на количеството. Обаче тѣкмо тамъ ние срѣщаме голѣми затруднения.

Има една проблема, която е твърде мѣчна за разрешение и вие сами — безъ да ви казвамъ подробности — знаете защо: това е проблемата за така нареченитѣ клонове отъ гимназитѣ и тѣхното отношение къмъ самитѣ гимназии, както и по какъвъ именно начинъ ще могатъ да се свържатъ тия училища. Защото това, което ние сега наричаме клонове отъ гимназии, съвсемъ не сж клонове отъ гимназии, тѣ замѣстватъ тѣй нареченитѣ реалки, които бѣха създадени въ 1934 г. — тѣзи реалки, съ които се искаше да се направи една голѣма промѣна въ нашата учебна система и които — това е извънредно характерно — бѣха отмѣнени не затова, защото хората се убедили теоритически въ тѣхната излишностъ, но защото народътъ единодушно ги отрече и Министерството на просвѣтата бѣше принудено да ги отмѣни. Тѣй че тия така наречени клонове отъ гимназии, както казахъ, всѣщностъ не сж истински клонове отъ гимназии, които могатъ да дадатъ сжщото качествено образование, какъвто даватъ гимназитѣ. И тамъ е именно мѣкнотията: по какъвъ начинъ могатъ тия така наречени клонове отъ гимназии — азъ бихъ ги нарекълъ петокласни училища — да бъдатъ свързани съ истинскитѣ гимназии.

Азъ ще ви спомена нѣкои факти, които сж извънредно типични, за да видите каква е разликата въ подготовката,

който дават единият и другият вид училища — факти от Университета и от Военното училище. За никой от професорите в Университета не е тайна, че там дохождат хора, които с още твърде слабо подготвени за следване висше образование, хора, които — не искам да употребя думата неграмотни — почти не могат да изложат писмено своите мисли, както трябва. Аз не говоря за правописни грешки — днес тях, за жалост, прави всеки от нас; говоря за онова елементарно, необходимо количество знания, които се изискват от един човек, който постъпва в Университета: да знае своя език по начин такъв, че да може свободно и правилно да изложи своите мисли. Това нѣщо, г-да, за жалост, констатира се, че липсва твърде много у младежите, които постъпват в Университета. И ако проверите откъде именно идват тези младежи, които нѣмат тази подготовка, която се изисква за следване в Университета, вие ще видите, че голѣмото болшинство от тях сѣ минали през така наречените клонове от гимназиите. Действително, това сѣ наблюдение, които могат да направят професорите в Университета само въз основа на личния контакт с тия младежи.

Но още по-типично е това, което става в Военното училище. Според сведенията, които имам от Военното училище, през последните години почти нито един от кандидатите, които сѣ идвали от клоновете на гимназиите, не сѣ успѣвали да издържат призмия изпит, макар в тяхните свидетелства да фигурират петорки и шесторки.

Вие виждате, г-да народни представители, че тук имаме едно указание, което ни дава самият живот, за това, каква голѣма е разликата между тези петокласни, както бих ги нарекли, училища и истинските гимназии, в които, както и да говорим, обучението става при много по-добри условия, отколкото в тия, така наречени клонове от гимназии. И каквото и да искаме да направим, особено в този момент, ние не можем да приравним едното с другото образование. Може би един ден това ще се постигне, обаче за това, както казах, сѣ нужни особени условия и е нужна системна работа, за да могат съответните образования в двата вида училища да се приравнят.

И аз бих андерлат към г-да народните представители, които често пъти се застъпват за откриване на нови клонове от гимназии, да имат предвид това, което аз знам, и да настояват пред своите избиратели да не се бърза с откриването на такива клонове от гимназии. Нека се почака да се създадат матко-подобни условия и тогава да се пристъпи към тяхното откриване; да се осигурят нужните помѣщения, нужните пособия, нужните кредити и само тогава, когато сѣ напие всички тези условия, да се пристъпи към откриването на такива клонове. Защото аз мисля, че не е голѣма печалба, че нѣкои български граждани ще имат възможност да изразват своите деца наблизко, там където живеят, да ги възпитават по-лесно, ако дената им излизат от там с недостигащи знания и ако това по-нататък ще им попречи в бъдещата кариера в живота.

Друг един въпрос, който се засегна тук и който е безспорно твърде важен, е въпросът за програмите. Говори се вече, че тези програми сѣ прегрупани. Това, трябва да признаем, че е вѣрно и по отношение на програмите трябва да се направят по-големи реформи. И действително, ако е въпрос да се реформират програмите на гимназиите, струва ми се, че трябва да се привличе вниманието както на г-да народните представители, така и особено на всички, които се занимават с този въпрос, върху едно обстоятелство, а именно — че най-много се говори за слаба подготовка по български език и по българска история. Следователно, тези два предмета, които трябва да бъдат основа на всяко сръдно образование и които трябва да бъдат основа, ако искате, и на българската национална култура, за която толкова много говорим, тъкмо тѣ сѣ много зле изучавани. Нашите ученици в гимназиите катоцели научават много работи от алгебрата и геометрията, знаят всички системи, в които кристализират различните минерали, но не знаят български език и не знаят българска история. Следователно, тъкмо към изучаването на тия предмети би трябвало да бъде насочено вниманието на всички, за да може сръдното образование да постигне своите цели.

Друг един въпрос, на който желая да се спира тук и който не бѣше засегнат, е въпросът за класическото и реалното образование. Спирам се на тоя въпрос за това, защото той и сега е пак поставен на дневен

ред. И трябва, преди всичко, да подчертая, че по така наречената борба срещу класическото образование у нас съществува едно голѣмо недоразумение. Борбата против класическото образование у нас се започна, преди да има въ страната ни класическо образование. Защото това, което се изучава сѣ нѣколкото часа по гръцки и латински език в нашите гимназии, то не е никакво класическо образование.

Тази, така да се каже, борба, според мен, е безпредметна, защото се води против един неприятели, който не съществува, тя е една Дон-Кихотовска борба, ако искате. Тя води началото си още от 1904 г., когато хората, които искаха да подражават на това, което става в чужбина, чуха, че там се води борба против класическото образование и пренесоха тази борба и у нас. Обаче трябва да се знае, че на Запад — там, откъдето тѣ взеха примера — не се водеше борба против класическото образование като такова, а се водеше борба против изключителността на класическото образование, която бѣше докарала работни дотам, че в университетта не можеше да постъпи никой, който нѣма класическо образование. У нас, обаче, тая борба е резултат на недоразумение, защото често пъти ние подражаваме, без да мислим. Още от 1904 г. у нас се започна една борба против класическите гимназии, като нѣщо излишно и отживѣло вече време.

Г-да народни представители! Аз нѣма да се спирам подробно върху този въпрос. Не искам да ви казвам какви сѣ преимуществата на класическото образование. Аз действително съм класик по образование, но съм повече реалист в живота. Ще ви посоча само нѣколко конкретни примери за да имате една ясна представа, какви могат да бъдат последиците от липсата на класическо образование.

Преди всичко ще ви напомня, че тъкмо оная държава, която след войните направи най-големи реформи въ областта на образованието, която отрече всичко, което съществуваше по-рано, която отрече и класическото образование — Свѣтска Русия — преди две или три години се видѣ принудена да се върне към класическото образование. Там направиха един голѣм експеримент, видѣха, че сѣ събрали, и се върнаха пак към класическото образование. Значи, то не е само теория, а е нѣщо, което се налага въ живота.

У нас има извънредно типични примери. Вие всички знаете, че ние нѣмаме историци, не можахме да ги създадем. От 25 години насам катедрите въ нашия Университет по история — по нова история и по най-нова история — не могат да се заемат от българи. След смъртта на проф. Агура, тези катедри останаха без титулари и ние бѣхме принудени да повикаме чужденци. Имаше най-напред проф. Грим, след това проф. Бицили и проф. Мякотин, — безспорно добри учени. Обаче това е един извънредно типичен факт, една страна, като България, въ която постоянно се говори за история, която има голѣмо историческо минало, която играе голѣма роля въ историята на Балканския полуостров, тази страна не можа да си създаде историци, а от 25 години нѣма овѣз учени, които могат да заемат катедрите по история въ нашия Университет!

Но има нѣщо по-страшно: ние трябва да изубим нашите видни историци, професори по българска история, Златарски и Николов, за да видим до каква степен сме пренебрегнали историческите изучения на България, и да се намърим въ положението да нѣмаме историци, които да преподава въ Университета българска история.

Същото положение важи въ голѣма степен и за другия предмет, който е не по-малко важен, именно, за български език, или, ако искате, за българска и славянска филология. Ние имаме учени с голѣм авторитет и с голѣми знания по българска и славянска филология — покойните професори Цонев и Милетич — обаче между техните ученици не виждаме хора, които да се издигат до тази висота на учени хора, на която бѣха тѣ. Не виждаме преди всичко у нас овѣз плета от млади учени, от чиято сръда могат да се издигнат хора, които да застанат по върховете на българската наука. И ако се попитаме, защо това е така, отговорът е само един, и не може да бъде друг: защото ние нѣмаме класическо образование; защото всеки знае, че без класическо образование не се създават нито филолози, нито историци. Който твърди противното, е въ голѣма грешка.

Не трябва да се взема за доказателство това, че нѣкои хора, които не били класици, могли да достигнат известна висота въ това отношение, да станат добри учени въ тази област. Това сѣ изключения. Г-да! Когато се касае за правило, там се знае, че това нѣщо е невъз-

можно. Не може не само да се създадат истории и филолози, но изобщо не може да се поддържат хуманитарни науки във една страна, ако въ нея няма класическо образование. А това е именно положението у насъ.

Погледнете, колко хора се записват въ Университета. Тамъ има една претрупаност на студенти по философия и педагогия, но това, което е печално, то е, че въ откъсът по филология и история няма подготовени хора. Мислимъ се съ всевъзможни улеснения да дадемъ възможност на студентитъ да изучаватъ добре тѣзи дисциплини, но ние знаемъ, че тѣ не сѣ въ състояние да го постигнатъ, защото нѣматъ съответната подготовка; нѣма материалътъ, който ни трѣбва въ Университета, за да могатъ да се създадатъ истории и филолози. Това е действителното положение, при което ние днесъ се намираме.

Следователно, когато говоримъ за класическо и за реално образование, азъ мисля, че въпросътъ у насъ все се поставя. Не се касае за това, кое образование да има предимство, не се касае за това, да споримъ дали образованието трѣбва да бъде класическо или реално — но въпросътъ трѣбва да бъде поставенъ така: класическо и реално образование. Ние имаме пужда и отъ двѣтъ, и за двѣтъ трѣбва да се погрижимъ, защото въ една държава, която има претенцията да бъде културна, която има претенцията да издига хуманитарнитъ науки, не бива официалнитъ мѣста да отричатъ класическото образование. Така нѣщо не бива да съществува.

Върху други въпроси, които се намиратъ въ връзка съ сръбното образование, нѣма да се спирамъ. Ще засегна наскоро само единъ, защото е особено важенъ и защото е много актуаленъ — въпросътъ за постройката на здания за гимназии.

Тукъ вече твърде много се каза по този въпросъ. Вие знаете, че нѣмаме здания за гимназии. Сѣнхмъ се много кѣсно да ги строимъ. Правимъ всички усилия да наваксаме онова, което е загубено, обаче то става по единъ начинъ, който, споредъ мене, не дава достатъчно добри резултати. Въ бюджета имаме една сума отъ 22 милиона лева, събирана отъ такси и други данъци специално за постройката на гимназии. Отъ тѣзи именно пари ние гледаме да задоволимъ нуждата отъ здания за гимназии. Обаче вие знаете, че исканията сѣ много, и поради това сръбската на този фондъ се разкъсватъ на малки суми — по на 300—500,000 л. или най-много 1,000,000 л. Ние гледаме да дадемъ навсякъде по малко, за да можемъ да задоволимъ колкото е възможно повече нужди, обаче вие знаете, че съ малки суми не може да се гради, не могатъ да се постигатъ удовлетворителни резултати.

По тази причина, струва ми се, за този въпросъ има само едно разрешение, което ще се опитаме да дадемъ, може би, още презъ тази година, а то е: да се склони единъ заемъ отъ 150—200,000,000 л. срещу тѣзи приходи, които постигватъ редовно всяка година, предвидени сега въ § 77 отъ приходния бюджетъ — 22,000,000 л. — и по този начинъ да могатъ да се хвърлятъ наведнажъ по-голямъ суми, за да може действително да се задоволи въ по-голяма степенъ нуждата отъ здания за гимназии. (Ръкопляскания)

Идамъ най-после до въпроса за Университета, за който също така искамъ да кажа нѣколко думи. Азъ мисля, че и Университетътъ, както и всички други учебни заведения у насъ, страда все отъ същата болестъ — отъ твърде голямо разширение, безъ то да бъде съпроводено същевременно отъ съответни качествени подобрения. Ние открихме, както знаете, твърде бърже факултетътъ следъ факултетъ, отдѣлъ следъ отдѣлъ, катедра следъ катедра, безъ да сме имали възможностъ да обзаведемъ и уредимъ съществуващитъ факултети и катедри по начинъ такъвъ, че тѣ да отговарятъ на днешнитъ научни изисквания. По такъвъ начинъ и Университетътъ се е развивалъ повече въ ширина, отколкото въ дълбочина. И днесъ ние се намираме предъ този печаленъ фактъ: притежаваме единъ Университетъ, който по количеството на своитъ факултети и катедри, които сѣ застъпени въ него, се приближава до единъ сръбденъ западноевропейски университетъ, но въ който липсватъ достатъчно пособия, за да може действително да се върши въ него една систематична научна работа. Трѣбва да ви кажа — и мисля, че мога да кажа това съ всичката компетентностъ — че въ нашия Университетъ ние нѣмаме нито единъ семинаръ, нито единъ институтъ, нито една лаборатория, нито една клиника, които да сѣ обзаведени така, както го изискватъ научнитъ интереси, така, както го изисква състоянието на днешната наука, защото нашиятъ Университетъ, както казахъ, се е развивалъ досега въ ширина, а не въ дълбочина. Откъсваха се кредити за персонала, но не се откъсваха кредити, за да се даде възможностъ на този пер-

налъ да извършва своята научна работа така, както трѣбва да бъде.

И азъ трѣбва да привлѣка вниманието ви върху този фактъ, че днесъ ние харчимъ за персонала въ Университета 30,000,000 л., а за учебни пособия, които сѣ толкова необходими на този персоналъ, за да извършва своята научна работа — само 700,000 л. Кредитътъ за пособия е увеличенъ въ бюджета, който имае предъ себе си, съ 500,000 л., така че сумата става 1,200,000 л. Къмъ нея трѣбва да се прибавятъ още и сумитъ, които се отпускатъ отъ фонда за научни цели, така че тази сума нараства въ края на крапцата на около 3,000,000 л. Вие ще се съгласите, че докато имаме Университетъ съ единъ персоналъ, какъвто е сегашниятъ, за който държавата изразходва 30,000,000 л., а се отпускатъ само 3,000,000 л. за съответнитъ научни пособия, този Университетъ не може да стъпи на нуждната висота.

Съ това азъ не искамъ ви най-малко да подценявамъ работата, която се извършва тамъ. Каза се и отъ другъ двама преди менъ — нѣма защо и азъ да го казвамъ — че нашиятъ Университетъ е едно учебно заведение, съ което ние можемъ да се гордѣемъ. Той даде научни сили, които сѣ гордостъ за България. Не искамъ, казвамъ, да подценявамъ тази положителна работа, която се върши; и ако Университетътъ е далъ повече, отколкото можемъ да се очаква да даде при условията, при които сѣ поставени да работятъ и студенти и професори, това се дължи на издръжливостта на българина, на способността му да се приспособява, на онѣзи жертви, които правѣха тѣзи хора, за да могатъ, върху лошитъ условия на работа, да дадатъ постижения, които далече надминаватъ това, което може да се очаква.

Тѣй че, г-да народни представители, азъ сѣбямъ, че се налага, предъ всичко, едно увеличение на кредититъ за учебни пособия, по-голямъ отъ това, което може да се направи досега. Азъ се надявамъ, че въ бъдеще това ще се направи, за да можемъ да издигнемъ нашия Университетъ на оная висота, която той заслужава да има следъ едно 50-годишно съществуване.

Другъ единъ въпросъ, който се засегна и върху който азъ също така искамъ да кажа две думи, е въпросътъ за нашитъ студенти въ чужбина. Това действително е единъ боленъ въпросъ. Днесъ около 2,000 души студенти българи следватъ въ съседнитъ намъ страни. Безспорно, това е едно ненормално явление. Азъ мисля, че тѣзи хора — по това две мнения нѣма — трѣбва да бъдатъ приобрани въ България. Обаче за тѣхното прибиране пакъ трѣбва да се намѣри известна възможностъ. Днесъ за днесъ азъ не виждамъ тая възможностъ при този начинъ, по който е уреденъ въпросътъ за Университета, особено съ огледъ на това, което вече казахъ по отношение на помѣщения, учебни пособия и т. п. Тамъ се сръбца винаги една мѣтчиония, която ще трѣбва да видимъ по какъвъ начинъ ще можемъ да преодолѣмъ. Въ всеки случай въпросътъ за българскитъ студенти въ чужбина трѣбва да бъде разрешенъ колкото се може по-скоро. Азъ мисля, че именно съ усилията на Университета и на Министерството на народното просвѣщение ще може да се направи нѣщо и въ това отношение.

Но когато говоримъ за нуждата отъ подобрение качеството на университетското образование, трѣбва да имаме предвидъ още една друга страна на въпроса, която досега не е достатъчно взета подъ внимание: отношението на гимназиитъ къмъ Университета. Досега за гимназиитъ се е мислило винаги нѣкакъ си отдѣлно отъ Университета, и за Университета се е мислило нѣкакъ си отдѣлно отъ гимназиитъ, едното не се е пригаждало къмъ другото, едно координиране на работата въ Университета и гимназиитъ не е ставало, и това, естествено, не е могло да не даде своитъ лоши ограждения въ университетското образование. Независимо отъ това, азъ вече ви говорихъ за онази слаба подготовка, която иматъ мнозина отъ младежитъ, които идватъ да учатъ въ Университета. Естествено, това се отразява и върху качеството на университетското образование. Нѣма съмнение, че има младежи по-даровити, по-талантливии, които и при тѣзи условия успѣватъ да отидатъ напредъ. Обаче когато имаме да уреджаме едно учебно заведение, какъвто е Университетътъ, то трѣбва да бъде пригледено преди всичко за сръбни способности, а не за тѣзи, които надминаватъ тѣзи сръбни способности и които винаги, при каквито и условия да ги поставите, все ще могатъ да напредватъ и да си пробиятъ пътъ.

Съ нѣколко думи ще засегна и въпроса за културнитъ учреждения, или за това, което бихме нарекли: въпроси, свързани съ висшата духовна култура въ България. Азъ мисля, че тъкмо на тѣзи въпроси досега е обръщано из-

вънредно малко внимание. Министерството на народното просвещение, особено при честитъ промѣни, които сѣ ставали въ него, на персонала, на учебни системи, на голѣми реформи, е имало твърде малко време да се замисли изобщо за въпроситъ, свързани съ нашата висша духовна култура; и може да се каже, че не е водена — ако мога така да се изрази — никаква опредѣлена политика въ това отношение.

Съществувала ейжегително едно така наречено културно отделение въ Министерството, което, докожко се е споминавало, бивше създадено въ 1908 г., въ времето на г-н Никола Мухомановъ, обаче тоаа отделение, по една или друга причина, не успя доосега да изиграе онази роля, която, може би, неговиятъ създавател сам имавше предвидъ, когато то бивше създадено; не можа да добие каквото и да било ръководство въ областта на висшата духовна култура. Тога, което се постигна съ тази област доосега, стана повече случайно, по частна инициатива. Самото културно отделение бивше единъ зидъ погръдически канцелария между културния учреждения и министерството, безъ да може да изразява въ каквото и да било отношение една определена културна политика на Министерството на народното просвѣщение.

Това започна да се чувствуваш особено силно след войните. След войните, както знаете, изчезват емоционалните условия, се взитицих извървения много и това не можеше да не окаже едно голямо влияние и върху развитието, и въ върху възпитанието на ония от най-разнообразно естество интереси, които са свързани съ висшата духовна култура на всяка страна. На други мѣста, когато след войните почувствувахме именно това засрачаване на духовните ценности, съставени въ продължение на толкова време, взеха еднакви мѣрки, за да могат да ги запазят. Такива мѣрки се взеха почти въ всички страни — не само у победените, когато особено потожението бѣше зле, но така също и у победителите.

Азъ нѣма да се сирамъ върху тѣхъ, нѣма да ви цитирамъ тукъ примѣри, обаче не мога да не отбележа едно печало явление, което именно показва какъ гледаме ние на тѣзи духовни ценности. Следъ войната външо да бѣдазъ външрочени тѣкмо културнитъ учреждения, външо да се намѣри нѣкаквоъ начинъ, за да бѣжатъ загубени културнитъ интереси на нацията, както бѣше патрзвено въ всички държави, у насъ, тѣкмо кредитъ за тѣзи учреждения се намалиха ови-много съ 50%. Може би ние сме единствената държава въ Европа, която следъ войнитъ не намѣри за нуждоа да вземе нѣкакви специални мѣрки, за да запази овиотъ духовни ценности.

Сега във бюджета на Министерството на народното просвещение, както ще видите, се напразниха известни подобрения във това отношение, но импронизирате и случайно, защото въпросът не са проучили достатъчно, като се вписали кредити, които за нашите условия не са малки. И аз не мога по този случай да не изкажа отъ трибуната на Народното събрание — не като министър на народната просвета, но като човек, който е живял дълго време между хората които са застъпници тѣзи културни интереси въ България — моята благодарност, писмено въ това си качество, къмъ министъра на финансите, г-нъ Божиловъ, както и къмъ народното представителство, което се съгласи да се впишатъ тѣзи кредити за културните институти, които бѣха толкова дълго време пренебрегнати. Азъ мисля, че това е единъ годъмъ активъ на XXIV-то Народно събрание, защото културните потребности, макаръ и да не даватъ никакви материални облиги, сѣ най-ценното глѣщо, което единъ народъ може да създаде, единственото глѣщо, което определя ролята на този народъ въ историята. И затова, ако искаме да запазимъ нашето положение на цивилизованъ народъ и да продължаваме да играемъ тази роля на Балканския полуостровъ, която сѣ играли и по-рано, когато въ областта на духовната култура сме имали значителни постижения, ние трѣбва да обрнемъ по-голямъ внимание тѣмо на тѣзи глѣща, особено ако имаме за изграждане на националната култура на България.

Азъ мисля, че въ това отношение ние ще трѣбва да продължаваме да вървимъ по този така щастливо започнатъ пати година път. Обаче, разбира се, това трѣбва да бъде свързано и съ известни промѣни, които могатъ да станатъ само по законодателенъ редъ. Азъ вече споменахъ и въ бюджетарната комисия, че имамъ намѣрение въ най-скоро време да внеса съответнитѣ законопроекти. Преди всичко имамъ предвидъ вънасянето на единъ законопроектъ за реформиране на нашата Академия на наукитѣ, която, сѣгаша, трѣбва да стане именно окова сръбните за развитіе на наука и култура у насъ, каквото го има въ другитѣ държави. Съгласно своя уставъ, на-

ната академия не е само Академия на науките, но е и Академия на изкуствата - казкаръ че тъкмо тоя ключ досега не е била развитъ. Огъ друга страна азъ вмамъ предвидъ и единъ другъ законопроектъ, който ще има за целъ да обхване по-широко именно всички овъзи нѣща, които могатъ да се направятъ за насърчение на българската наука, изкуство и литература.

— Да пародии представители! Като говоря за тѣзи въпроси, азъ съмѣямъ, че трѣбва да засегна и модния въпросъ, бихъ казалъ, днесъ — въпросътъ за Народния театръ. Може би пѣхаме да се спирамъ върху този въпросъ, ако моите лични отношения къмъ директора на театъра г-нъ Василевъ не бѣха изтъквани по единъ начинъ, който мисля, че трѣбва да отхвърля, а именно, че азъ съмъ билъ твърде много благодаренъ къмъ г-нъ Василевъ и че, следователно, бихъ се ръководилъ, така да се каже, въ моите отношения къмъ театъра не отъ мои лични разбирания, но отъ тѣзи, които ще ми се наложатъ отъ г-нъ Василевъ.

Питания се между другото и това, че аз съм защитник г-н Василев в бюджетарната комисия. Действително, аз го защитих. Но аз бих искал хората, които казват това, че съм го защитил и че съм взел изостаната сграда, да кажеха и защо направих това.

Въ бюджетарната комисия, г-да народни представители, се изказвах достатъчно ясно по този въпрос. Аз казах там, че когато няма да преснягаме дейността на един човек, който по единъ или по другъ начинъ е бил издигнат на единъ много високъ постъ въ едно наше културно учреждение, ако искаме да бъдемъ обективни, ние не трябва да се ограничаваме да говоримъ само за неговиятъ недостатъци, а трябва да изтъкнемъ и неговиятъ положителни качества. Понеже и въ бюджетарната комисия и тукъ въ Народното събрание се говорехъ само за отрицателни качества на г-нъ Василевъ, азъна именно азъ се сегаохъ задълженъ да дамъ едно правително осветление на народниятъ представител, да обясня, какъ стои въпросътъ и какъ изобщо трябва да се гледа на преценката за дейността на г-нъ Василевъ.

Имаме и друга една причина, поради която азъ се състо-
тахъ за тѣхъ и да защитя същъ Василевъ. И азъ бихъ
направилъ тая защита не само за същъ Василевъ, който,
както казахъ, е единъ отъ мнѣхъ приетия, но бихъ я на-
правилъ за всѣхъ, които би заемалъ неговия постъ, безъ-
различно дали той ма е познатъ или непознатъ, даи е
мой приятелъ или противникъ. Защото азъ сѣбъ имамъ, че
когато критикуваме една хора, които сѣ се издигнали у
насъ въ едно или въ друго отношение, бѣзразлично въ
каква, трѣбва да бѣдемъ обективни — не да изнасяме само
това, което може да се каже противъ тѣхъ и да защитя-
ваме това, което може да се каже въ полза на тѣхъ. За
както, ние сме свикнали да критикуваме безрезервно
всѣхъ наши първи хора, да говоримъ само за лошото,
което сѣ направилъ да говоримъ само за тѣхните по-
двѣстия. Много рѣко, сѣда народни представители, се с-
ближаватъ да бѣдемъ малко по-обективни и да кажемъ
и това, което тѣзи тѣхъ често и несправедливо очерняни
хора сѣ направили въ полза на страната.

Обективността си се спехи така, че азъ не съмъ приятелъ само на г-нъ Василевъ, а съмъ въ по-близки, отчужди и приятелски отношения съ всички шефове на културнитъ учреждения въ нашъ. И не само съ тѣхъ, но и съ тѣхнитъ близки сътрудници. И ако за да ми се каже, че съмъ обективенъ и безпристрастенъ, за да не се хвърля върху менъ подозрението, че съмъ пристрастенъ, трѣбва да уловя всичкигъ тѣзи хора, тогава не зная какъ бихме стигнали! Обаче азъ мисля, че независимо отъ моитъ лични отношения къмъ едного или другото, мога да бъда достатъчно обективенъ, за да преценя какго положителнитъ, така и отрицателнитъ качества на всѣкого.

Въ бюджетарната комисия азъ казахъ, че познавамъ недостатъците на г-нъ Василевъ. Азъ казахъ още, че не съмъ отъ насъ или своите по-големи или по-малки недостатъци. Казахъ също, че познавамъ и положителните качества на г-нъ Василевъ. За да бъда обективенъ, азъ изказахъ въ бюджетарната комисия и недостатъците и положителните качества на г-нъ Василевъ.

Г-да народни представители! Уважаемият г-нъ Пърданъ Тодоровъ и г-нъ Никола Търкалановъ произнесоха гукъ — и азъ трѣбва да имъ отиравъ моитѣ комплименти за това — две отсѣкави обвинителни речи противъ г-нъ Василевъ; речи, които бѣха встиковдени по форма — призовавамъ, това — които бѣха твърде убедителни за хората, които ги слушахъ, безъ да познавахъ всичкитѣ подробности на въпроса; речи, въ които имаше твърде голѣмъ патосъ. Трѣбва да призная, че ми е трудно да се боря съ такива противници, защото не имъ предлагамъ

ните ораторски способности на г-нъ Търкалановъ и на г-нъ Тодоровъ, нито тяхния заразителен патосъ. Обаче азъ ще се постарая тъймо затова да ви дамъ известни освѣтления по въпроситѣ, които тѣ засегнаха, за да видите, че тѣзи въпроси могатъ да се разглеждатъ и отъ друга страна. Азъ ще се опитамъ да ги разгледамъ съвсемъ обективно, безъ никаква предвзѣтеностъ, или, ако искате, научно, така както съмъ свикналъ изобщо да разглеждамъ въпроситѣ, съ които се занимавамъ.

Въпросътъ се слага така, че ние тукъ единъ видъ трѣбва да правимъ публиченъ диспутъ за Народния театръ — единъ отъ тѣзи диспути, които бѣха едно време толкова на мода — да изнасяме подробности, които, мисля, че не би трѣбвало да се изнасятъ въ Народното събрание. Не искамъ да кажа, че когато говоримъ въ Народното събрание, не трѣбва да засѣгаме личности. Не искамъ да кажа, че не трѣбва изобщо да се говори въ конкретния случай за театъра. Азъ не зная кого визираше г-нъ Търкалановъ, когато казваше, че имало нѣкой, който билъ противъ изнасянето на този въпросъ. Азъ казахъ въ бюджетарната комисиия — ще го повтора и тукъ — че азъ не считамъ, какво въпросътъ за Народния театръ въ тия подробности, въ които се изнесе тукъ, трѣбваше да се изнесе предъ народнитѣ представители, но не че този въпросъ не трѣбва да се разглежда.

Мисля, че по-правилно е, когато ние говоримъ въ Народното събрание, да говоримъ за работи, отколкото за личности. Г-нъ Владимиръ Василевъ не е Народния театръ, нито Народниятъ театръ е г-нъ Владимиръ Василевъ. Ако трѣбва да разглеждаме въпроса за Народния театръ нека да говоримъ за Народния театръ. Това, което се изнесе тукъ за г-нъ Василевъ, азъ го зная съ всичкитѣ тѣзи подробности, които бѣха казани. Следователно, ако азъ трѣбва да взема своето решение като отговоренъ министъръ, азъ ще зная да го взема. И нека ви уверя предвзрѣтелно, преди да говоря по-нататъкъ, че когато ще трѣбва да разреша въпроса за г-нъ Василевъ въ смисълъ, дали той трѣбва да остане или не въ Народния театръ, азъ ще го разреша изключително съ огледъ интереситѣ на Народния театръ, безъ да вземамъ подъ внимание каквито и да било мои лични отношения къмъ г-нъ Василевъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Азъ казахъ вече, че речитѣ, които бѣха произнесени тукъ противъ г-нъ Василевъ, бѣха обвинителни речи противъ личността Василевъ. Това не бѣха речи за Народния театръ. Казахъ, че речитѣ на г-нъ Търкалановъ и на г-нъ Тодоровъ бѣха великолепни по форма, но струва ми се, трѣбва да подчертая, че въ тѣхъ се прозираше много тенденция, или, ако искате, най-малко — едностранчивостъ. И азъ ще ви дамъ доказателства за това.

Преди всичко, азъ виждамъ, какъ се изтъкуваха тукъ думитѣ, които казахъ за г-нъ Василевъ въ бюджетарната комисиия, както и тѣзи, които казахъ за анкетната комисиия. Азъ ще се върна върху въпроса, какво съмъ казалъ за анкетната комисиия. Ще трѣбва да ви кажа две думи и за нея, защото и тукъ въпросътъ се постави малко тенденциозно. Компетентността на г-нъ Брашовановъ не съмъ отричалъ, но по-нататъкъ ще говоря по въпроса за тая анкета, защото тя е твърде важна. Искамъ да подчертая, че това, което бѣше изнесено отъ г-нъ Тодоровъ и отъ г-нъ Търкалановъ, се нуждае отъ известни освѣтления, дадени малко отъ друго гледище, за да можете вие да имате ясна представа за работата. Ако г-нъ Тодоровъ и г-нъ Търкалановъ не бѣха говорили така подробно, и азъ нѣмаше да говоря. Въпросътъ бѣше сложенъ така още въ бюджетарната комисиия. И още тамъ азъ видѣхъ, че този въпросъ ще се сложи на разискване и тукъ съ голѣми подробности. Той бѣше вече единъ пътъ разискванъ по този начинъ и азъ трѣбва да дамъ, по тази причина, известни освѣтления преди всичко за онѣзи народни представители, които не сж запознати така добре съ работитѣ на Народния театръ, както е запознатъ, напр., г-нъ Търкалановъ, на когото азъ трѣбва да направя още единъ комплиментъ, че познава действително работитѣ въ Народния театръ съ много голѣми подробности. Интересувалъ се е, очевидно, отъ този въпросъ, много интензивно и проучилъ го е много добре, и това му прави честь. Все пакъ азъ мисля, че това показва, какво той не е билъ така безпристрастенъ въ своитѣ оценки, както азъ бихъ очаквалъ да бѣде.

Никола Търкалановъ: (Казва нѣщо)

Министъръ Богданъ Филовъ: Моля Ви се, г-нъ Търкалановъ, имайте търпение! Ще дойде въпросътъ за кредита за Народния театръ — пакъ ще си кажете мие-

нието, пакъ ще повторите това, което сте казали вече. Азъ изобщо не искахъ да говоря по този въпросъ, но, казахъ ви, че съмъ предизвиканъ. Азъ ви казахъ моето принципино становище какво е: въпроси отъ такова комплицирано естество, какъвто е въпросътъ за Народния театръ, не би трѣбвало да се разглеждатъ въ пленума на Народното събрание. Не че не трѣбва да се изнесе въпросътъ за Народния театръ тукъ. Азъ ви казахъ, че Народното събрание има право да говори за Народния театръ — не за г-нъ Василевъ. Отговорниятъ министъръ ще си вземе бележка отъ това, което е писано въ вестникитѣ, ще си вземе бележка и отъ това, което му казватъ разнитѣ делегации, които идватъ при него и ще изпълни своята длъжностъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Тѣзи нѣща, които се изнесоха тукъ, азъ ги зная. Азъ не съмъ се ориентиралъ за работитѣ на Народния театръ само отъ г-нъ Василевъ, както нѣкои може би ще помислятъ: понеже съмъ билъ неговъ приятелъ, затова само него ще питамъ, той да ми каже какво става въ Народния театръ. Вие, г-нъ Търкалановъ, и Вие, г-нъ Тодоровъ, знаете много добре — други може би не го знаятъ — че азъ приехъ цѣлата управа на Народния театръ, поотдѣлно всички ръководни лица въ Народния театръ, защото и тѣ носятъ своята отговорностъ, за да чуя непосредствено и тѣ какво ще ми кажатъ. Приехъ и голѣма частъ отъ артиститѣ, които пожелаха да се явятъ. Изслушалъ съмъ всички оплаквания и всички преценки както за управата на театъра, така и за порядкитѣ, които съществуватъ въ него. И бѣдете увѣрени, че тѣзи порядки азъ ги зная поне толкова добре, колкото ги знае и г-нъ Търкалановъ. Следователно, азъ съмъ напълно ориентиранъ, за да направя своето заключение и да взема мѣрkitѣ, които сж необходими, за да може този културенъ институтъ да бѣде издигнатъ на тая висота, на която той трѣбва да се намира.

Но азъ казахъ вече, че ще ви дамъ доказателства, че не бѣха напълно обективни тѣзи нѣща, които бѣха изнесени отъ г-нъ Търкалановъ и г-нъ Тодоровъ. Г-нъ Тодоровъ каза: „Всичко лошо, което е направено въ театъра, се дължи на г-нъ Василевъ, всичко добро, което е направено, се дължи на артиститѣ“.

Г-да народни представители! Човѣкъ, който иска да бѣде обективенъ, не може да разсѣждава по този начинъ. Вие не можете да стоварвате върху шефа на едно учреждение всичкитѣ недѣзи, които съществуватъ въ това учреждение. Вие ще трѣбва да имате най-малко откровеностъ или лоялностъ да му признаете и това, което той е направилъ за съответния институтъ, да му признаете и известни заслуги, защото шефитѣ на което ще да е учреждение носи всичката отговорностъ и за лошитѣ, и за добритѣ страни, които съществуватъ въ него. Безспорно, тѣзи добри страни сж постигнати съ онѣзи апарати, които съществуватъ въ театъра, преди всичко съ артиститѣ, които изнасятъ пиеситѣ въ този театръ. Обаче безспорно е, че организирането на тая работа, каквото щете и да казвате, не зависи само отъ артиститѣ. Артиститѣ даватъ това, което могатъ да дадатъ като артисти, но организационната работа никога не се върши отъ артиститѣ, а се върши отъ ръководството на театъра. Това ръководство именно лежи въ ръцетѣ на г-на Василевъ. Следователно, когато говорите за него и изтъквате всички недѣзи — нѣмамъ нищо противъ това, и азъ ще ги изтъкна — трѣбва да признаете и това, което той е направилъ за Народния театръ, за да може всѣки да каже, че сте обективни, че не вземате страна.

Азъ ще си позволя да се спра още на нѣкои други въпроси, за да ви кажа моето обективно мнение. Смѣтамъ, че съмъ обективенъ. Убеденъ съмъ, че и г-нъ Търкалановъ, и г-нъ Тодоровъ сж също така убедени искрено, както мене, че сж прави. Тѣ си дадоха своитѣ съображения. Ще позволите и на мене да си кажа мнението.

Г-нъ Тодоровъ нарече онова писмо, което бѣше подписано отъ 30 видни наши писатели и общественици, „махленско свидетелство“. Изразитѣ не е на г-нъ Тодоровъ. Той го е взелъ отъ „Литературенъ гласъ“ — това го знаете добре. Но азъ се питамъ: може ли единъ човѣкъ, който иска да бѣде обективенъ, да нарече едно изявление, едно писмо, обнародвано въ нашата преса, подписано отъ 30 души видни български писатели и общественици, „махленско свидетелство“? Тѣзи, които сж подписали това писмо, сж едни отъ най-достойнитѣ наши писатели и общественици. Тамъ стои подписътъ на стария и всеобщо уважаванъ Тодоръ Влайковъ, тамъ стои подписътъ на Кирилъ Христовъ. И понеже намѣсватъ лични работи, ще ви кажа, че Кирилъ Христовъ е въ много лоши отношения

съ г-нъ Василевъ. Тамъ стои подписътъ на проф. Казанджиски, на Минко Геновъ.

Та всички тѣзи хора малолѣтни ли сѫ, да не знаятъ какво правятъ, когато подписватъ едно изявление въ вестникъ, за да наречете това изявление „махленско свидетелство“ и да хвърлите върху 30 души най-видни наши общественици и писатели такова оскърбление? Може да е имало между тѣхъ хора, които, както често пѣти става, когато имъ е било поднесено за подписъ, въ бързината не сѫ го прочели много точно и сѫ го подписали. Но вие не можете да кажете, че всичкитѣ тѣзи 30 души сѫ го подписали безъ да знаятъ какво подписватъ, или че г-нъ Василевъ е билъ такъвъ мажосникъ, че е успѣлъ да натрапи своето разбиране на тѣзи хора, които не сѫ били въ състояние да преценятъ какво представлява г-нъ Василевъ отъ себе си и сѫ се ангажирали въ пресата съ своитѣ подписи.

Между тѣхъ има лица най-малко толкова компетентни да си кажатъ преценката както за работитѣ въ Народния театръ, така и за неговия шефъ, колкото всѣки другъ, който говори за Народния театръ. Какъ може да се отрече това изявление на толкова хора, потвърдено съ подписитѣ имъ, да се игнориратъ тѣ и да се твърди тукъ отъ трибуната на Народното събрание, че г-нъ Василевъ е отреченъ отъ цѣла културна България? Ами тѣзи хора не сѫ ли представители на културна България? Ами нѣма ли покрай тѣхъ още толкова хора, които също така сѫ представители на културна България? Значи ние трѣбва да отстранимъ всички тѣхъ, и да кажемъ, че цѣла културна България отрича г-нъ Василевъ и да искаме въз основа на това неговото отстранение!

Засега се и въпросътъ за българскитѣ пиеси — въпросъ, безспорно, много важенъ. Той често пѣти е билъ разискванъ въ пресата. У насъ, както знаете, и по този въпросъ цѣла културна България не е така единодушна, както искатъ да кажатъ г-нъ Търкалановъ и г-нъ Тодоровъ. И тамъ мненията сѫ много различни. Който се интересува, нека види какво е писано по този въпросъ. Азъ нѣмамъ време тукъ да се спирамъ въ подробности по него, но ви уверявамъ, че всѣки обективенъ човѣкъ, който чете това, което е писано, ще дойде до заключението, че културна България не е единодушна и по този въпросъ.

Обвиняватъ г-нъ Василевъ, че не даватъ да се играятъ на сцената на Театъра български пиеси. Азъ не ви спомена само две цифри. Отъ изгарянето на Народния театръ насамъ, отъ времето, когато Народниятъ театръ се настаня въ новата сграда, досега сѫ дадени 29 български пиеси, отъ които 17 сѫ поставени отъ г-нъ Василевъ — повече отъ половината, макаръ че той презъ този периодъ не е билъ повече отъ половината време директоръ на Народния театръ. Отъ 19 български опери, 6 сѫ поставени отъ г-нъ Василевъ. Действително, числото на тѣзи опери и на тѣзи пиеси може да не е така голѣмо, както на нѣкои се иска, но повече само г-нъ Василевъ се държи отговоренъ за това, което става съ българскитѣ пиеси и съ българскитѣ опери въ Народния театръ, азъ не ви кажа и друго.

Една половина, въ която вземаха участие български писатели, които имаха всички интересъ да защитятъ българската драма и българската опера — и то комисия, която бѣше назначена въ времето, когато г-нъ Йозовъ бѣше директоръ на Народния театръ, и която комисия, следователно, не можеше да бѣде повлияна отъ г-нъ Василевъ — прегледа 73 български пиеси и даде заключение, че между тѣзи български пиеси нѣма нито една, която да заслужава да бѣде поставена на сцената на Народния театръ. Ако искате и за това да държите отговоренъ г-нъ Василевъ — дръжте го! Азъ ви изнасямъ какъ стоятъ работитѣ, а вие си правете вашата преценка.

Азъ мисля, че всички тѣзи въпроси тукъ се повдигатъ и разглеждатъ — нека признаемъ — съ известна страсть. Може би тази страсть, този патосъ, който иде отъ артиста, минава малко и у насъ, когато говоримъ за артиста. (Ржкопѣскани) Но азъ мисля, че когато разглеждаме този въпросъ, ние трѣбва да имаме предвидъ на какво отчасти се дължи той.

Вие знаете, г-да народни представители, нашитѣ литературни разпри. Вие знаете по какъвъ начинъ се водятъ у насъ литературнитѣ критики. Вие знаете, че литературнитѣ въпроси се разглеждатъ съ една ожесточеностъ, която по нѣкой пѣти достига до пароксизмъ. Азъ не сподѣлямъ този начинъ на литературна критика. Азъ изобщо съмъ отъ онѣзи, които търсятъ не да раздѣлятъ и раздвоаватъ, а по-скоро да примиряватъ. Само по тази причина, ако искате, както казахъ, не сподѣлямъ този начинъ на литературни разпри. Азъ мисля, че и г-нъ Тодоровъ, и г-нъ Търкалановъ би трѣбвало да бждатъ по-

обективни. Не искамъ да хвърлямъ подозрение върху никого. Г-нъ Тодоровъ, както знаете, е и писателъ. Той пише подъ псевдонима Ветвиновъ. Азъ мисля, че това, което днесъ се разисква въ Народното събрание, въ голѣма степенъ е едно ехо на онѣзи литературни разпри, които, за жалостъ, съществуватъ въ нашия литературенъ свѣтъ. И този литературенъ свѣтъ не е така единенъ, за да можемъ, когато говоримъ само за нѣкои отъ писателитѣ, да кажемъ, че тѣ представляватъ отъ себе си цѣла литературна България.

Единъ дребенъ въпросъ, върху който не бихъ се спиралъ, ако г-нъ Търкалановъ не го цитира като нѣщо много страшно, е следниятъ. На третия денъ на Коледа Театрътъ билъ затворенъ, защото били продадени билети само за 300 л. Имамъ обяснението на директора. Не искамъ да го чета, защото може-би ще ми кажатъ пакъ, че съмъ пристрастенъ. Обаче азъ ще ви съобща другъ фактъ, който нѣма нищо общо съ това лично отношение. Азъ присъствувахъ на едно представление въ единъ великоленъ театръ въ Неаполъ, където буквално въ залата имаше 7 души — подчертавамъ 7 души, а не 70. Представлението се даде. И това бѣше преди 20 години, може-би и повече, когато нѣмаше още тая криза въ театъра, когато нѣмаше този напливъ въ кинематографитѣ, който влияе въ голѣма степенъ върху посещенията въ театъра. Представлението се даде съ 7 души и никой не се намѣри да протестира и да намѣри това като Богъ знае какво чудо! А сега на третия денъ на Коледа едно представление не се състояло — дръжте директора отговоренъ, дайте да го махнемъ! Имало едно представление въ театъра, което не е дало никакъвъ приходъ! Вие виждате, г-да, когато искаме да бждемъ обективни, какъ всички факти, които се цитиратъ и изнасятъ тукъ, могатъ да бждатъ разглеждани и въ малко по-друга свѣтлина, и тогава заключенията, които ще си направимъ, ще сѫ малко и по-различни отъ тѣзи, които тукъ се изнасятъ.

Още единъ фактъ самъ и съ това ще свърша съ г-нъ Василевъ — въпросътъ за бюджета. Мнозина подчертаватъ: „Какъ, казватъ, е възможно г-нъ Василевъ да внесе бюджета на Театъра чакъ на 1 октомври? За това е нечувано, г-да! Това е система „Василевъ“ — тя трѣбва да бѣде премахната!“ Г-да народни представители! За жалостъ, това не е система „Василевъ“ — азъ трѣбва съ прискърбие да го подчертая, защото действително мене ме боли за Народния театръ — а е система „Български народенъ театръ“, която — азъ ще се върна върху тая система — съществува отъ много години. Тя е съществувала и въ времето на г-нъ Василевъ, тя е съществувала и въ времето на другитѣ директори. Бюджетътъ на Народния театръ въ продължение на двѣ години е утвърждаванъ много късно — може би и на 1 октомври. Утвърждаванъ е презъ м. юни, утвърждаванъ е презъ месецъ септември; утвърждаванъ е вакалъ късно, при всички директори на театъра. Азъ не оправдавамъ тая практика, не искамъ да кажа, че тя трѣбва да съществува, но когато ние искаме да означимъ работитѣ съ тѣхнитѣ истински имена, нека ги означимъ. Не е това системата „Владимиръ Василевъ“, а това е система, която, за жалостъ, съществува отъ години въ нашия театръ и която безспорно, трѣбва да бѣде премахната, който и да бѣде директоръ на Народния театръ. За този цѣл мнението не може да има.

Азъ съмътамъ, че достатъчно готвихъ днесъ за г-нъ Василевъ и затова не искамъ да се занимавамъ повече съ този въпросъ. Не искамъ да вземамъ никакво лично отношение, защото не искамъ да бждамъ подозирани. Азъ ви направихъ тая декларация, и я повтарямъ: ако ще трѣбва да разрешавамъ въпроса, дали г-нъ Василевъ ще остане или не, азъ ще се ръководя отъ интереса на театъра, а не отъ моитѣ лични отношения къмъ него. И азъ тъкмо за това искамъ сега да се върна именно върху въпроса за театъра и за него да поговоря, а не за личността на г-нъ Василевъ.

Азъ зная, г-да народни представители, че въ театъра има голѣми недостатѣци и азъ искамъ да ви посоча нѣкои отъ тѣхъ. Моята целъ не е сега да ви развивамъ и да ви правя едно изложение върху Народния театръ, но има известни обстоятелства, които не могатъ да не привлѣкагъ вниманието ни и които мнозина отъ васъ знаятъ. Вие знаете, че досега не е имало нито единъ директоръ на Народния театръ, който да може да се задържи по-дълго време. Всичкитѣ бѣха лоши, всичкитѣ трѣбваше скоро да напуснатъ. Достатъчно е, струва ми се, да ви цитирамъ едно две имена. Вие си спомняте, може би, че едно време противъ г-нъ Сагаевъ се водѣ не по-малко ожесточена кампания отъ тая, която сега се води противъ г-нъ Василевъ. Той си остана, действително

много добри хора, голѣми учени, хора съ авторитет: проф. Михаил Арнаудов и проф. Йодовъ, отлични хора, които познават и литературата, и изкуството, които имаха, безспорно, най-добрата воля да уредят работитѣ въ Народния театър, хора издигнати, безспорно културни. Хайде да кажемъ, г-нъ Василевъ го провъзгласиха тукъ за некултуренъ, но това сѣ поне хора, за които не може да се възрази нищо. Тѣ не можаха да се задържатъ по една или друга причина въ театъра. Не искамъ да влизамъ въ разправии, защо не са се задържали. Но вие виждате, г-да народни представители, че тукъ не директорътъ е злото, а това сѣ условията. Трѣбва да съществуватъ пѣкни особени условия въ нашия Народен театър, които именно правятъ неговото управление мацно и които налагатъ да се ревизиратъ положеніята, които сѣ налагали въ основата на устройството на Народния театър.

Положението напоследѣкъ действително се влоши значително. Азъ признавамъ, че днесъ ние имаме действително една криза въ Народния театър, която пѣкакъ сѣ така и запалила културнитѣ дейци, че едва ли това не прилича на една криза въ правителството — сѣ таква страсть се разглежда тѣзи работи и навѣкъ се говори за тѣхъ! Надникнете, ако щете, въ кафангата, надникнете, ако щете, дозу въ бюфета на Народното събрание, и тамъ ще видите, че този въпросъ се разисква. Тамъ сѣ дошли вѣнчани хора и разискватъ този въпросъ сѣ едно оживление, като че ли тукъ се касе действително за една министерска криза. Тази криза въ театъра действително се влоши напоследѣкъ — азъ признавамъ това — и азъ казахъ въ бюджетарната комисия на какво се дължи тя. Тя се дължи преди всичко на онязи анкѣта, които се спомена преди малко тукъ отъ г-нѣ Търкалановъ. За нея говори и г-нъ Тодоровъ. Азъ искамъ да кажа две думи за нея и то пакъ защото тамъ се засегла моята личност. Каза се, че азъ съмъ се произнесълъ съвсемъ пренебрежително за хората, които сѣ правили тая анкета: проф. Брашовановъ, писателя Добри Немировъ и адвоката Вълчановъ. Г-да народни представители! Азъ държа да коригирамъ малко г-нѣ Търкалановъ, защото не съмъ отказалъ компетентността на г-нѣ Брашовановъ. Азъ казахъ въ бюджетарната комисия буквално, че отъ тѣзи трима хора, г-нѣ Брашовановъ безспорно е компетентенъ. Той е музикантъ, учил е музика, само подчертахъ едно, че той е специалистъ по теория на музиката — само това подчертахъ — той е професоръ по теория на музиката, но, доколкото знамъ, тѣй не се е занимавалъ специално съ оперно дѣло. Това искахъ да кажа азъ въ бюджетарната комисия, а не че отричамъ компетентността на г-нѣ Брашовановъ. Колкото се отнася до другитѣ двама — г-нѣ Немировъ и г-нѣ Вълчановъ — и тамъ държа да поправа това, което каза г-нѣ Търкалановъ. И затова именно азъ ви казахъ, че съзираме известна тенденция, известна едностранчивостъ въ инвектъ хубавитѣ речи на г-нѣ Търкалановъ и на г-нѣ Тодоровъ. Азъ казахъ за Добри Немировъ както и за г-нѣ Вълчановъ, че тѣ могатъ да бъдатъ компетентни по въпроса на операта дотолкова, доколкото е компетентенъ всѣки единъ любителъ, който не е специалистъ въ тая областъ, но който обича театъра, обича музиката, ходи въ театъра, посещава представленията. Това е, следователно, една ограничена компетентностъ, една компетентностъ на единъ любителъ въ областта на изкуството, но не на единъ човѣкъ, които е вѣрѣл и кнѣл въ оперни работи. Тѣ се произнесоха не по работитѣ на театъра, кѣдето г-нѣ Немировъ щѣше да има много по-голѣма компетентностъ, но се произнесоха по работитѣ въ операта. Това именно казахъ въ бюджетарната комисия. И азъ държа това да се отбележи тукъ, защото на тѣзи мои думи ще се даде едно фалшиво тълкуване, ако хората чуятъ само това, което говори г-нѣ Търкалановъ, така както се разнася сега. Научихъ пакъ отъ г-нѣ Търкалановъ, че имало една мѣлва въ артистическия сѣбѣ, какъ може да бъде уволненъ г-нѣ Василевъ, щомъ Филовъ е министъръ на народната просѣта и нѣлѣ денъ и цѣла нощъ е посояно съ него! Азъ никога не съмъ билъ така близкъ съ г-нѣ Василевъ, та да бѣда съ него цѣлѣ денъ и цѣла нощъ. Азъ не съмъ се срѣщалъ съ г-нѣ Василевъ повече отъ веднажъ въ 3 месеца, преди да стаа министъръ, а откакто съмъ станалъ министъръ, всичко 3 пъти съмъ го виждалъ: два пати по работа въ Министерството и веднажъ въ кѣщи. А въ артистическия сѣбѣ, вие виждате, какъ отиватъ тѣзи работи, каква форма добиватъ: говори се, че азъ съмъ билъ денемъ и нощемъ непрекъснато съ Василевъ и че, следователно, азъ не мога да бѣда нито измалко обективенъ къмъ него. По сѣщия начинъ ще се изтъкува, може би, и това, което съмъ казалъ за ком-

петентността на анкетната комисия, че тя е много помалко компетентна, отколкото съмъ искалъ да кажа. Но азъ не искамъ да се спирамъ върху подробноститѣ тукъ, защото това, което говорихъ въ бюджетарната комисия, мене ми се струва, че е достатъчно. Това, което искамъ да подчертая само, то е, че, по моего убеждение — и азъ именно държа на това — тая комисия, каквито да бъдатъ резултатитѣ, докара едно голѣмо зло въ театъра. И азъ казахъ защо: защото тя създаде едно убеждение, че работитѣ въ Народния театър могатъ да се управляватъ и да се нареждатъ съ анкетни комисии, отъ хора неотговорни. Въ бюджетарната комисия азъ изтъкнахъ, какъвъ е билъ докладътъ и казахъ, защо именно поддържа мнението, че тя не е достатъчно компетентна. Но мене ми се струва, че е изпитано, следъ обясненията, които дадохъ, да влизамъ въ по-голѣми подробности. Тая анкетна комисия е, която влоши положението въ театъра. Г-нѣ Тодоровъ каза: „Анкетната комисия не е била компетентна. Ами мнението на г-нѣ Должицки?“ Г-да народни представители! Г-нѣ Должицки е чужденецъ. Той бѣше нашъ тѣти по работитѣ на нашия театър, пакъ чужденецъ, добре е да не нахѣсваме неговото име въ тѣзи дебати. Ако е работа да се споменава какво казатъ този или оняи, азъ мога да ви спомена мнението и на по-голѣми авторитети по работитѣ на нашия театър, пакъ чужденци. Обаче азъ мисля, че ние, колкото и да сме малки, не трѣбва да оставимъ да ни управляватъ чужденци, да слушаме това, което тѣ ни казватъ. Ние сме сега достатъчно дорасли, за да можемъ да сѣдимъ за нашитѣ работи сами. Затова нека оставимъ г-нѣ Должицки настрана.

Постоятелството на Дружеството на българскитѣ композитори — да, признавамъ, хора безспорно компетентни — бѣше при менъ; бѣше при мене и председателствѣ на Дружеството на българскитѣ професионални музиканти; азъ ги изслушахъ и единѣ и другитѣ, изслушахъ ги съ внимание. За мене бѣше твърде интересно именно затова, защото се занимавахъ съ Народния театър, да чуя какво ще ми кажатъ тия хора, да го взема предвидъ и да използвамъ тѣхното мнение, когато ще дойде да решавамъ въпроситѣ въ връзка съ Народния театър. И да ви кажа ли какво е тѣхното мнение, понеже се спекулира съ него? Безспорно, тѣ отричатъ г-нѣ Василева, но това нѣма о-лѣмо значение, защото не се касе за отбѣлни личности. Какво искатъ тѣ? Тѣ искатъ да се назначи отбѣленъ директоръ на Операта, както било въ закона за народното просѣщение. Да, действително такъвъ членъ има въ закона за народното просѣщение.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Извинете, г-нѣ министре!

Г-да народни представители! Понеже часътъ е 9, азъ ви моля да се съгласите да продължимъ заседанието, докато г-нѣ министърътъ свърши своята речъ. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраието приема.

Йосифъ Разсукановъ: Докато се приеме бюджетното съгѣтъ.

Министъръ Богданъ Филовъ: Г-да народни представители! Както ви казахъ, азъ изслушахъ тия безспорно компетентни хора; искахъ да се назначи отбѣленъ директоръ на операта. Такъвъ оняи направихме преди нѣколко години. Знаете, че директоръ на операта бѣше г-нѣ Петко Наумовъ, безспорно компетентно лице, обаче знаете също така добре, че работата не вървѣ, защото не може да има двама директори подъ единъ покривъ. Знаете какви конфликти бѣха произлезли отъ това и че нищо не можа да се постигне.

Другото предложение бѣше да съмъ назначелъ съветници въ операта. Следователно, наредъ съ отговорнитѣ лица въ операта, преди всичко директора, режисьоритѣ и главния диригентъ, да туря още една-две, ако щете, си-некурни длѣжности, които да бъдатъ заети отъ хора, които сѣмѣтатъ, че сѣ компетентни по тия въпроси; разбира се, тѣ нѣма да носятъ никаква отговорностъ за това, което става въ операта, защото за това си има отговорни лица, но сѣ въ състояние съ своитѣ съвети и съ своята намѣса въ работата на длѣжноститѣ лица които трѣбва да ръководятъ операта, да разбъркатъ цѣлата работа.

Трѣбва да ви призная, г-да народни представители, че подобни предложения и подобни внушения, именно затова, защото азъ чувствавамъ моята отговорностъ, като министъръ на народното просѣщение, за това, което става въ операта и театъра, азъ не мога да приема. Азъ изслушахъ тия лица, за да видя, какво ще ми кажатъ, обаче моето заключение виждате какво е.

Времето твърде напредна и аз не искам да ви задржам вниманието повече по тоя въпрос. Ще кажа само две думи, къде съществително, къде съществително в Народния театър, къде ние трябва да насочим нашето внимание и къде трябва да правим реформи, ако искаме да изкараме Народния театър от това положение, въ което той се намира от дълго време. Това е, г-да народни представители, преди всичко обстоятелството, че такава система „Народен театър“, каквато ние имаме, не съществува никъде — една система, при която артистите съществуват, които се назначават и уволняват както всички чиновници, и които трябва да прослужат — забележете добре, г-да народни представители — 25 години в Народния театър за да добият право на пенсия. Има и други въпроси от този род — въпроси за артистическата отговорност, за лицата, които трябва да ръководят бито операта, бито театъра — но аз се спирам само върху главния въпрос. При повече време бих възвел и въ повече подробности, но ми се струва, че сега тук е излишно да говорим повече.

При това положение, което ви изтъкнах, г-да народни представители, работите не могат да вървят добре. Защото преди всичко при този начин на вербуване, ако искате, на артистите в Народния театър при тези разпоредби на закона за пенсиите, театърът въобще и опера не може да съществува. Става едно задръстване, което пречи на младите сили да се проявяват и при най-добро желание на управлението на театъра. Следователно, ако е въпрос да правим реформи въ театъра, които ще го поставят при други, по-благоприятни условия, от там именно трябва да започнем — да изменим закона за Народния театър, за да го приспособим към новите нужди. Защото, г-да народни представители, законът за Народния театър датира от 1909 г., създаден е още преди 30 години — правени са малки изменения след това — и, следователно, това, което беше подходящо преди 30 години, днес не отговаря на нуждите на времето. Ето там трябва да насочим нашите усилия. Тази е системата „Български народен театър“, както се казва. Никъде въ света театър не се управлява по този начин. Не е удобно и разрешението на въпроса, което ни предлага уважаемият г-н Пастухов — да си избирали директор самите артисти. Доколкото зная и това никъде не съществува, даже и въ Съветска Русия. Както виждаме, съвсем на друго място трябва да бъде насочено нашето внимание, ако искаме действително да познаем, да осъществим нашия театър. И аз бих казвал, че ние трябва да реформираме именно системата „Български народен театър“, за да имаме действително един български народен театър.

Петко Стоянов: Дайте да я реформираме.

Министър Богдан Филев: Две думи остава да кажа, и съ това свършвам по въпроса за моралния тормоз на учителството, който също така беше засегнат при дебатите въ Народното събрание. Каза се, че такъв тормоз съществува и то работата се престава така, като че той се извършва систематически. Г-да народни представители! Аз трябва категорично да отговоря твърде ясно, че съществува един морален тормоз върху българското учительство, поне въ този смисъл, както мнозина искат да кажат, че той е един система у нас. Възможно е на едно или на друго място да има отделни случаи, които могат да се означат като един морален тормоз. Тъ, обаче като изключения, оправдават правдата. Когато се каже, че аз, аз трябва да заявя най-категорично, че аз, Министерството на народното просвещение никой път не е имало да упражнява, нито упражнява никакъв морален тормоз. Ще ви спомена само един факт: откакто съм аз Министерството на народното просвещение аз не съм свалил още нито един учител, който „бил червен“. Обаче аз възстанових някои учители, които бяха несправедливо обвинени, че са червени. Възстанових ги пак на местата им, защото се убедих, че са били несправедливо обвинявани. Ако това е морален тормоз на учителите, да, той съществува. Моите лични разбирания са такива, че аз винаги съм бил най-голям противник на какъвто и да било морален тормоз, откъдето и да се упражнява и върху когото и да се упражнява. Както аз съм не мога да искам кой да упражнява морален тормоз върху мене, така също не мога да допусна да бъде той упражняван и върху другите. Аз бих искал щото всички български граждани да бъде така издигнати въ своите разбирания и така да изпълнява своя дълг към народа и към държавата, че никой път да не става нужда

въ България да се говори за морален тормоз и за преследване на свободата на съвестта. Обаче ако има хора, които искат да се възползват от известни положения и които под предлог да не бъдат подложени на морален тормоз, искат да подкопават устоите на държавата и да конспирират против обществената сигурност, или да образуват партии, които въ този момент съществително са, това вече, г-да народни представители, не е морален тормоз, това е една законна самоотбрана, (Ръкопляскания от дясно и центъра) която нека държавата има право да извърши и ще извърши. Зная, че ми се възрази, че може министърът да не упражнява такъв морален тормоз, че го упражняват други хора чрез Просвещения съюз. Аз мисля, че и там се преувеличава, и от там единични случаи, които може би се дължат на недоразумения, се взема повод да се говори, че този тормоз се извършва масово. Аз такива случаи не зная и мисля, че това е едно обвинение, което преследва свършено други цели, което съвсем няма за задача да представи работите така, както са въ своята действителност. Върно е, че въ Просвещения съюз се борят и досега две идеологии. Все ги знаете кои са, за да няма нужда да ги подчертавам. Въ тази именно борба, която все още носи отпечатъка на едновременно наши партизански борби, може би от едно или друго място се отива по-далеч от позволените граници. Обаче от там не могат да се правят готви обобщения.

Аз искам тук да кажа още две думи въ връзка с това и по въпроса за инспекторите, които Министерството назначава, защото те именно се посочиха като проводници на този тормоз. Трябва да ви заявя: аз съм, че е длъжност на всеки училищен инспектор, както и на всеки чиновник по ведомството на Министерството на народното просвещение, преди всичко, да pazi интересите на учебното дѣло и на учителите. Защото днес нито не действа по-угнетяващо върху душата на учителя отколкото това, когато той види, че съ него се отнасят несправедливо. Именно заради това още съ самото ми встъпване въ Министерството на народното просвещение аз дадох паредане да се внуши на всички училищни инспектори, че аз съм искам от тях преди всичко при назначаване и уволнение на учители, да се гледат интересите на учебното дѣло и че ще бъде особено строго въ това отношение. Даже нѣщо повече. Казахъ, че към онѣзи от инспекторите, които си позволяват под единъ или другъ предлог да пренебрегват интересите на учебното дѣло и да извършват нѣщо, което е несправедливо и чрезъ тяхната дейност търсят да облагодетелствуватъ единъ или другъ отъ своите подчинени, ще налагамъ най-строги санкции. Съгласно, че по този начинъ най-добре може да се реагира и да се взематъ мѣрки противъ така наречения мораленъ тормозъ, ако той действително се опита да се прояви нѣкъде.

Г-да народни представители! Има още много въпроси, но които бих могъл да кажа нѣщо, обаче аз мисля, че това, което изнесохъ досега, е достатъчно. По въпроса за частните училища и по въпроса за граничните училища аз имамъ възможност да се изкажа въ бюджетарната комисиия и заради това върху тия въпроси нѣма защо тук да се спирамъ. Ако има да се дадатъ допълнителни пояснения по единъ или другъ въпросъ, аз съм готовъ да ги дамъ, когато съответниятъ въпросъ се повдигне въ Народното събрание. За сега мисля, че това, което казахъ, е достатъчно.

Аз моля да гласуватъ бюджета на Министерството на народното просвещение съ пълно съзнание, че по този начинъ все ще допринесете нѣщо за великото дѣло на българската народна просвѣта. (Продължителни ръкопляскания отъ дясно и центъра)

Председателстващъ Димитър Пешев: Г-да народни представители! Съ съгласие на правителството, за следващото заседание предлагамъ следния дневен редъ.

Точка първа . . .

Министър Богдан Филев: Моля да се продължи заседанието, за да може да мине бюджетпроектътъ на Министерството на народното просвещение на второ четене. (Ръкопляскания отъ дясно)

Председателстващъ Димитър Пешев: Ще поставя на гласуване предложението на г-нъ министъра на народното просвещение.

Тѣзи отъ г-да народните представители, които са съгласни да продължатъ заседанието, гласватъ по-горе

бюджетопрокътът на Министерството на народното просвещение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Има думата докладчикът г-н Минко Баръмовъ

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„Министерство на народното просвещение.

Глава I.

Заплати на личния съставъ за цялото министерство (Вижъ обяснителна таблица къмъ 29. заседание)

§ 1. а) заплати — 927.871.000 л.

б) представителни — 12 000 л.

Кредитътъ по „а) заплати“ се увеличава отъ 927.871.000 л. на 929 040.000 л.

Въ обяснителната таблица на стр. 19, въ „б) служба за инспекция“ и пр., главният инспектори II степенъ, отъ които 1 за тълесно възпитание въ училищата отъ 2 ста- ватъ 4. Кредитътъ за заплатитъ имъ отъ 131 520 л. се уве- личава на 263 040 л. Два главни инспектори III степенъ се заличаватъ.

Въ „2. Отдѣлъ за училищно образование и възпита- ние“, следъ „1 председател на учебния комитетъ“ и пр. се предвиждатъ „2 членове на учебния комитетъ“ съ месечна заплаа 4 630 л.

На стр. 20, въ „4. Отдѣление за тълесно и държавно- гражданско възпитание въ училищата и извън училищата“, инспекторитъ отъ 2 ставатъ 3 и кредитътъ за заплатитъ имъ отъ 111.120 л. става 126 660 л.

На стр. 21, въ „II. Народни основни училища — А. Пър- воначални училища“, редовнитъ първоначални учители въ турскитъ частни училища отъ 145 ставатъ 180. Кредитътъ за заплатитъ имъ отъ 3.480 000 л. се увеличава на 4.320.000 л.

Въ края на стр. 21 се прибавя следната забележка: (Чете)

„Възнаграждение по 100 л. месечно на сръдичиятъ ди- ректоръ и на директоритъ на прогимназии, всички съ цензъ редовни прогимназиски или редовни първоначални учители, които управляватъ училища съ повече отъ 15 па- ралелки, както и на пунктови учители съ цензъ редовни прогимназиски учители — 280.000 л.“

На стр. 22, въ „III. Училищни инспекции. А. Областни училищни инспекции“, 10 околийски училищни инспектори ставатъ 11, а кредитътъ за заплатитъ имъ отъ 439.200 л. става 483 120 л.

На стр. 23, въ „2. Погранична училищна инспекция въ гр. Смолянъ“, помощникътъ погранични училищни инспек- тори отъ 2 ставатъ 1, а кредитътъ за заплатата отъ 86.870 се намалява на 49.680 л.

Прибавя се: „3. Погранична училищна инспекция въ гр. Златоградъ.

1 пограниченъ училищенъ инспекторъ — 4.630 л. — 55 560 л.“

На стр. 24, въ „Софийска градска училищна инспекция“, редовнитъ учители въ сиропиталищата отъ 10 ставатъ 12. Въмѣсто „Общински детски приютъ“ се поставя „Детски приютъ на д-во „Съзнание“, института „Развитие“ и“. Следъ думата „Родина“ се зачертаватъ думитъ „и дру- гаде“. Кредитътъ се увеличава отъ 256.800 л. на 313 200 л.

На стр. 26, въ „Г. Общински гимназии и клонове на гимназии“, редовнитъ гимназиски учители и учител-лъ- кари въ др. градове и села отъ 1316 се намаляватъ на 1.306, а кредитътъ отъ 52.745.280 л. се намалява на 52.344.480 л.

На стр. 29, въ края, се прибавя: (Чете)

„Забележка. Отъ началото на 1939/1940 учебна година се открива клонъ отъ гимназията въ гр. Панагюрище въ гр. Пирдопъ и клонъ отъ I Соф. мъжка гимназия въ гр. Новоселци, ако сж налице условията за сществува- нето на тѣзи клонове“.

На стр. 33, въ „Х. Държавна здравна станция за учи- тели край с. Лъджене, Пещерско“, се заличава „1 помош- никъ домакинъ-писаръ — 20.760 л.“

На стр. 36, въ „5. Юридически факултетъ, б) Правенъ отдѣлъ“, редовнитъ доценти отъ 3 ставатъ 4, а кредитътъ за заплатитъ имъ отъ 191.880 л. става 255 840 л.

На стр. 37, въ „6. Медицински факултетъ съ Алексан- дровска болница, счетоводна и касова служба“, следъ „Ка- сиеръ“ се поставя думата „платецъ“, а кредитътъ за за- платата му отъ 2.020 л. става 2.220 л. месечно.

На стр. 40, въ „7. Агрономо-лсцовъски факултетъ, в) Институтъ по общо земедѣлие“ и пр. се заличава 1 из- вѣстенъ професоръ. Асистентитъ отъ 4 ставатъ 3.

Предвижда се: (Чете) „г) Институтъ по земедѣлко ин- женерство“.

1 извънреденъ професоръ — 6.950 л. — 79.080.

1 асистентъ — 3.900 л. — 46.880.“

На стр. 42, въ „9. Ветеринарно-медицински факултетъ“, следъ „Пом.-квесторъ — контролоръ по отчетността“, се прибавятъ думитъ „заведващъ счетоводната и касова служба на факултета.“

На стр. 43, въ „и) Вътрешна медицина съ терапия и клиника“, следъ „2 асистенти“ се поставятъ думитъ „(единъ по физиология)“.

На сжщата страница, въ „XII. Общи кредити“ се за- личава втората алинея заедно съ кредита 3.500.000 л. Въ втория редъ на третата алинея се заличава думата „Ос- новнитъ“, вмѣсто думата „учители“ се поставятъ думитъ „учителитъ въ пограничнитъ крайща и въ“, а кредитътъ отъ 500.000 л. става 4.000.000 л.“

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: По този па- раграфъ сж постъпили следнитъ предложения.

Първо, отъ народния представителъ Иванъ Пастуховъ: (Чете) „Къмъ § 1, обяснителната таблица, „I Централно управление“, 1, б) Служба за инспекция на всички подве- домствени на министерството учреждения, броятъ на главнитъ инспектори да се намали отъ 11 на 6“

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Иванъ Па- стуховъ.

Георги Говедаровъ: Не може да се приеме.

Иванъ Пастуховъ: Искамъ думата.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата г-нъ Иванъ Пастуховъ.

Георги Говедаровъ: Не може да се разисква.

Д-ръ Петъръ Кьосевановъ: Нѣма защо да ставатъ разисквания.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Въпросътъ е поставенъ на разискване въ бюджетарната комисия. Говорете, г-нъ Пастуховъ.

Иванъ Пастуховъ: (Отъ трибуната) Азъ мисля, че ще се съгласите да се приеме това предложение. Азъ искамъ намаление на персонала въ централното управление на Министерството, защото го намирамъ извънредно много претрупанъ. Г-нъ министърътъ на просвѣщението казва, че отъ чужбина не трѣбва да вземаме юрнеци, но той взе юрнекъ отъ Съветска Русия, и то съвършено непра- вилно. Той неправилно цитира Съветска Русия по простата причина, че въ Съветска Русия нищо не се избира. Тамъ е диктатура.

Обаждаъ се: Ясно! Ясно!

Иванъ Пастуховъ: Азъ искамъ той да признае това. Напр., въ Англия, при много добре развитъ школна си- стема, въ централното управление има само 22 чиновници. Въ Франция чиновницитъ сж сравнително малко въ цен- тралата. Въ България сж извънредно много. (Глъчка) Азъ предлагамъ да се назначатъ инспектори само по групи специалности, а не за всѣки предметъ отдѣленъ инспек- торъ, както е сега. Затуй инспекторитъ трѣбва да се на- малятъ отъ 11 на 6. Това увеличение на инспекторитъ на 11 не е по закона. Както е предвидено въ бюджета, то е противъ закона.

Сетне, въ бюджетопрокта е предвиденъ новъ отдѣлъ — Отдѣлъ за училищно образование и възпитание. Та- къвъ отдѣлъ въ закона не сществува. Той е въведенъ чрезъ бюджета.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Тоя въпросъ е извънъ предложението Ви.

Велизаръ Багаровъ: Ясно, бай Иване! Ще гласуваме.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ мини- стре! Съгласни ли сте съ това предложение?

Велизаръ Багаровъ: Не е съгласенъ

Министъръ Богданъ Филовъ: Не съмъ съгласенъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Ще поставя на гласуване предложението на г-нъ Иванъ Пастуховъ.

Тия от г-да народните представители, които приемат предложението на г-н Иван Пастухов — в централното управление на Министерството на народното просвещение, 1. б) Служба за инспекция на всички подведомствени на министерството учреждения, главните инспектори от 11 да се намалят на 6, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Велизар Багаров: Само 4 души гласуват, бай Иване.

Иван Пастухов: Нищо. Аз искам само да повдигна въпроса.

Председателстващ Димитър Пешев: Второ предложение, пак от г-н Пастухов: (Чете) „Отдълът за училищно образование и възпитание да се закрие, като останат припадните към него отделения под букви „а“, „б“ и „в“ и учебният комитет и техническите служби, които ще отидат към буква „а“.

Има думата г-н Пастухов.

Иван Пастухов: (От трибуната) Г-да народни представители! Отдълът за училищно образование и възпитание е най-безсмисленият отдъл, който съществува в централното управление на Министерството. И когато в бюджетарната комисия аз повдигнах въпрос и поисках да се закрие този отдъл, сам г-н министърът заяви, че и той не е съгласен с тази система на централно управление, но чрез бюджета не могло да се премахне този отдъл. Той, обаче, е създаден именно чрез бюджета и, следователно, тъкмо сега може да се иска да се закрие. Начело на този отдъл е турнат един началник, който стои там без определени функции. Във сжщност, функциите на отдела ги извършват началникът на отделението за сръдните и висшите училища, началникът на отделението за основните училища и учебният комитет — служби, които съществуват по закон.

Нъкой от дъсно: Ясно е.

Иван Пастухов: Началникът на този отдъл изпълнява една своеобразна служба. Пред него идват да докладват началникът на отделението за сръдните и висшите училища и началникът на отделението за основните училища, а той пък от своя страна докладва на главния секретар, а главният секретар — на министра.

Нъкой от дъсно: Ясно е.

Иван Пастухов: Както виждате, една крайно лоша бюрократическа система. Ето защо, бих молял г-н министра поне по този въпрос да се съгласи с мен.

Министър Богдан Филев: Не мога да се съглася, г-н Пастухов, защото ще се разстроят службите в министерството.

Иван Пастухов: Нъма да се разстроит.

Министър Богдан Филев: Позволете ми да зная по-добре от Вас тая работа.

Председателстващ Димитър Пешев: Ще поставя на гласуване предложението. Тия от г-да народните представители, които приемат предложението на г-н Иван Пастухов, в смисъл, на стр. 19 от бюджетопроекта да се заличи отдълът за училищно образование и възпитание, като останат припадните към него отделения под букви „а“, „б“, „в“, учебният комитет и техническите служби, които ще отидат към буква „а“, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Има предложение от народния представител г-н Григор Василев, в смисъл, на стр. 20, в „в) Служба за частни училища“, вмъсто „Заведваща служба“ да се каже: „Главен инспектор на частните училища, II степен“, като заплатата остава сжщата.

По това предложение, г-н министре?

Министър Богдан Филев: Съгласен съм с това изменение, понеже не се изменя заплатата. Така ще се подчертае по-добре значението на лицето, което се погхва начело на тази служба.

Председателстващ Димитър Пешев: Г-н министърът на народната просвета е съгласен с това предложение. Ще го поставя на гласуване.

Тия от г-да народните представители, които приемат предложението на г-н Григор Василев, в смисъл, на стр. 20, в „в) Служба за частни училища“ вмъсто „Заведваща служба“, да се каже „Главен инспектор на частните училища, II степен“, като заплатата остава сжщата, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има предложение от народния представител г-н Иван Пастухов, . . .

Нъкой от дъсно: Ей-ей-ей!

Председателстващ Димитър Пешев: . . . в смисъл, на стр. 21, в „II. Народни основни училища. А. Първоначални училища“, броят на редовните първоначални учители от 12.158 да се увеличи на 12.269, колкото са били миналата година. Заплатата им от 2.000 л. колкото е предвидена сега в бюджетопроекта, да се увеличи на 2.200 л., а на редовните прогимназисни учители заплатата от 2.350 л. да се увеличи на 2.800 л.

Има думата народният представител г-н Иван Пастухов. (Възражения от дъсно и център. Глъчка) Моля, г-да!

Иван Пастухов: (От трибуната) Искам да ви обясня предложението си, г-да народни представители, защото не го чухте. Аз искам да се възстанови броят на първоначалните учители — да бъдат толкова, колкото са били миналата година. Сам г-н министърът каза, че паралелките са претъпкани. (Възражения от дъсно и център. Шум)

Нъкой от дъсно: Ясно е.

Председателстващ Димитър Пешев: (Зачи)

Иван Пастухов: Това претъпкване вреди на обучението. А като се намаля сега броят на първоначалните учители, ще се повреди още повече на обучението. Заради това искам да се възстанови броят им колкото е бил миналата година. Касае се за стотина души. Нека си останат.

Освен това, аз искам да се възстановят заплатите на основните учители, колкото са били до 19 май. След 19 май заплатата на първоначалните учители от 2.200 л. се намали на 2.000 л., а на прогимназисните учители от 2.800 л. се намали на 2.350 л. Сега аз искам да се възстанови заплатата на тия учители, каквато е била преди 19 май и с това да им се даде действително едно подобрене. (Възражения от дъсно и център)

Велизар Багаров: Стига бе!

Министър Богдан Филев: Г-да народни представители! Във бюджетарната комисия г-н Иван Пастухов направи много предложения. Зная ги всички, но, за жалост, не мога да се съглася с нито едно от тях. Затова излишно е да се повтарят всички тия предложения и в пленума на Народното събрание. Не съм съгласен.

Председателстващ Димитър Пешев: Ще поставя на гласуване предложението на г-н Пастухов.

Тия от г-да народните представители, които приемат предложението на г-н Пастухов, в смисъл, на стр. 21, в „II. Народни основни училища. А. Първоначални училища“, броят на редовните първоначални учители от 12.158 да се увеличи на 12.269, заплатата им от 2.000 л. да се увеличи на 2.200 л., а в „Б. Прогимназии“ заплатата на редовните прогимназисни учители от 2.350 л. да се увеличи на 2.800 л., моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Нъкой от дъсно: Само 4 души гласуват!

Председателстващ Димитър Пешев: Има предложение от народния представител г-н Димитър Търкаланов, в смисъл, на стр. 26, в „В. Държавни гимназии и клонове от гимназии“, след „300 редовни гимназисни учители и учител-лъкари в София“ да се постави забележка с следния текст: „Редовните гимназисни учители и учител-лъкари в София получават общинско възнаграждение равно на това, давано на първоначалните учители. Ако такова не е предвидено в бюджета на Софийската община, то се вписва в бюджета от министра на вътрешните работи и народното здраве при утвърждаването му“.

Министър Богдан Филев: Г-да народни представители! Аз казах и във бюджетарната комисия, че

взимамъ нищо прогивъ такова едно предложение, обаче има една голяма опасност: ще отнемете възнаграждението и на основните учители. Съ този рискъ, ако искате, гласувайте го.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Съ това предложение се иска да се наложи едно задължение на Софийската община.

Тия отъ г-да народниятъ представител, които приематъ предложението на г-нъ Търкалановъ, както го прочетохъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието не приема.

Има направено предложение отъ народниятъ представител: г-да Стоянъ Омарчевски, Екимъ Топузановъ, Иосифъ Робевъ и още единъ, чийто полнистъ не се чете, къмъ когото се присъединява и народниятъ представител г-нъ Петко Стояновъ.

Петко Стояновъ: Азъ не зная текста на това предложение. Вие само погледнете прочетохте. Прочетете и текста му.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Предложението е въ смисълъ, въ бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на народното просвещение за 1939 бюджетна година да се направи следното измѣнение: на стр. 29, въ „П. Таблица—щата на общинските гимназии и клонове отъ гимназии, въ „б) Клонове отъ гимназии“, т. 15, да се измѣни, като вмѣсто „с.Лѣтница“ се пише „с. Левски“.

Значи, съ предложението се иска клононъ отъ Пѣвекската гимназия отъ с. Лѣтница да се премѣсти въ с. Левски, както е било по-рано.

Министъръ Богданъ Филовъ: Азъ съмъ съгласенъ съ това предложение, понеже съ него не се прави никакво измѣнение въ бюджета. (Общи ръкоплетскания)

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Кога ще стане това премѣстване?

Министъръ Богданъ Филовъ: Сега веднага това премѣстване не може да стане, а отъ началото на идущата учебна година. Ще се внесе същата забележка, която се писа и за Пирдопъ, въ смисълъ, че клононъ отъ гимназията ще се открие, ако сѫ налице условията, които се изискватъ отъ закона.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Значи, ще се внесе забележка втора въ смисълъ, че премѣстването на клононъ отъ гимназията отъ с. Лѣтница въ с. Левски ще стане отъ началото на учебната 1939/1940 г.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: Ако сѫ налице условията, които се изискватъ отъ закона.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Ще поставя на гласуване това предложение. Тия отъ г-да народниятъ представители, които приематъ това предложение, въ смисълъ, на стр. 29 отъ бюджетопроекта въ „б) Клонове отъ гимназии“, п. 15, вмѣсто „с.Лѣтница“, да се пише „с. Левски“, при забележка, че този клононъ отъ гимназията ще се открие въ с. Левски отъ началото на учебната 1939/1940 г., ако сѫ налице условията за съществуването на този клононъ, моля, да вдигнатъ ръка.

Петко Стояновъ: Единдушно.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Единдушно, Събранието приема.

Направено е предложение отъ народния представител г-нъ Иванъ Петровъ: на стр. 43, къмъ „Ветеринарно-медицински факултетъ“, въ „з) Хирургия, хирургическа клиника и поликлиника“ да се предвиди още единъ деневитъ, значи да станатъ деневити двама.

Министъръ Богданъ Филовъ: Г-да народни представители! За това измѣнение г-нъ министърътъ на финансите не дава съгласието си, и азъ не мога да го приема.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ това предложение на г-нъ Петровъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието не приема.

Ще поставя на гласуване § 1.

Кой отъ г-да народниятъ представители приематъ § 1, както се докладва, заедно съ обяснителната таблица къмъ

него, включително направенитъ отъ комисията измѣнения и допълнения и съ току-що пристигитъ отъ Народното събрание измѣнения и допълнения, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 2. Паришни и натурални добавки къмъ заплатитъ. Формено облъкло и обуша на дежурния чиновникъ, литографа, пазителя на склада съ книги — експедиторъ, прислужникитъ; обуша на прислужникитъ-чистачки, работни блузи за литографа, пазителя на склада съ книги — експедиторъ, архиваритъ, помощникъ-архиваритъ и чистачкитъ — 25.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§3. Пътни и дневни пари за командировки по служебна работа на длъжностни лица и частни лица; за жетъзонати и трамвайни карти; за превозъ на покъщницата и семейството на уволнени и премѣстени държавни служители и др. командировки въ страната и въ чужбина — 700.000 л.“

Кредитътъ по този параграфъ се намалява отъ 700.000 л. на 600.000 л.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 3, съ измѣнението, направено отъ комисията, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 4. Възнаграждения на частни лица рецензенти и докладници на книги, учебни помагала и учебници, чийто автори сѫ внесли следуватата се такса и възнаграждението на частни лица за възложената имъ експертиза и участие въ работи по просѣтата и др. възнаграждения — 100.000 л. Забележка: За рецензиране, одобряване и препоръчване на печатни издания, каквито и да бждатъ тѣ, се събиратъ такси, които се опредѣлятъ отъ съответнитъ правилници, съ съгласието на Министерството на финансите.“

Безъ измѣнение.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„Б. Веществени разходи.

Кредити за централното управление

„§ 5. Намѣтъ на помѣщенния, както и разноски по преисясането — 442.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 6. Поддържане помѣщенията: малки поправки, измазване и приспособления; водна, електрическа, канализационна и телефонна инсталации и материали за тѣхъ; чистене, мивне, дезинфекция, освѣтление, отопление и материали за тѣхъ; вода, сметъ, каналъ, застраховка и др. подобни — 100.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 7. Мебели и покъщнина: купуване, поправки, поддържане, препасване на мебели, коризи, пердета, печки съ принадлежности и др. за обзавеждане на помѣщенията; маси, столове, етажерки, шкафове, бюра и др. подобни — 42.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателстваващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 8. Канцеларски потребности и материали: хартии, мастила, пишущи и смѣтателни машини и др.; печатане разни бланки, регистри, закони, правилници, формуляри, паредби и др. официални издания и книжа, публикуване обявления и пр.; подвързване, подшиване на разни книжа; амбалажни материали; пренасяне опаковка и др. разходи за експедиция на разни материали, издания и книги по изпращане и получаване; пощенски, митингески, телеграфни и телефонни такси и берии; лихви, комисионни и остатъци на Б. и. банка; купуване и поправка на велосипеди; ежесовни и периодични вестници и списания; некролози, вѣнци, цанихиди и др.; за печтане официални паредби на министерството; инструменти и медикаменти за кабинета на инспектор-лъкаря и др. — 350.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Който приема § 8, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 9. Учебни пособия и помагала: обзавеждане и поддържане на музеи и библиотеката при министерството. Апарати, образци отъ пособия, предмети, сбирки и др. за училищния музей. Купуване и подвързване книги, списания, вестници и др. за библиотеката и всичко необходимо за подвързката имъ; материали за историята на учебното дѣло; купуване бои, платна, рамки и др. за художническо ателие; за обзавеждане научния институтъ — 177.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Който приема § 9, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 10. За просвѣта, пропаганда и др. разходи, възнагрждения и подпомагания въ връзка съ организиране на младежта; за набавяне пособия и др. за подготовка на технически ръководители за тѣлесно възпитание; за купи и други знакове за отличие на състезатели; за пропаганда, печатане издания, научна книжнина и др.; за организиране на извънкласното тѣлесно възпитание; всичко необходимо за спортъ, състезания, събори, излети, лагери и др. — 300.000 л.“

Кредитътъ по този параграфъ се увеличава отъ 300.000 л. на 1.000.000 л.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Постановило е предложение отъ народния представителъ г-нъ Рашко Маджаровъ, първото изречение отъ текста на § 10 да се измѣни и допълни, както следва: „За просвѣта и пропаганда, за възнагрждения и подпомагания въ връзка съ организиране на националното възпитание, гражданското самосъзнание и културното повдигане на младежта“ и следъ това да следва останалиятъ текстъ на § 10.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Рашко Маджаровъ.

Рашко Маджаровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Вземамъ думата, за да подкрепя предложението, което съмъ направилъ по § 10, който е въ връзка съ § 57. Азъ считамъ, че трѣбва да се даде тѣлкуване тукъ, както се направи и при разискванията въ бюджетарната комисия по моего предложение, че § 57 се отнася за корпорации, които сѣ въвѣ отъ Министерството на народното просвѣщение и на които министерствъ на народното просвѣщение ще може да раздава помощи, когато нахвѣри, че отговарятъ на целитъ по § 10 и на закона за народното просвѣщение.

Г-да народни представители! Трѣбва да се поздравимъ, че се постави на въпроса, да се създаде специално учреждение за вънтрешна пропаганда и за възпитание на младежта въ националенъ духъ и че тази грижа се припада на Министерството на народното просвѣщение. Учителскиятъ корпусъ, който е повече отъ 30.000 души, трѣбва да бъде гордъ, че нему се повѣрва тази важна мисия. Това сѣ усвоили и всички европейски държави. Той трѣбва да се проникне дълбоко отъ съзнанието, че е главенъ двигателъ, възпитателъ и създателъ на това, което се цели съ § 10. Азъ предлагамъ, редакцията на § 10 да се допълни така, както чухте отъ г-нъ председателя.

Работата по национализирането на учащата се младежъ, което се цели да се постигне съ § 10, ще се насочи въ три направления: развиване на националното самосъзнание, даване гражданско възпитание и културно повдигане

на младежта, за да се създаватъ достойни и свободни граждани, творци въ една държава.

Г-да народни представители! Всички говоримъ за национално самосъзнание, обаче трѣбва да признаемъ, че то е било чуждо на досегашното възпитание въ нашиятъ училища и на повелитѣ на законъ.

Когато сега национализирането на нашата младежъ се постави изключително подъ ръководството на Министерството на просвѣтата, всички органи на това министерство, отъ учители до последния служителъ, трѣбва да схванатъ, че имъ се възлага да бъдатъ създателитѣ на националното самосъзнание у нашата младежъ, т. е. да направятъ ученицитѣ добри и съзнателни българи, да имъ внушатъ, че чувството имъ на българи трѣбва да стои по-високо отъ всѣко едно социално и политическо поддѣлене.

Взехъ думата да ви помоля да се съгласите съ моемо предложение, защото на Балканския полуостровъ ние сме останали последни въ тази областъ.

Г-да народни представители! Сметохъ за свой дългъ, следъ като правителството, може би, подъ давлението на народното представителство, се съгласи да остави на Министерството на просвѣтата грижата за националното възпитание на нашата младежъ, а не, както отначало смѣташе, да я възложи на други ведомства, да излѣза тукъ и отъ трибуната на Народното събрание да оправя единъ аспектъ къмъ учителството въ България и да му каже, че то днесъ е залогътъ за доброто бъдеще на България и че трѣбва да изпълни добросъвестно задачата, която му се възлага — да създаде съзнателни граждани, творци въ нашата страна.

Г-да народни представители! Отъ десетилѣтия насамъ се редиха много министри на просвѣтата и всички чл. каваха, че школото трѣбва да бъде неутрално. Обаче подъ булото на това неутрално школо се проявяваше едно безгрижие по отношение на националното, гражданското и културното възпитание на нашата младежъ, бездействуаше се, не ѝ се поставяха идеали, вследствие на което се създадоха две течения крайно противоположни едно на друго, които се отричаха. Ние раздѣлихме българскиятъ училища на политически лагери и по таквъ начинъ парализирахме волята на българския учителъ за творчество. И понеже днесъ вече всички, отъ Москва до Лондонъ, признаха колко е грамадно значението на националното възпитание и гражданското самосъзнание, нека и г-да учителитѣ да чуятъ моя гласъ отъ тази трибуна, че ако тѣ днесъ не схванатъ препоракитѣ на Народното събрание за повѣрената имъ задача — да дадатъ добри и свободни граждани, творци, а не рушители, тѣ сами чрезъ дѣлъ ще подготвятъ почвата, поради по-големиятъ нѣжиз на българската държава, да бъде иззето отъ тѣхното ведомство националното възпитание на българската младежъ и да бъде дадено на друго учреждение. Това нека добре да разбере българскиятъ учителъ.

Последниятъ въпросъ, съ който искамъ да свърша, е въпросътъ за културното повдигане. Г-нъ министрътѣ ви каза, а и азъ ще имамъ случаи по другъ единъ параграфъ да ви кажа, че съвършено малко се работи за културното повдигане на селъ и градъ. Защо се е дѣлжело? Ако днесъ би се направилъ една анкета въ България по отношение на ученицитѣ и учителитѣ, ще видите, че има едно странно бездействие въ културната областъ въ България. Не искамъ да правя коментенти на сегашния министъръ на народната просвѣта — тукъ не е въпросъ за коментенти — но това нѣщо ще може да бъде направено. Кредитътъ, който даваме, ще бъде изцѣло, за да може действително да бъде проведена една планомерна политика за възпитанието на българската младежъ.

Г-да народни представители! Азъ ще свърша съ следното. Днесъ има разлика между мъже и жени, когато защитаватъ отечеството си. Азъ ви казахъ, че трѣбва национално възпитание въ училищата. Не само ученицитѣ трѣбва да се наричатъ българи, но тѣ трѣбва да почувстватъ и душата си, и ума си, и тѣлото си, за да могатъ да бранятъ отечеството. Въ всички училища, безъ разлика на социалнитѣ системи, днесъ младежта се подготвя за защита на отечеството си. Вземете за примѣръ една малка държава, Унгария, която прилича на България, и вие ще видите, че когато едно момче свърши срѣдно училище — днесъ се подготвя само момчета, а сега вече и момичета — то е готово съ военната си подготовка. Азъ считамъ, че трѣбва да се обърне внимание не само на грубата форма на физическото възпитание, на надпреварването, но трѣбва да се обърне внимание и на дисциплината, т. е. ученицитѣ да станатъ добри българи, да станатъ добри и съзнателни политически граждани, творци, да станатъ по-културни хора, да станатъ дисциплинирани

членове на военната организация, която трябва да обхваща цяла България, предвид на дните, които преживяваме. (Ръкопляскалия)

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата г-н министърът на народното просвещение.

Министър Богданъ Филовъ: Г-да народни представители! Аз съм съгласен по принцип съ предложението, което направи г-н Рашко Маджаровъ, обаче текстът на параграфа е твърде голъм и се боя да не би да стане някаква грешка, да не би да пропуснем нещо. Ето защо бих молил редакцията да се изработи въ бюджетарната комисия.

Рашко Маджаровъ: Нямам нищо противъ. Кредитът не се увеличава.

Никола Търкалановъ: Не може бюджетът да отива отново въ бюджетарната комисия. Сега ще се гласува, а въ срокъ отъ 24 часа ще се направи корекция.

Министър Богданъ Филовъ: Добре, тогава да се приеме текстът, който предлага г-н Рашко Маджаровъ.

Председателстващ Димитър Пешев: Ще поставя на гласуване предложението на г-н Рашко Маджаровъ. Той предлага, първото изречение отъ текста на § 10 да се измени и допълни както следва: „За просвѣта и пропаганда, за възнаграждения и подпомагания въ връзка съ организиране на националното възпитание, гражданското самосъзнание и културното повдигане на младежта“, и следъ това продължава останалиятъ текстъ на § 10.

Тъзи отъ г-да народни представители, които приематъ това изменение и допълнение на § 10, предложено отъ г-н Рашко Маджаровъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Тъзи отъ г-да народни представители, които приематъ § 10, съ изменението и допълнението, направено токущо съ гласуваното предложение на г-н Рашко Маджаровъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 11. Недвижими имоти: покрити и непокрити; отчуждаване и купуване включително и за отчуждени и купени презъ минало време — 269.810 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 12. Общественя, присъдени и злоупотрѣбени суми: за обезщетения на частни здания, наети отъ министерството и подведомствени учреждения; изгубени и повредени предмети, материали и имоти; за изплащане на присъдени суми, лихви и разноси по дългата за смѣтитъ; за изплащане на суми злоупотрѣбени отъ държавни служители и др. подобни — 80.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 12, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 13. Разходи по отпраздаването на празника Св. Кирилъ и Методий, деня на народни будители, деня на книгата, по конференции и др. Разходътъ се оправдава съ заповѣдъ отъ министра и смѣткоразписка — 34.000 л.“

Кредитътъ по този параграфъ отъ 34.000 л. се увеличава на 134.000 л. Въ текста следъ „и др.“ се прибавятъ думитъ „отъ които 100.000 л. помощъ на комитета по постройка паметникъ „Св. св. Кирилъ и Методий“.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 13, съ изменението въ текста, направено въ бюджетарната комисия, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 14. Разходи по сключени бюджетни упражнения (по отделна таблица) — 2.035.190 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 15. Връщане на неправилно внесени въ съкровището суми по сключени бюджетни упражнения (чл. 12, алинея първа отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията — 135.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 16. Връщане на неправилно внесени въ съкровището суми по бюджета за текущата година (чл. 12, алинея втора отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията).“

Не се предвижда кредитъ.

„§ 17. Запазенъ фондъ за усиляване кредититъ, предвидени въ настоящия бюджетъ, съгласно чл. 11, алинея втора отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията — 1.000.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 17, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„Глава III.

Насърчение на българската наука и изящна литература — помощи.

„§ 18. На научнитъ институти при Царския дворъ: зоологическата градина, ботаническата градина, естествено-исторически музей и ентомологически музей — 700.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 18, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 19. На Българската академия на наукитъ за нейнитъ периодични и неперидични издания и за разходи въ свързка съ издаване източницитъ за живота и дейността на Св. св. Кирилъ и Методий — 600.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 20. За насърчаване българската изящна литература — 300.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 21. На Българския археологически институтъ за разкопки, за издаване на списанието му и др. — 350.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 21, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 22. На научни, културно-просвѣтни съюзи и дружества, културни организации, комитети и пр. — 200.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Които приематъ § 22, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 23. За научни и художествени издирвания въ България и въ чужбина — 100.000 л.“

Безъ изменение.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 23, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 24. За откупуване литературни, критични, научни и
общественополезни произведения за раздаване безплатно
на читалища, библиотеки, училища, за награди на ученици
и на чужденци, които се интересуватъ отъ българския
културенъ животъ — 300.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 24, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 25. На пенсионния фондъ на писателитъ, ако има
такъвъ, на литературни списания, на заслужили на литера-
турата лица по-стари отъ 50 години, които не получаватъ
пенсия и сѣ затруднени материално — 125.000 л.“

Кредитътъ по този параграфъ отъ 125.000 л. се уве-
личава на 200.000 л.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 25, съ приетото измѣнение отъ комисията, моля,
да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете)

„§ 26. За подпомагане посещения на наши писатели
въ чужбина и на чужди писатели въ България; за спе-
циализация и отдѣлни изучавания — 100.000 л.“

Безъ измѣнение

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 26, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: (Чете) Новъ § 27.

„§ 27. За насърчение българската наука, литература и
изкуства — 1.000.000 л.“

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Тѣзи, които
приематъ новия § 27, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозин-
ство, Събранието приема.

Постъпило е предложение отъ г-нъ Рашко Маджаровъ
за новъ § 27а. (Чете)

„За изплащане хонорари за превеждане на класици отъ
антично и по-ново време и издаване на така преведенитъ
литературни произведения — 100.000 л.“

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Рашко
Маджаровъ.

Рашко Маджаровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни пред-
ставители! Когато днесъ защищаваше бюджета си, мини-
стерътъ на просвѣщеніето разви началото за висшата
духовна култура, която липсва въ България и която
трѣбва да бѣде създадена. Като вземамъ поводъ отъ тия
думи, ще кажа следното. Безспорно е, че ние трѣбва да
се грижимъ за разработване на нашия народенъ битъ,
върху него да градимъ своята духовна култура, защото
имаме толкова много елементи, било въ областта на лите-
ратурата, било въ областта на поезията, било въ обла-
стта на скулптурата и въ другитъ области, които съ-
ставляватъ духовната култура, които действително ние мо-
жемъ да разработимъ. Като сѣ правили това европейскитъ
народи, г-да народни представители, тѣ никога не сѣ
лишавали и отъ възможността да четатъ това, което е
гениално и което е станало универсално, т. е. творенията
на голѣмитъ умове отъ античността до днешни дни,
които сѣ универсално признати отъ всички народи и
които имъ служатъ за форма, а понѣкога и за съдър-
жание, за да могатъ да творятъ. Касая се за античния
миръ, за ренесанса и нѣкои класици отъ по-ново време.

Г-да народни представители! Азъ не правя въпросъ за
размѣра на сумата. Вѣроятно г-нъ министърътъ ще внесе
законопроектъ, за да уреди тая материя. И ако азъ изли-
замъ на трибуната, то е, за да обърна вниманието ви
върху този въпросъ. Макаръ и 5.000 л. да се впишатъ, азъ
да се знае, че се почва съ тая работа.

Г-да народни представители! Имаше фондъ „Класическа
библиотека“, отне го Министерството на финанситъ, преди
сегашния министъръ. Азъ искамъ да се възстанови старото
положение, като се премахне извършената неправда. Стига
сме говорили само за това, което е отъ материаленъ ха-
рактеръ, а да дадемъ предимство на класическото и ан-

тичното. Народитъ съществуватъ и се развиватъ подъ
знака на засилването на материалната и духовна култура
и само онѣзи народи, които сѣ създали такава, оставатъ
и живѣятъ въ историята. Нека, г-нъ министърътъ се съ-
гласи съ тази редакция, която предлагамъ, а колкото за
кредита, макаръ и малкъ да се предвиди, азъ ще му
бѣда благодаренъ. (Ржкоплѣскания)

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: (Къмъ мини-
стеръ г-нъ Богданъ Филовъ) Г-нъ министре! Предложе-
нието на народния представителъ г-нъ Рашко Маджаровъ
е да се впише новъ параграфъ 27а, съ следното съдържа-
ние: (Чете) „За изплащане хонорари за превеждане на
класици отъ антично и отъ по-ново време и издаване на
така преведенитъ литературни съчинения — 100.000 л.“

Министъръ Богданъ Филовъ: Не сме говорили за това
Това е едно ново увеличение.

Министъръ Добри Божиловъ: Не съмъ съгласенъ.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Г-нъ мини-
стерътъ на финанситъ не е съгласенъ. Ще постави на гла-
суване предложението на г-нъ Рашко Маджаровъ.

Тѣзи г-да народни представители, които приематъ да
се прибави новъ § 27а, съ редакцията, която г-нъ Рашко
Маджаровъ прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцин-
ство, Събранието не приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 27 става § 28. (Чете)

„§ 28. Насърчение на българския театъръ, музика и
изобразителни изкуства — помощи на Народенъ театъръ,
за народната драма и народната опера — 14.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: По този па-
раграфъ има предложение отъ народния представителъ
Парашкевъ Забуновъ, съ следното съдържание: (Чете)
„По § 28 кредитътъ отъ 14 милиона лева да се намали на
12 милиона лева, като сумата отъ 2 милиона лева да се
отнесе къмъ параграфа за направа на училища въ бѣд-
нитъ общини.“

Парашкевъ Забуновъ: Поддържамъ предложението си.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Тѣзи отъ
г-да народнитъ представители, които приематъ това пред-
ложение на г-нъ Парашкевъ Забуновъ, моля, да вдигнатъ
рѣка. Малцинство, Събранието не приема.

Велизаръ Багаровъ: И той не гласува!

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Тѣзи, които
приематъ § 28, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Съ-
бранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 28 става § 29. (Чете)

„§ 29. За клоновете на Народния театъръ въ градовете
Пловдивъ и Варна — 1.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 29, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 29 става § 30. (Чете)

„§ 30. Помощи на рѣководени и надзиравани отъ дър-
жавата театри — 1.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 30, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 30 става § 31. (Чете)

„§ 31. Подпомагане артисти, проявили ценна художе-
ствена дейностъ, за подпомагане посещение на наши ар-
тисти въ чужбина и на чужди артисти въ България; за
специализация и отдѣлни изучавания въ Царството и въ
чужбина на дейци изъ областта на театъра — 150.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитър Пешевъ: Които прие-
матъ § 31, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 31 става § 32. (Чете)
„§ 32. Помощи на пенсионния фондъ на артистите и на заслужили на театъра лица, по-стари отъ 50 години, които не получаватъ пенсия и сѣ затруднени материално — 300.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 32, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 32 става § 33. (Чете)
„§ 33. Помощи на композити, музикални изпълнители, които сѣ проявили ценна музикална дейностъ; за специа-лизация и отдѣлни изучавания; за подпомагане посеще-ния на наши музикални дейци въ чужбина и на чужди музикални дейци въ България — 120.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 33, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 33 става § 34. (Чете)
„§ 34. За подпомагане системно организирани иници-ативи сѣ задачи да популяризиратъ художествената и родна музика и за подпомагане, изучаване и събиране български народни пѣсни — 170.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 34, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 34 става § 35. (Чете)
„§ 35. За подпомагане държавната филхармония и пѣв-чески хорове — 100.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 35, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 35 става § 36. (Чете)
„§ 36. За подпомагане пенсионния фондъ на професии-налната организация на музиканти, ако има такъвъ, на музикални списания и издания, помощи на заслужили на музиката лица, по-стари отъ 50 години, които не полу-чаватъ пенсия и сѣ затруднени материално — 120.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 36, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 36 става § 37. (Чете)
„§ 37. Награди на художници, които сѣ проявили ценна художествена дейностъ; помощи на художници за специа-лизация и за отдѣлни изучавания; за подпомагане посеще-ния на наши художници въ чужбина и на чужди ху-дожници въ България — 120.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 37, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 37 става § 38. (Чете)
„§ 38. За откупуване на ценни художествени и скуп-торни произведения — 250.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 38, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 38 става § 39. (Чете)
„§ 39. На Съюза на художниците за построяване на изложбено помѣщение — 200.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 39, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 39 става § 40. (Чете)
„§ 40. За подпомагане: пенсионния фондъ на ху-дожници, ако има такъвъ; на художествени списания; за

устройство общи художествени изложби отъ Съюза на дружествата на художниците; на заслужили на изкуството лица, по-стари отъ 50 години, които не получаватъ пенсия и сѣ затруднени материално — 100.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 40, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 40 става § 41. (Чете)
„§ 41. Помощи за изработване и поставяне на бюстове на народни будители и заслужили лица, памѣтници и др. — 100.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 41, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 41 става § 42. (Чете)
„§ 42. На други археологически дружества и частни лица, които се грижатъ за старинитѣ въ известни рай-они у насъ, разпредѣлени съгласно чл. 7 отъ закона за старинитѣ, или въ чужбина — 50.000 л.“
Комисията заличи въ текста на този параграфъ ду-мата „други“.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 42, съ измѣнението, което е направила комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 42 става § 43. (Чете)
„§ 43. Общи разходи: печатане фондови марки и др. разходи — 100.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 43, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 43 става § 44. (Чете)

„Глава V.

Насърджение на културнитѣ връзки на България съ чуж-бина — помощи.

§ 44. На български катедри въ европейски универ-ситети — 40.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 44, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 44 става § 45. (Чете)
„§ 45. Годишна вноска по издържката на международ-ното бюро въ Бернъ за покровителствуване на литератур-ната и художествена собственостъ; годишна вноска на Международния съветъ по изследванията въ Брюкселъ и на секциитѣ по геодезия и геофизика и по математика; годишна вноска на Международния комитетъ по истори-чески науки въ Парижъ (40 долара); годишна вноска на Международната служба по химия въ Парижъ; годишна вноска на научнитѣ съюзи въ Лондонъ (5 и половина лири стерлинги) и др. подобни — 12.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 45, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 45 става § 46. (Чете)
„§ 46. Стипендии: 5 стипендии въ Софийския универси-тетъ на името на „Московски университетъ“ по българ-ска и славянска филология за способни младежъ, руси, препоръчани отъ руската академическа група въ София (50.000 л.); 5 стипендии за чешки и полски поданици, свър-шили Чехословашки и Полски университети, за усъвър-шенствуване по български езикъ, при сѣщитѣ условия, при които сѣ поставени за усъвършенствувале двама въ Прага и трима въ Варшава български поданици, препоръ-чани отъ академическия съветъ при Университета, опре-дѣлени съ заповѣдь отъ министра: платни пари, учебни такси и др. — 333.500 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 46, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 46 става § 47. (Чете)
„§ 47. За разходи по пътуване, посрещане и гостуване в България на чужденци официални лица, професори, учители, писатели, артисти, музиканти, художници, студенти, ученици и др. — 250.000 л.“

Комисията намали кредита по този параграф от 250.000 на 150.000 л.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 47, с изменениято, което е направила комисията, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 47 става § 48 (Чете)
„§ 48. Помощи за издаване на български произведения на чужди езици, както и изобщо за културна пропаганда в чужбина; помощи за научни открития и др. — 200.000 л.“

Комисията увеличи кредита по този параграф от 200.000 л. на 1.200.000 л. и заличи в текста на същия параграф думите: „помощи за научни открития и други“, като ги замени с думите: „за печатане издания и др.“

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 48, с измененията, които е направила комисията, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 48 става § 49. (Чете)

„Глава VI.

Подготовка на преподаватели в всички учебни заведения и подобрене условията на тяхното професионално усъвършенстване.

„§ 49. Общ кредит за разходи по уреждане и издръжка на курсъ за учителски-стажанти и подпомагане учители-стажанти — 200.000 л.“

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 49, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 49 става § 50. (Чете)

„§ 50. Помощи на 5 първоначални и прогимназиални учители, по 20.000 л. едному, за подготовката им в чужбина за учители в институтите за слепи и глухоними — 100.000 л.“

Без изменения.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 50, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 50 става § 51. (Чете)

„§ 51. Помощи за поддържане на временни курсове (общообразователни, по техническите предмети, по тълесно възпитание, за учителски-съветници, за учители-ръководители на детски домове, игрища, игрища и др.); сивикване учителски събори и конференции, за народни чествания; на училища и др. учреждения за отпразднуване 50 и 100-годишни юбилей — 600.000 л.“

Без изменения.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 51, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 51 става § 52 (Чете)

„§ 52. Помощи на доказано заболели учители и др. служители по ведомството на Министерството на народното просвещение и на техните съпруги и деца — 250.000 л.“

Комисията заличи в текста на този параграф думите: „и на техните съпруги и деца“.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 52, с изменениято, което е направила комисията, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 52 става § 53 (Чете)

„§ 53. Помощи (субсидии) на учители и др. служители по ведомството на Министерството на народното просвещение, длъжностите на които произхождат или са приравнени на учителските, без професорите от Университета, за научни литературни, музикални и художествени произведения, и проучвания; за проявена извън училищна дейност, за дейност по уреждане пенсии, трапезарии и градини при училищата; за научни екскурзии и др. — 200.000 л.“

Комисията намали кредита по този параграф от 200.000 л. на 100.000 л.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 53, с изменениято, което е направила комисията, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 53 става § 54. (Чете)

„§ 54. Помощи за дъкуване на бивши длъжностни лица по въдмството на Министерството на народното просвещение и на техни близки, както и на именити писатели, художници, артисти, заслужили на просветното дело и на лица близки на служители по ведомството на министерството, както и помощи за погребение на смъртните — 150.000 л.“

Комисията заличи в текста на този параграф думите: „и на техни близки“, както и думите: „и на лица, близки на служители по ведомството на министерството, както“.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 54, с измененията в текста, които е направила комисията, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 54 става § 55. (Чете)

„§ 55. Помощи, награди, премии и др. на юбиляри-учители и други служители по ведомството на Министерството на народното просвещение и на заслужили на просветното дело лица и издаване юбилейни сборници; за бенефиси, концерти, чествувания и др. — 110.000 л.“

Без изменения.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 55, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 55 става § 56. (Чете)

„§ 56. Помощи на Просветния съюз за пенсии за учителски деца — 90.000 л.“

Без изменения.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 56, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 56 става § 57. (Чете)

„Глава VII.

Тълесно и държавно-национално възпитание на младежта.

§ 57. За поддържане и обзавеждане с всичко необходимо медицинската станция за научно изследване на физическото възпитание, съгласно закона за физическото възпитание; научна книжнина и др. — 150.000 л.“

Без изменения.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 57, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 57 става § 58 (Чете)

„§ 58. Помощи на ръководени и надзираващи от държавата организации за тълесно, гражданско и национално възпитание — 500.000 л.“

Комисията увеличи кредита по този параграф от 500.000 л. на 1.500.000 л.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 58, с изменениято, което е направила комисията, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 58 става § 59 (Чете)

„Глава VIII.

Областни и погранични училищни инспекции и основни училища.

A. Лични разходи.

§ 59. Парични и натурални добавки към заплатите: лекторски, включително и за частни и служебни лица, формено облекло и обуща на прислужниците — 3.000.000 л.“

Без изменения.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приемат § 59, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 59 става § 60. (Чете)
„§ 60. Пътни и дневни пари, включително и за превоз на пощацина на уволнени и премъстени държавни служители; трамвайни карти — 1.800.000 л.“
Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 60, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 60 става § 61 (Чете)

„Б. Веществени разходи.

§ 61. Наемъ на помъщения, както и разноси по пре-
пасяне — 250.000 л.“
Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 61, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 61 става § 62. (Чете)
„§ 62. Поддържане на помъщенията: малки поправки,
измазване и приспособления; инсталации; чистене, миене,
дезинфекциране; осветление и отопление и материали за
тъхъ, вода, сметъ, каналъ, застраховка и др. подобни —
100.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 62, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 62 става § 63. (Чете)
„§ 63. Мебели и пощацина: купуване, поправка, под-
държане, пренасяне на мебели и др. необходими предмети
за обзавеждане на помъщенията, които ги правятъ оби-
таеми и използваеми, като маси, печки съ принадлеж-
ности, столове, етажерки, бюра, пердета и др. подобни —
50.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 63, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 63 става § 64. (Чете)
„§ 64. Канцеларски погръби и материали: хартия,
мастила, пишущи машини, циклостилъ и др.; печатане фор-
муляри, бланки и др.; разходи за обявления и др.; купу-
ване и поддържане на книги; амбалажни материали; опъ-
ковка и разходи за експедиция на книжа и материали;
пощенски, телеграфни и телефонни такси и др. подобни —
300.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 64, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 64 става § 65. (Чете)
„§ 65. Хигиена и здравеопазване: купуване медикаменти,
инструменти, превъзочни материали и други разходи —
50.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 65, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 65 става § 66. (Чете)
„§ 66. Помощи за учебни помагала и пощацина въ
граничитъ и др. основни училища — 200.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 66, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 66 става § 67. (Чете)
„§ 67. Помощи на ученически трапезарии и пансионати
въ гранични, планински и др. основни училища и награди
на ученици — 250.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 67, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 67 става § 68. (Чете)

„§ 68. За възнаграждение на учители по корана въ мо-
хамедански училища, определени съ заповѣдь отъ Ми-
нистра на народното просвъщение — 420.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 68, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 68 става § 69. (Чете)

„§ 69. Подпомагане постройка на училищни здания и
жилищни помъщения за учителитъ къмъ училищата въ
гранични селища — 1.500.000 л.“

Комисията въ края на текста на този параграфъ при-
бави следнитъ думи: (Чете) „и въ други селища, които
се намиратъ при специални условия, определени съ осо-
бенъ законъ“ и увеличи кредита отъ 1.500.000 л. на
3.000.000 л.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: По този параграфъ
е постъпило предложение отъ народния представителъ
Димо Янковъ, който предлага кредитътъ отъ 3 милиона
лева, колкото го е приела бюджетарната комисия, да бѣде
увеличенъ на 4.000.000 л.

Министъръ Д. Божиловъ: Съгласенъ съмъ да се уве-
лича съ 500.000 л. (Рѣкоплъскания отъ дѣсно)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Тия г-да на-
родни представители, които приематъ § 69, съ увеличе-
нието, за което даде съгласието си г-нъ министърътъ на
финанситъ, като кредитътъ отъ 3.000.000 л. се увеличи
на 3.500.000 л. и съ добавката въ текста, моля, да вдиг-
натъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 69 става § 70. (Чете)

„Глава IX.

Институти за слѣпи и за глухонѣми.

А. Лични разходи.

§ 70. Парични и натурални добавки върху заплатитъ:
порционни, лекторски, формено облѣкло и обуша на при-
служницитъ, лекторско и др. възнаграждения на слу-
жебни и частни лица — 180.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 70, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 70 става § 71. (Чете)

„§ 71. Пътни и дневни пари, трамвайни карти, вклю-
чително за превозъ на пощацина на уволнени и пре-
мъстени държавни служители — 10.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 71, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 71 става § 72. (Чете)

„Б. Веществени разходи.

§ 72. Наемъ на помъщения, включително разноси за
препасяне — 646.000 л.“

Безъ измънение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Които прие-
матъ § 72, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 72 става § 73. (Чете)

„§ 73. Поддържане на помъщенията: малки поправки, из-
мазване и приспособления; инсталации; чистене, миене, де-
зинфекциране; осветление и отопление и материали за
тъхъ, вода, сметъ, каналъ; застраховка и др. подобни —
200.000 л.“

Безъ измънение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 73, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 73 става § 74. (Чете)
„§ 74. Мебели и покъщнина: купуване, поправка, поддържане, пренасяне на мебели и др. необходими предмети за обзавеждане на помъщенията, които ги правят обитавани и използвани, като: маси, столове, етажерки, шкафове, бюра, пердета, корниз, одеала, дюшеци, чаршафи, кухненски съдове, прибори и принадлежности, чинове, черни дъски, картини, портрети, печки със принадлежности и др. подобни — 90.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 74, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 74 става § 75. (Чете)
„§ 75. Канцеларски потреби и материали: хартия, мастила, пишущи машини, циклостил и др.; печатане формуляри, бланки и всякакъв вид книжа; разходи за обявления и пр.; подвързване на книги; амбалажни материали, опаковка и разходи за експедиция на книжа и материали; подвързване и подшиване разни книжа, пощенски, телеграфни и телефонни такси; водосвет, молебень и причастие на учениците и др. — 40.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 75, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 75 става § 76. (Чете)
„§ 76. Учебни помагала и принадлежности: машини, апарати за четене и писане; всякакъв вид материали по ръчна работа, нужни за обучение; тетрадки, моливи, мастила, гуми и пр., както и разноски за пренасянето им; музикални инструменти, поправка на същите, книги, списания и др. — 100.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 76, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 76 става § 77. (Чете)
„§ 77. Поддържане на пенсионерите при институти: храна, дрехи, обука, църове, бани, пране, къпане, такси за безплатни билети по б. д. ж. или съответни билети за пътуване на ученици заедно с придружаващите ги лица, трамвайни билети и др.; новогодишни и др. подаръци и всичко необходимо за живота на пенсионерите; купуване и превозване хранителни припаси; приготвяне храната; храна само на директорите, секретар-домакините, надзирателите, милосърдите сестри, прислужниците, работниците специалисти и готвачите при същите — 1.200.000 л.“

Забележка. Семействата на директорите и секретар-домакините при институти за слепи и глухоними се ползват със безплатна квартира, осветление и отопление.
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 77, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 77 става § 78. (Чете)

„Глава X.

Учителски институти, опитен педагогически институт, държавни гимназии и клонове от гимназии, общински гимназии и клонове от гимназии.

А. Лични разходи.

§ 78. Парични и натурални добавки върху заплатите: порционни, лекторски; формено облекло и обука на прислужниците, отоплителите и градинарите, пазачите, пощоразносвачите; престилки за готвачи, хлѣбари, месари, кравари, прислужници и др.; лекционни и др. възнаграждения на частни и служебни лица — 2.650.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 78, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 78 става § 79. (Чете)
„§ 79. Пътни и дневни пари, трамвайни карти, включително за превоз на покъщнината на уволнени и премѣстени държавни служители — 500.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 79, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 79 става § 80. (Чете)
„§ 80. Възнаграждения на временен персонал: общи работници-специалисти и др. съ дъвно възнаграждение или на парче; вноски за фонд „О. О.“ — 60.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 80, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 80 става § 81. (Чете)

„Б. Веществени разходи.

§ 81. Наеми на помъщения, както и разноски по пренасянето — 1.900.000 л.

Забележка. Учителските институти, държавните гимназии и клонове на гимназии, които се помъщават въ здания, принадлежащи на общини и училищни настоятелства, не плащат никакъв наем на собствениците на зданията. Университетът, Художествената и Музикалната академии, учителските институти, Опитния педагогически институт въ гр. Шумен, държавните гимназии и клонове на гимназии, народните библиотеки и музеи и Народният театър и опера не плащат на общините и на общинските стопански предприятия такси за вода, сметь, осветление и др., когато се помъщават въ общински и държавни здания. Общините могат да подпомагат гимназиите и клоновете на гимназиите съ суми за веществени и др. разходи.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 81, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 81 става § 82. (Чете)
„§ 82. Поддържане на помъщенията: малки поправки, измазване и приспособления; инсталации, чистене, миене, дезинфекциране; осветление и отопление и материали за тях; застраховка и др. подобни — 1.550.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 82, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 82 става § 83. (Чете)
„§ 83. Мебели и покъщнина: купуване и поправка, поддържане, пренасяне на мебели и др. необходими предмети за обзавеждане на помъщенията, които ги правят обитавани и използвани: като маси, столове, етажерки, шкафове, бюра, пердета, корниз, чинове, черни дъски, картини, портрети, печки със принадлежности и др. подобни — 151.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 83, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 83 става § 84. (Чете)
„§ 84. Канцеларски потреби и материали: хартия, мастила, пишущи машини, циклостил и др.; печатане формуляри, бланки и всякакъв вид книжа; разходи за обявления и пр.; подвързване на книги; амбалажни материали, опаковка и разходи за експедиция на книжа и материали; подвързване и подшиване разни книжа; пощенски, телеграфни и телефонни такси; водосвет, молебень и причастие на учениците и др. — 150.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстваващ Димитър Пешев: Които приемат § 84, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 84 става § 85. (Чете)
„§ 85. Учебни пособия и помагала: купуване, поправка, поддържане и пренасяне; карти, апарати, уреди и инстру-

менти за физика, химия, гимнастика, ръчна работа, музика, учебни кинематографи и др. подобни, заедно с принадлежностите им; всякакъв вид материали за кабинетите и лабораториите (спирит, газولين и др.); книги и списания с подвързията им; учебници и учебни помагала за крайно бедни ученици; за набавяне литература, лабораторни принадлежности и др. подобни и награди на ученици — 87.000 л.

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 85, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 85 става § 86. (Чете)
„§ 86. Хигиена и здравеопазване: купуване на медикаменти и превързочни материали, обзавеждане и поддръжане на амбулатории; инструменти, уреди и др. подобни за обзавеждане на лъкарски кабинети и за уреждане и поддръжане училищни поликлиники, включително възнаграждение на лъкари в същите поликлиники — 100.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 86, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 86 става § 87. (Чете)
„§ 87. Устройство и издръжка на училищни градини, игрища, бани, плавателни басейни и тяхното ръководство; обграждане; купуване инструменти и др. за ръчна работа; семена, дръвчета и разни видове растения; за материали, погребени през трудовите седмици и др. подобни — 100.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 87, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 87 става § 88. (Чете)
„§ 88. Поддръжане стопанството на Опитния педагогически институт: купуване, поправяне на земеделски машини, инструменти, уреди, оръдия, плугове, кола, добитък, хамути, чулове, юлари и др.; катрак, бензин, масла, кофи, фенери, децимали, гвоздеи и др.; купуване разни семена за засяване ниви, зеленчукови и овощни градини; разсад, дръвчета за овощни разсадници и др.; устройване лозе за учебни цели и др.; сив камък, вар, пръскачки, пожиги, ножчета и др.; лъкарски съдове; поддръжане и поправка на парниците; мливо на жито, ечемик и др.; за брашно, яря и пр.; изплащане акциз за виното и материалите, от които се вари ракия и др. подобни — 100.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 88, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 88 става § 89. (Чете)
„§ 89. Храна на пансионерите-ученици; купуване, произвеждане и превозване хранителни припаси; приготвяне храната; храна на служителите от VI категория и работници при Опитния педагогически институт в гр. Шумен, както и на чиновниците при същия институт, които по наредбите задължително се хранят с учениците и всичко необходимо за поддръжане живота на пансионерите — 800.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 89, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 89 става § 90. (Чете)
„§ 90. Храна и поддръжка на добитъка: купуване, произвеждане и пренасяне на хранителни припаси, фураж и др.; подковаване добитък и др. подобни — 120.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 90, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 90 става § 91. (Чете)
„§ 91. Помощи: на пансион при гимназиите; на безплатни транспаранти при гимназиите, Художествената и Му-

зикатната академия и Университета, на ученически колонии при сръдните училища и Университета — 150.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 91, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: Комисията предлага нов § 92. (Чете)
„§ 92. За уреждане пансионати при гимназиите — 1.000.000 л.“

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема новия § 92, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 91 става § 93. (Чете)

„Глава XI.

Музикална и Художествена академия.

А. Лични разходи.

§ 93. Парични и натурални добавки към заплатите: лекторски; облекло и обука на прислужници, отоплители и работници — 150.000 л.“
Следъ думата „лекторски“ се поставя думата „формено“.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 93 с прибавката, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 92 става § 94. (Чете)

„Б. Веществени разходи.

§ 94. Наеми на помещения, както и разходи по пренасянето само при Музикалната академия — 164.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 94, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 93 става § 95. (Чете)
„§ 95. Поддръжане на помещенията: малки поправки, измазване и приспособления: инсталации; миене, чистене, дезинфекциране; осветление и отопление и материали за тях; застраховка и др. подобни — 150.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 95, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 94 става § 96 (Чете)
„§ 96. Мебели и покъщнина: купуване, поправка, поддръжане, пренасяне на мебели и др. необходими предмети за обзавеждане на помещенията, които ги правят обитаеми и използвани, като маси, столове, етажерки, бюра, пердета, чинове, черни дъски, кърпи, портрети, печки с принадлежности и др. — 30.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 96, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 95 става § 97. (Чете)
„§ 97. Канцеларски потреби и материали: хартия, мастила, пишущи машини, циклостил и др.; печатане формуляри, бланки и др.; разходи за обявления и пр.; подвързване на книги; амбалажни материали, опаковка и разходи за експедиция на книги и материали; пощенски, телеграфни и телефонни такси; водосвет, молебен и причастие на учениците, ученически изложби и др. — 35.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешев: Който приема § 97, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмов: § 96 става § 98. (Чете)
„§ 98. Учебни пособия и помагала: купуване, поправка, поддръжане и пренасяне: пиана, инструменти и ма-

инии; ноти, книги и списания съ подвързията им; материали за работилниците и ателиетата; материали за учебнически упражнения; разходи за живи модели и др.; купуване художествени старини и произведения и др.; поддържане градини, дворове и др. и 100.000 л. за покупка пиана и др. музикални инструменти — 240.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 98, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 97 става § 99. (Чете)

„§ 99. Конкурсни награди на ученици при Художествената и Музикална академии — 18.500 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 99, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 98 става § 100. (Чете)

„Глава XII.

Народни музеи и библиотеки.

А. Лични разходи.

§ 100. Парични и натурални добавки къмъ заплатите: формено облъкло и обуша на прислужници, музейни нагледници, пазачи, специални работници, градинари и нощни пазачи и др., работни блузи на раздавачите, мех. отоплителите, прислужниците и книговецкия персонал — 30.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 100, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 99 става § 101. (Чете)

„§ 101. Пътни и дневни пари и ж. п. карти — 60.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 101, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 100 става § 102. (Чете)

„§ 102. Възнаграждение на времененъ персоналъ; на работници, специалисти и др.; за поддържане на книги при народните библиотеки; пазачи на старините и при художествените паметници въ Оборище; вноски за фондъ „Обществени осигуровки“ — 300.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 102, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 101 става § 103. (Чете)

„Б. Веществени разходи.

§ 103. Наеми на помещения, както и разноски по пренасянето — 224.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 103, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 102 става § 104. (Чете)

„§ 104. Поддържане на помещенията: малки поправки, измазване и приспособления; инсталации; чистене, миење, дезинфекциране, освѣтление, отопление и материали за тяхъ; застраховка и др.; поддържане инсталации и др. — 250.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 104, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 103 става § 105. (Чете)

„§ 105. Мебели и покъщнина: купуване, поправяне, поддържане, пренасяне мебели и др. предмети за обзавеждане на помещенията; печки съ принадлежности; маси, столове, шкафове, бюра, пердета, корнизи, каталози и приспособления за съхранение, разни уреди и приспособления за каталозите и др. подобни и витрини за музейни вещи — 248.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 105, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 104 става § 106. (Чете)

„§ 106. Канцеларски потребности и материали: хартия, мастила, пишущи машини, циклостилъ и др.; печатане разни книги, бланки, формуляри и др.; поддържане, подшиване на разни книги; такси за обявления; амбалажни материали, опаковка и разходи по пренасяне и експедиция на разни материали и книги; пощенски, телеграфни и телефонни такси, металически стикети и др. подобни — 100.000 л.“

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 106, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 105 става § 107. (Чете)

„§ 107. Старини и художествени произведения: събиране и откупуване, пренасяне на всякакъв видъ старини и художествени произведения, както и разноски по тяхното нареждане и поддържане; купуване на разни уреди, инструменти, фотографически апарати и материали, както и на принадлежности за фотографическото ателие; разходи по археологически издирвания и възнаграждения на частни издирвачи; разходи по археологически разкопки и купуване на нуждите за тая целъ материали и инструменти; репродукции на старини; разходи по съставянето и печатането на годишници, каталози, фишове, сборки и др. издания; купуване съчинения, списания, вестници, чуждестранна литература, подвързия и пренасяне; купуване книговецки материали; купуване и поддържане на книги, ръкописи, портрети, архиви, гравюри, щампи и др. и разноски по пренасянето имъ; за изработване описи на ръкописи и за написване картончета за каталозите и др.; описване старините и изработване археологическа карта на България (печата, възнаграждения и др.) — 1.200.000 л.“

Забележка. Музейният или библиотечният комитетъ определя на кои лица и институти у насъ и въ чужбина се раздаватъ безплатно изданията на музеите или библиотеките, съ одобрение на министра на народното просвещение и съ съгласие на министра на финансите.

Безъ изменение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 107, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 106 става § 108. (Чете)

„§ 108. Запазване и поддържане старините въ Велико-Търново, с. Арбанаси, Асеновата църква до Асеновградъ, Несебърските църкви, старата църква до с. Бояна при София, историческата църква въ Батак, църквите „Св. София“ и „Св. Георги“ въ София и др. художествени и военно-исторически паметници; за музейни помещения на откритите старини въ Преславъ, Мадара, Плиска и др.; за уреждане и поддържане къщата-музей Алеко Константиновъ — Свищовъ; купуване на семена, дръвчета и др. градинарски материали — 250.000 л.“

Думите: „църквите „Св. София“ и „Св. Георги“ се замянятъ съ „църквата „Св. Георги“. Сумата отъ 250.000 л. става 350.000 л.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Послѣпило е предложение отъ народния представител г-нъ Димитъръ Марковъ сумата по § 108 отъ 350.000 л. да се увеличи на 500.000 л.

Има думата г-нъ министърътъ на финансите.

Министъръ Добри Божиловъ: Не съмъ съгласенъ.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ предложението на народния представител г-нъ Димитъръ Марковъ, сумата по § 108 да стане отъ 350.000 л. на 500.000 л., моля, да вдигнатъ ръка. Малцинство, Събрането не приема.

Който приематъ § 108 така, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 107 става § 109. (Чете)
„§ 109. Помощи за поддържане и обзавеждане на кавците на Любенъ Каравеловъ, Тодоръ Каблешковъ и Георги Бевковски въ Копряница; на Иванъ Вазовъ, въ Сопотъ; на Левски въ Карлово и на други кавци на заслужили българи въ други населени места — 84.000 л.“

Текстът на параграфа се допълва на края така: „и 100.000 л. помощи на комитета „20 април 1876“ въ гр. Панагюрище за довършване театъра-паметникъ.“

Кредитът отъ 84.000 л. става 184.000 л.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 109 така, както се докладва, съ направеното отъ комисията допълнение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 108 става § 110. (Чете)

„Глава XIII.

Помощи на народни читалища.

§ 110. Помощи за довършване строени се читалищни сгради — 150.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Деню Георгиевъ, отъ когото е постъпило предложение въ смисълъ, кредитътъ по § 110 — помощи за постройка на читалищни здания — отъ 150.000 л. да се увеличи на 1.000.000 л.

Деню Георгиевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Общопризнато е, че читалищата сѣ сръдизата на духовния животъ въ българскиятъ села. Напоследъкъ българскиятъ села сѣ обладани отъ желанието да си строятъ читалищни здания. Известно е, че читалищата организиратъ вечеринки и утра и тѣ сѣ истински народни театри за българското село. Когато за Народния театъръ въ София предвиждаме 14.000.000 л., азъ предлагамъ за истинскиятъ народни театри въ селата помощта да не бжде 150.000 л., а да се увеличи на 1.000.000 л.

Сирко Станчевъ: Азъ предлагамъ помощта за читалищата по § 110 да се увеличи отъ 150.000 л. на 500.000 л.

Министъръ Добри Божиловъ: Помощта е увеличена отъ 105.000 л. за миналата година на 150.000 л. за тази година. Съгласенъ съмъ кредитътъ по § 110 да се увеличи отъ 150.000 л. на 500.000 л.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 110, съ увеличаване на кредита отъ 150.000 л. на 500.000 л., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 109 става § 111. (Чете)

„Глава XIV.

Кинопросвѣта.

А. Лични разходи.

§ 111. Пътни и дневни пари, възнаграждения и др. — 25.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 111, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 110 става § 112. (Чете)

„Б. Веществени разходи.

§ 112. Канцеларски, пожитни, малки поправки, пощенски разходи, абонаменти на чужди списания и др. — 5.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 112, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 111, става § 113. (Чете)
„§ 113. Разходи за издръжка и обзавеждане на подвижните кина и на филмова лаборатория, а също и за доставка на подвижни кинематографи и говорящи филми, наемане на филми, покупка апарати, поправка гаражъ и др. — 265.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 113, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 112 става § 114. (Чете)

„Глава XV.

Държавни почивни станции за учители.

А) Лични разходи.

§ 114. Парични и натурални добавки къмъ заплатитъ: формно обзавеждане и обуша или ботуши на работниците-пазачи, електротехници-пазачи и работни блузи на сж-щитъ — 10.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 114, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 113 става § 115 (Чете)

„§ 115. Пътни и дневни пари — 25.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 115, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 114 става § 116. (Чете)

„§ 116. Възнаграждение на времененъ персоналъ: на лѣкари и др., на общи работници, специалисти и др. съ дневно възнаграждение или на парче; вноски за фондъ „О. О.“ — 80.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 116, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 115 става § 117. (Чете)

„Б) Веществени разходи.

§ 117. Поддържане на помѣщенията и инсталациитъ: малки поправки, измазване и приспособление, чистене, миене, дезинфекциране; осветление и отопление и материали за тѣхъ; застраховки и др. и за семена, дръвчета и др. за градинитъ-паркове — 100.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 117, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 116 става § 118. (Чете)

„§ 118. Мебели и пожитнина: купуване, поправки, поддържане, пренасяне на мебели и др. необходимими предмети, които ги правятъ обитаеми и използваеми, като: маси, столове, шкафовъ, одеала, дюшеци, чаршафи, кухненски съдове, прибори и принадлежности, печки съ принадлежности и др. — 100.000 л.“

Комисията прибави на края на параграфа: „отъ които 600.000 л. за обзавеждане на почивната станция въ гр. Сливенъ“. Кредитътъ отъ 100.000 л. става 700.000 л.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 118 така, както се докладва, съ направената отъ комисията прибавка въ текста, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 117 става § 119. (Чете)

„§ 119. Канцеларски материали и потрѣби: хартия, мастило, бланки и др.; пощенски, телеграфни и телефонни такси и др.; за медикаменти и др. и печатане марки за социално и културно подпомагане на учителитъ и др. канцеларски разходи — 200.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 119, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 118 става § 120. (Чете)

„§ 120. Купуване и поддържане на превозни сръдства и амуниции, храна и ковка на конетъ и др. — 50.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 120, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 119 става § 121. (Чете)

„Глава XVI.

Държавна здравна станция за учители край с. Лъджене, Пещерско.

А. Лични разходи.

§ 121. Парични и натурални добавки къмъ заплатитѣ: формено облѣкло и обуца на прислужницитѣ, пазачитѣ, вратаритѣ, куриеритѣ; блузи на лѣкари, милосърдни сестри, болногледачи, готвачи и др. — 21.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 121, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 120 става § 122. (Чете)

„§ 122. Пътни и дневни пари — 15.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 122, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 121 става § 123. (Чете)

„Б) Веществени разходи

„§ 123. Поддържане помѣщенията и инсталациитѣ: малки поправки, измазване, боядисване, приспособление; осветление, отопление и материали за тѣхъ; общински такси; застраховка и пр., поддържане хигиената и чистотата на помѣщенията и болнитѣ и др. — 500.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 123, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 122 става § 124. (Чете)

„§ 124. Канцеларски потреби и материали: обявления, бланки; пощенски, телеграфни и телефонни такси; печатане на болнични листове, скици, образци и др. — 50.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 124, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 123 става § 125. (Чете)

„§ 125. Машини, уредъ и инструменти, сѣчива и пр.; както и консумативни материали за работилницитѣ — 200.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 125, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 124 става § 126. (Чете)

„§ 126. Храна на болнитѣ и персонала — 1.500.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 126, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 125 става § 127. (Чете)

„§ 127. Купуване и поддържане превозни сръдства, впрегатенъ добитѣкъ и ковка на сѣция, опитни животни, крави, свине и др., както и храна и др. — 120.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 127, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 126 става § 128. (Чете)

„§ 128. Купуване и поддържане покъщнината, мебели, инвентарно имущество и постилочни предмети (кревати, маси, столове, подлоги, завивки, чаршафи и др. подобни);

набавяне халати, чехли, чорапи и др. подобни за болнитѣ — 300.000 л.“

Комисията намали кредита отъ 300.000 л. на 200.000 л.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 128 така, както се докладва, съ направеното отъ комисията намаление, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 127 става § 129. (Чете)

„§ 129. Купуване и поддържане болнични и аптекарски материали и вещи; купуване спиртъ и разни химикали и медикаменти и др. — 100.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 129, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 128 става § 130. (Чете)

„§ 130. Купуване рѣонтенови филми, плаки и др. рѣонтенови принадлежности — 100.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 130, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 129 става § 131 (Чете)

„§ 131. Поддържане градини, паркове и пѣтища и др. включително дневни възнаграждения на работници — 150.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 131, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 130 става § 132. (Чете)

„Глава XVII.

Соф. университетъ съ Александровската болница.

А. Университетъ.

а) Лични разходи.

§ 132. Парични и натурални добавки къмъ заплатитѣ: а) лекционни и изпитни пари само на хонорувани преподаватели и то: по 150 л. на часъ на външни лица, които не заематъ държавна служба и по 80 л. на такива, които сѣ на държавна служба — 340.000 л.

б) облѣкло и обуца на прислужницитѣ, файтонджитѣ, шофьора, каруцаритѣ, вратаритѣ, пазачитѣ, пошторазчишвачитѣ и постояннитѣ щатни работници — 120.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 132, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 131 става § 133. (Чете)

„§ 133. Пътни и дневни пари за командировки, грамвайни карти и др. — 10.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 133, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 132 става § 134. (Чете)

„§ 134. Възнаграждение на времененъ персоналъ и вноски за фондъ „Обществени осигуровки“ — 700.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 134, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 133 става § 135. (Чете)

„б) Веществени разходи.

§ 135. Наеми на помѣщения и др. — 500.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателствуващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 135, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 134 става § 136. (Чете)
„§ 136. Поддържане на помещенията: малки поправки, измазване, боядисване и приспособление, инсталации; чистене, миене, дезинфекция; осветление, отопление и материали за тях; застраховки и др. — 2.000.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 136, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 135 става § 137. (Чете)
„§ 137. Мебели и покъщнина: купуване нови и поправка, поддържане и пренасяне на съществуващите (за обзавеждане новата сграда на ветеринарно-медицинския факултетъ 200.000 л.) — 550.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 137, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 136 става § 138. (Чете)
„§ 138. Канцеларски погръби и материали; печатане на разни бланки и др. официални книжа; обявления, пощенски, телеграфни, телефонни такси и др. — 200.000 л.“
На края се прибавятъ думите: „И 12 хиляди лева за разходи по приеми отъ ректора на Университета, като се оправдаватъ само съ разписка отъ него“. Кредитътъ отъ 200 хиляди лева става 212 хиляди лева.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 138, съ добавката, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 137 става § 139. (Чете)
„§ 139. За учебни помагала, книги и списания на Университета (за обзавеждане на лабораториите на химическия и физическия институти при физико-математическия факултетъ съ нови учебни пособия 500.000 л.) — 1.200.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 139, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 138 става § 140. (Чете)
„§ 140. Машини, уреди, инструменти, съжива и пр., както и консумативни материали за работилниците и за книговезницата — 40.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 140, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 139 става § 141. (Чете)
„§ 141. Храна, лъкуване и подковаване на добитъка и опитните животни — 650.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 141, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 140 става § 142. (Чете)
„§ 142. Купуване и поддържане превозни средства: виръгатеи добитък, коли, амуниции, кампоустки, велосипеди и принадлежностите им; бензинъ и масло — 100.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 142, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 141 става § 143. (Чете)
„§ 143. Купуване, съживяне и поддържане горни блузи за персонала, материали за тях — 30.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 143, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 142 става § 144. (Чете)
„§ 144. Поддържане градините, парковете и пътищата при университетските сгради (направа пътища въ двора на ветеринарно-медицинския факултетъ 200.000 л.) — 225.000 л.“

Председателстващ Димитър Пешевъ: Постъпило е предложение отъ народния представител г-нъ Рашко Маджаровъ, къмъ този параграфъ да се прибавятъ думите: „Проучвания и изработване планове за устройство на особено университетско селище“.

Има думата народниятъ представител г-нъ Рашко Маджаровъ.

Рашко Маджаровъ: Г-да народни представители! Кредитътъ, който се иска тукъ, е кредитъ за направа на градина къмъ третия километъръ, където се намира ветеринарниятъ факултетъ. И понеже става въпросъ за направа на градина и на пътища въ градината, азъ се ползвамъ отъ случая да кажа, че около това мѣсто, гдето е факултетътъ, има цѣла редица мѣста, азъ се почне отъ кавалерийскиятъ казарми и се отиде почти до Слатина, грамадна частъ отъ него сѣ обществени мѣста. Азъ вземамъ поводъ отъ случая, както става въ народните събрания въ Европа, да обърна внимание на правителството да се увеличатъ кредитътъ, безъ да определямъ дали съ единъ левъ или съ 5 хиляди лева, за да може да се проучи въпросътъ за създаване на университетски градъ.

Д-ръ Петъръ Кьосевановъ: Cité universitaire.

Рашко Маджаровъ: Може да ни се види парадоксално, защото много работи ни се виждатъ парадоксални, но всички университети въ свѣта днесъ клонятъ къмъ създаване на студентски обществения, за да може да става по-добре обучаването и възпитанието на студентството. Това нѣма да ангажира много средства. Азъ предлагамъ почитаемото правителство да проучи този въпросъ. И понеже обществените мѣста нѣма да струватъ нищо, а известни постройки, които принадлежатъ къмъ Университета, могатъ да бъдатъ използвани и за други цели, ще може действително да се тури началото на създаването на едно университетско селище въ София. Това е предложението, което искахъ да направя, за да бъде отбелязано въ дневника на Народното събрание.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Има думата г-нъ министъръ Филовъ.

Министъръ Богданъ Филовъ: Доколко разбирахъ, г-нъ Рашко Маджаровъ не иска вписване на кредитъ, а иска само да се проучи въпросътъ. Това е една инициатива, която може да бъде проучена и да се види, дали може да се осмисли. И понеже е въпросъ само за проучване, ще видимъ.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 144, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 143 става § 145 (Чете)

Б. Медицински факултетъ съ Александровска болница.

а) Лични разходи.

§ 145. Парични и натурални добавки къмъ заплатите:
а) лекционни и изпитни пари само за хонорувани преподаватели и то: по 150 л. на часъ на външни лица, които не заематъ държавна служба и по 80 л. на такъв, който сѣ на държавна служба — 80.000 л.

б) облекло и обуша на прислужниците, файтонджии, каруцарите, вратарите, пазачите и пощоразносчиците — 30.000 л.

Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 145, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 144 става § 146. (Чете)
„§ 146. Пътни и дневни пари: за командировки, трамвайни и ж. п. карти и др. — 5.000 л.“
Безъ изменение.

Председателстващ Димитър Пешевъ: Които приематъ § 146, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчик Минко Баръмовъ: § 145 става § 147. (Чете)

„Б) Веществени разходи.

§ 147. Освѣтление, отопление и материали за тѣхъ; застраховки и пр. — 2.800.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 147, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 146 става § 148. (Чете)
„§ 148. Канцеларски потрѣби и материали; обявления;
опаковка и експедиция на разни материали; пощенски, те-
леграфски и телефонни такси и др. — 80.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 148, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 147 става § 149. (Чете)
„§ 149. Учебни помагала, книги, вестници и списания —
250.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 149, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 148 става § 150. (Чете)
„§ 150. Машини, уреди и инструменти, сѣчва и пр.,
както и консумативни материали за работилницитѣ —
40.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 150, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 149 става § 151. (Чете)
„§ 151. Храна на болнитѣ, дежурнитѣ и живущитѣ въ
жидничитѣ щални и доброволни асистенти и практиканти
лѣкари; на административния, техническия и помощния
санитаренъ персоналъ; на трудовациитѣ и арестантитѣ, да-
дени на работа въ болницата; на прислужничитѣ при
централния аптеченъ складъ и само обѣдъ на трима де-
журни помощници аптекари при сѣщия складъ —
8.200.000 л.“

„Къмъ § 151 се добавя следната забележка: (Чете) „Ад-
министративниятъ, техническиятъ и помощенъ санитаренъ
персоналъ може да се ползува отъ храна и жилище по
нормитѣ, които вѣждатъ за държавнитѣ болници по ве-
домството на Главната дирекция на народното здраве.“
Кредитътъ отъ 8.200.000 л. се намалява на 8.000.000 л.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 151, съ забележката и измѣнението на кредита,
моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 150 става § 152. (Чете)
„§ 152. Храна, лѣкуване и подковаване добитѣка и
опитнитѣ животни — 130.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 152, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 151 става § 153. (Чете)
„§ 153. Купуване и поддържане превозни сѣдства:
вирѣгатенъ добитѣкъ, коли, амуниции, велосипеди и др. —
35.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 153, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 152 става § 154. (Чете)
„§ 154. Поддържане на кухнитѣ и кухненскитѣ при-
надлежности; поддържане инсталацията за ледъ и др. —
80.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 154, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 153 става § 155. (Чете)
„§ 155. Купуване и поддържане покѣщнина, мебели,
инвентарно имущество и постилочни предмети (кревати,
маса, столове, подлоги, плювалници, завивки, чаршафи,
дошеци и др. подобни) (за обзавеждане новата хирур-
гическа клиника 375.000 л.) — 825.000 л.“

Въ § 155 се прави измѣнение на сумата отъ 825.000 л.
на 925.000 л.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 155, съ увеличението, направено въ бюджетарната
комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 154 става § 156. (Чете)
„§ 156. Купуване и поддържане болнични и аптекарски
материали и вещи: купуване спиртъ и разни химикали и
медикаменти за аптеката, взѣтъ отъ тия, конто тя полу-
чава отъ централния аптеченъ складъ; купуване и печатане
книги за рецепти и др. болнични формуляри —
300.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 156, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 155 става § 157. (Чете)
„§ 157. Купуване рѣонтгенови филми, плаки, химикали
и др. рѣонтгенови принадлежности — 200.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 157, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 156 става § 158. (Чете)
„§ 158. Поддържане чистота въ болницата: пране, миене,
кърпене, бръснене; купуване материали за поддържане
чистота; хавлии за банитѣ; поддържане водопроводната
мрежа, дезинфекционната станция, инсталациитѣ, банитѣ,
пералнитѣ и пр. — 300.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 158, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 157 става § 159. (Чете)
„§ 159. Купуване и поддържане облѣкло и обуца на
болнитѣ: ризи, гащи, халати, чорани, чехли и др., както и
разходи за материали и работа по съшиването имъ; купу-
ване, съшиване и поддържане горни блузи за персону-
лата — 600.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 159, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 158 става § 160. (Чете)
„§ 160. Разноски за погребение на мртвитѣ; възна-
граждение за разни треби; поддържане параклоса и др. —
40.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 160, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 159 става § 161. (Чете)
„§ 161. Поддържане градини, паркове и птици —
20.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Конто прие-
матъ § 161, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 160 става § 162. (Чете)

„В. Общи кредити.

§ 162. Даване премии на отличили се студенти —
100.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 162, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 161 става § 163. (Чете)
„§ 163. Връщане неправилно внесени въ скровището суми по сключени бюджета — 10.000 л.

ТАБЛИЦА

къмъ § 163 — разходи по сключени бюджетни упражнения.

1. Хранителни и фуражни припаси, освѣтление, отопление, поддържане инсталации, превозни сръдства и др.	150.000 л.
2. Разни, включително и присѣдени суми . . .	70.000 л.
Всичко . . .	220.000 л.

Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 163, съ приложената къмъ него таблица, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: По § 164 нѣма кредитъ.
§ 163 става § 165. (Чете)
„§ 165. Разходи по сключени бюджетни упражнения (по отдѣлна таблица) — 220.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 165, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Минко Баръмовъ: § 164 става § 166. (Чете)
„§ 166. Запазенъ фондъ — 200.000 л.“
Бюджетарната комисия увеличи кредитътъ отъ 200.000 л. на 300.000 л.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Които приематъ § 166, съ увеличението, направено отъ бюджетарната комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съ това се прие окончателно бюджетпроектътъ на Министерството на народното просвѣщение, заедно съ обяснителната таблица за разходитъ за личния съставъ по министерството, таблицата къмъ § 14 и таблицата къмъ § 163 — разходи по сключени бюджетни упражнения.

Съ съгласието на правителството, за утрешното заседание предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Докладъ на бюджетарната комисия по бюджетпроектитъ за разходитъ за 1939 бюджетна година по:
а) Министерството на търговията, промишлеността и труда; б) Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ.

2. Одобрение предложението за отпускане народна пенсия на съпругата на покойния писателъ Йорданъ Йовковъ и на дъщеря му.

3. Първо четене законопроекта за отпускане заемъ въ размѣръ 75.000.000 л. отъ Пощенската спестовна каса на Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ.

Одобрение предложенията:
4. За отпускане еднократна помощъ на съпругата на покойния художникъ-скулпторъ Кирилъ Шиваровъ.

5. За приемане на държавна служба по ведомството на Министерството на народното просвѣщение чужди поданици.

6. За приемане завещанието на покойната Райна д-ръ Стефанъ Чернева.

7. За отпускане еднократна помощъ на Ана Андонова и др.

Които приематъ така предложенния дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема

Закривамъ заседанието

(Закрито въ 22 ч. 20 м.)

Полпредседателъ: ДИМ. ПЕШЕВЪ

Секретари: { АС. ГОЛЕВЪ
П. КОСТОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ